

სასწავლო და პროფესიული გარემო

დამხმარე სახელმძღვანელო

III

2008

ავტორები:

**ნინო ნიჟარაძე
ქესი მაკლელინი
ტერეზა ბოლი
ნინო გოგიჩაძე
თეონა ლოდია**

საკონსულტაციო საბჭო: **ქეთევან მესუზლა, სიმონ ჯანაშია**

რედაქტორები:

**ნათია ნაცვლიშვილი
სოფიო გორგოძე**

ილუსტრაცია, დიზაინი: **გიორგი გამეზარდაშვილი**
კომპიუტერული უზრუნველყოფა: **თამარ გოდერძიშვილი**

პროექტის კოორდინატორი: **ეთერ გველესიანი**

© მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008.

ISBN 978-9941-0-0674-6

ISBN 978-9941-0-0677-7

საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რა გავლენას ახდენს სასწავლო პროცესზე საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო;

საკლასო ოთახის სივრცის განაწილების რა პრინციპები არსებობს;

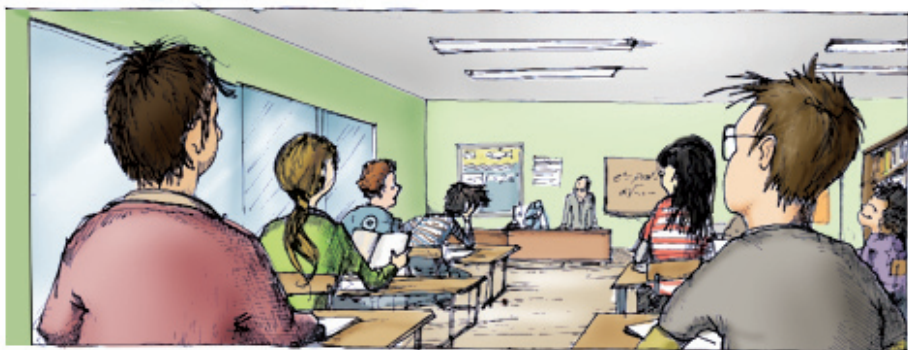
რა როლი ეკისრება მასწავლებელს კლასის ფიზიკური გარემოს დაგეგმვაში;

როგორ უნდა მოიქცეთ, რომ საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო მოსწავლეთა ინდივიდუალურ თავისებურებებს მორგებოთ.

საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო ემსახურება სასწავლო ამოცანების შესრულებას. ეს ამოცანები მიზნად ისახავს სასკოლო საქმიანობაში მოსწავლის მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფას. სხვა ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 70-იან წლებში მასწავლებლებს ჰქონდათ საკლასო ოთახების თავისუფლად მოწყობის შესაძლებლობა. მიუხედავად ამისა, ისინი მაინც „ტრადიციული“, სტანდარტული წესით მოწყობის ერთგულნი რჩებოდნენ. საკლასო ოთახში კარადების, თაროების და მაგიდების განაწილება ხელისშემშლელი იყო თავისუფალი გადაადგილებისათვის და მოსწავლეები დიდ დროს ატარებდნენ მერხებთან წერილობითი დავალების შესრულებაში.

საკლასო ოთახის სივრცის განაწილების ორი მთავარი მიდგომა არსებობს. ერთი მიდგომა საკლასო ოთახს განიხილავს, როგორც ადგილს, სადაც მოსწავლე, კლასის მოწყობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ძირითადად ინდივიდუალურ სამუშაოს ასრულებს, ხოლო მეორე მიდგომა საკლასო ოთახს ანაწევრებს სხვადასხვა სასწავლო დანიშნულების ზონებად.

ინდივიდუალური სამუშაოს შესრულებაზე ორიენტირებულ საკლასო ოთახში მოსწავლეს აქვს საკუთარი ადგილი და მას შეუძლია დავალების დიდი წილი განახორციელოს ადგილიდან გაუსვლელად. ასეთ „ტრადიციულ“ დაგეგმვას იყენებენ მაშინაც, როდესაც მასწავლებელი საერთო საკლასო სწავლებას მიმართავს.

საკლასო ოთახის სასწავლო დანიშნულების მქონე ზონებად დაყოფისას მოსწავლეები სხვადასხვა ამოცანის შესასრულებლად საკლასო ოთახში თავისუფლად გადაადგილდებიან.

სიტუაცია

ეთერი მასწავლებელი კარგად იცნობს თავის მოსწავლეებს. არდადეგების შემდეგ განსაკუთრებით ემზადება მათ მისაღებად; კლასში ახალი მერხები, თაროები, დაფა და კომპიუტერი დახვედრათ ბავშვებს.

ეთერი მასწავლებელი გეგმავს, განათავსოს ახალი ავეჯი ისე, რომ გაითვალისწინოს მოსწავლეების თავისებურება ან განსაკუთრებული საჭიროება. თანაც ფიქრობს, რომ მოაწვოს სხვადასხვა სასწავლო დანიშნულების მქონე რამდენიმე ზონა: შემოსასვლელი, სამუშაო, სათავსო, საგამოფენო, ბიბლიოთეკის და ტექნოლოგიური. მან საამისოდ გეგმაც შეიმუშავა:

„საკლასო ოთახის კართან გავაკეთებ საკიდებს, კარადის გვერდით ჩამოვკიდებ გაკვეთილების ცხრილს და კლასის გაზეთისათვის შევარჩევ ადგილს. ეს იქნება შემოსასვლელი ზონა.“

შემოსასვლელი ზონა საშუალებას აძლევს მოსწავლეს, გადაერთოს ერთი გარემოდან მეორეზე. ასეთი გარდაქმნის, სპეციფიკური გარემოსთვის შემზადების კარგი მაგალითია ფიზიკური კულტურის დარბაზი, კერძოდ, გასახდელი, სადაც მოსწავლეები იცვლიან ტანსაცმელს და ვარჯიშისათვის ემზადებიან.

საგამოფენო ზონა ატარებს ესთეტიკურ დატვირთვას და ემსახურება სასწავლო მასალის ვიზუალურ განმტკიცებას. თუმცა ამ სივრცის გამოყენება მოითხოვს გარკვეულ ყურადღებას. გამოფენის მოწყობისას უნდა განისაზღვროს თითოეული მასალის დანიშნულება და ისე მოხდეს ადგილის, გამოფენის დროისა თუ ხანგრძლივობის შერჩევა. დიდხანს გამოფენილი მასალა კარგავს მოსწავლისათვის აქტუალობას და ხდება ზედმეტი.

„ახლა, მოდი, ოთახს მაგიდებით და თაროებიანი პატარა კარადებით გადავკებირაჲ. დახურულ თაროში შევდებ სამუშაო მასალას, ღია თაროზე დავდებ წიგნებს. სანდროს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა აქვს. ის მუშაობს ნახატებიანი წიგნებით. ის შეიძლება დასაქმებული იყოს წიგნების დაწებება-განახლებით. ეს სათავსო ზონა სანდროს შეუქმნის მისთვის საჭირო სასწავლო გარემოს.“

ბიბლიოთეკის ზონა არის ადგილი, რომელიც მოსწავლეს ხელს უწყობს, დამოუკიდებლად შეძლოს სასურველი მასალის მოძიება.

ის არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ სახელმძღვანელოებით, ან საკითხავი მასალით. ბიბლიოთეკა საშუალებას უნდა უქმნიდეს მოსწავლეს, საკლასო ოთახიდან გაუსვლელად მოიპოვოს ვიზუალური, აუდიო თუ ვიდეო მასალა.

სათავსო ზონა ემსახურება სასწავლო პროცესში გამოყენებული მასალის საკლასო ოთახში მოწესრიგებულად შენახვას. სათავსო ზონის დალაგებაში მონაწილეობის მიღება მოსწავლეებს ეხმარება, მიეჩვიონ გამოყენებული მასალის შენახვას და, ამავდროულად, მათ უბიძგებს კლასში წესრიგის შენარჩუნების პასუხისმგებლობის გაზიარებისკენ.

საკუთარი სასწავლო ნივთების მოვლა და კლასში თვითმომსახურების უნარის ჩამოყალიბება ხშირად წამყვანი ამოცანაა განსაკუთრებული სასწავლო საჭიროების მქონე მოსწავლისათვის და, ამ მხრივ, ეს ზონა მნიშვნელოვან დახმარებას გაგიწევთ.

„ნუცა დიდხანს უნდება წერას და მისთვის გაეაკეთებ მეუდრო კუთხეს, სადაც იგი მარტო მუშაობას შეძლებს. კახას რომ გაუადვილდეს დავალების გაგება, დავსვამ ჩემთან ახლოს და თამუნას გვერდით. ისინი ერთმანეთს კარგად ეწყობიან და თამუნაც მიეხმარება. დავას და ჩემს სკამს ისე შევუცვლი ადგილს, რომ მეც და მოსწავლეებმაც თავისუფლად ვიმოძრაოთ“.

სამუშაო ზონა გათვალისწინებულია ინდივიდუალური და მცირე ჯგუფში მუშაობისათვის. ეს არის მეუდრო და მოხერხებული ადგილი ისეთი სამუშაოს შესასრულებლად, როგორცაა წერა, ხატვა, რამეს აწყობა. ის შეიძლება შეიქმნას საგამოფენო და სათავსო ზონების ელემენტებისა და ავეჯის გამოყენებით.

„ჩემგან მოშორებით დავდვამ კომპიუტერს და მის სიახლოვეს დავსვამ ლუკას. ლუკა კარგად ერკვევა ასეთ რაღაცებში და, საჭიროების შემთხვევაში, მეც მომეხმარება“.

ტექნოლოგიური ზონა ემსახურება მოსწავლის დაინტერესებას. ასეთი ზონის არსებობის შემთხვევაში მოსწავლე ფიქრობს, რომ სკოლა საკმარისად თანამედროვე და ტექნოლოგიებით მდიდარი ადგილია.

ტექნოლოგიურ ზონაში შეიძლება მოხვდეს ყველაფერი - დაწყებული გამომთვლელი მანქანიდან, ვიდუგადამღებისა და კომპიუტერის ჩათვლით. მასწავლებლები ხშირად ყოყმანობენ ტექნოლოგიების გამოყენებისას. ეშინიათ, რაიმე არ დაუზიანდეს მოწყობილობას. ან, უბრალოდ, არ იციან მისი მოხმარება. მოსწავლეებმა შეიძლება მასწავლებლის დამხმარეს ფუნქცია შეასრულონ. ამ შემთხვევაში კარგი იქნება მათთვის ამ პასუხისმგებლობის დაკისრება.

ეთერი მასწავლებელმა დაამთავრა საკლასო ოთახის მოწყობა და სხვა მასწავლებლები მოიწვია, რომ მათი შთაბეჭდილებები გაეზიარებინა. მასწავლებლების უმრავლესობას მოეწონა მისი ნამუშევარი, თუმცა ზოგიერთმა აღნიშნა, რომ თვითონ მიზანშეწონილად არ მიიჩნევს მოსწავლეებისათვის ამდენი მოძრაობის საშუალების მიცემას.

კლასის ფიზიკური გარემოს ეფექტურ გამოყენებაში მასწავლებელს ეხმარება ჯგუფების მართვის სხვადასხვა ტექნიკა და სწავლების ინტერაქციული ტექნოლოგიების ფლობა.

იხ. გვ. 35

ფიზიკური გარემოს დაგეგმვა საქართველოში გავრცელებულია მართკუთხედის ფორმის საკლასო ოთახები. თუმცა, თანამედროვე საკლასო ოთახების სხვა ფორმებიც გვხვდება.

ჩვეულებრივ, მასწავლებელს არ შეუძლია ფიზიკური ელემენტების შეცვლა, მაგრამ კლასის სტრუქტურული გადანაწილება მის კომპეტენციაშია.

საკლასო ოთახის ავეჯი და ზომები სასკოლო ოთახის ავეჯი უნდა იყოს მსუბუქი და მოსწავლის ზომის შესაფერისი, რათა ბავშვმა დამოუკიდებლად შეძლოს მისი ადვილად გადაადგილება; თუ მოსწავლეებს უხდებათ მათთვის შეუფერებელი ზომის ავეჯის გამოყენება, ეს იწვევს უხერხულობას, უსიამოვნების განცდას და გავლენას ახდენს მოსწავლის ჩართულობაზე.

სიტუაცია 2

ნათიამ დასვენებაზე მიაკითხა სოფოს. სოფოს კლასში განსხვავებული სკამები და მაგიდებია. „სოფო, დაგვადე რა შენს მაგიდასთან, თუ შეიძლება. აქედან ალბათ ადგომაც არ მომინდებოდა, ისეთი მოხერხებულია და თან, ნახე, როგორი მსუბუქია“.

საკლასო ოთახში არსებულ ავეჯს უნდა ჰქონდეს გარკვეული დატვირთვა სასწავლო საქმიანობის შესრულებისას. ამ დატვირთვას კარგად წარმოაჩენს საკლასო ოთახში მოსწავლის მიერ ამ ავეჯის მოხმარების სიხშირე.

საკლასო ოთახის მოწყობისას გასათვალისწინებელია, რომ ავეჯი, რომელსაც ბავშვი გამოიყენებს, იყოს ადვილად გასაწმენდი, განსაკუთრებით ეს ეხება მაგიდისა თუ კარადის ზედაპირს.

საკლასო ოთახში არსებული ავეჯი საშუალებას უნდა აძლევდეს მოსწავლეს, წერითი თუ სხვა სამუშაოსათვის ჰქონდეს შესაფერისი სივრცე და საყრდენი. მას იდაყვები არ უნდა უვარდებოდეს მაგიდიდან და არც მეორე მოსწავლეს უნდა ეშლებოდეს ხელი. მოსწავლის სკამი უნდა იყოს ასაკის შესაბამისი ზომის.

სიტუაცია 3.

დათო ცაციაა. თავს უხერხულად გრძნობს, როცა მარცხენა ხელით კედელთან ახლოს ზის, რადგან ამ მდგომარეობაში მის ხელს თავისუფლად მოძრაობისათვის საკმარისი ადგილი არ რჩება. დათომ მასწავლებელს აუხსნა ეს მდგომარეობა და ეკას გაუცვალა ადგილი.

რეზოს აქვს ფიზიკურ მოძრაობასთან დაკავშირებული პრობლემა, მასწავლებელმა მას შეურჩია ნაკლებად სრიალა ზედაპირის მქონე მაგიდა, რომელსაც აქვს ფეხის დასადები.

ამით მასწავლებელი ცდილობს, რეზოს უფრო მოხერხებული ადგილი შეურჩიოს.

მოძრაობის თავისუფლება

მოძრაობისათვის თავისუფალი სივრცის შექმნა ძალიან მნიშვნელოვანია, ბავშვები თავს შეეუუფლად და ვიწროდ არ უნდა გრძნობდნენ. საკლასო ოთახში მოძრაობისას ისინი ერთმანეთს არ უნდა ეჯახებოდნენ.

სიტუაცია 4.

ნატო მის კლასში ერთადერთი ეტლიანი მოსწავლეა, მისი მავიძის ფეხების შესაყოფი ჭრილი საკმარისად მაღალია და ეტლი შეფერვების გარეშე მოძრაობს. ამ საკლასო ოთახში მერხები და სხვა ავეჯიც ისეთ მანძილზეა, რომ ნატო კლასში თავისუფლად გადაადგილდება.

კომუნიკაცია ფიზიკური გარემოს გამოყენებით

კლასში მასწავლებლის ადგილი განსაზღვრულია, როგორც ფიზიკური გარემოს თავისებურებით, ასევე მის მიერ მოსწავლეებთან ურთიერთობის შერჩეული სტილით. საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემოს მოწყობით, კონკრეტული საკლასო საქმიანობიდან გამომდინარე, მასწავლებელს შესაძლებლობა აქვს, კლასში დაიკავოს მისთვის მოსახერხებელი ადგილი.

იხ. გვ. 12

სიტუაცია 5.

გიორგი მასწავლებელმა მოსწავლეები წვეილებად დაყო და დავალება მისცა. მოსწავლეები სხედან წრეში. იხინი, წვეილებში, ერთმანეთისაკენ არიან მიბრუნებული და საუბრობენ.

გიორგი მასწავლებელი მორიგეობით უახლოვდება თითოეულ წვეილს, ყოვნდება და უსმენს მათ. ერთმა წვეილმა სთხოვა დახმარება და ის კიდევ ერთხელ უხსნის შესასრულებელი ამოცანის პირობას.

წვეილების შემოვლის შემდეგ მასწავლებელი საერთოდ გადის წრიდან და მოშორებით დგება. დავალებისთვის განკუთვნილი დროის მიწურულს მასწავლებელი ისევ შედის წრეში და ისეთ ადგილს იკავებს, საიდანაც კარგად ხედავს ყველა მოსწავლეს და მათაც შეუძლიათ მისი აღქმა.

საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო მასწავლებლისათვის არის მოსწავლესთან, მშობელთან და სხვა მასწავლებლებთან კომუნიკაციის დამხმარე საშუალება.

ოთახის ფიზიკური გარემო საკლასო აქტივობის სავიზიტო ბარათია. იგი მიმზიდველი უნდა იყოს როგორც მოსწავლისთვის, ასევე მასწავლებლისა და მშობლისთვისაც.

საკლასო ოთახის სასწავლო მიზნების შესაბამისად მოწყობა და გადამაზება ხელს უწყობს მასწავლებლის ავტორიტეტის ჩამოყალიბებას.

ადამიანური გარემოცვა

ადამიანურ გარემოში გასათვალისწინებელია თითოეული მოსწავლის სოციალურ-კულტურული თავისებურება. ოთახის სივრცეში მოსწავლეების განაწილებისას ყურადღება გაამახვილოთ, რომ ყველა ადამიანს აქვს პირადი ველი.

სიტუაცია 6.

სალომეს გვერდით დაუსვენს ახალი მოსწავლე - თეონა. თეონა სულ სალომესკენ იხრება და სკამიც ახლოს აქვს მოდგმული. სალომე თავს უხერხულად გრძნობს. მას უჭირს მასწავლებლის მოხმენა და დავალების შესრულება.

სალომეს ადრეც უგრძნია ასეთი უხერხულობა, როდესაც მასწავლებელი მის მერხთან ძალიან ახლოს მოდიოდა ხოლმე.

პირადი ველი არის ის მანძილი ჩვენსა და სხვა ადამიანს შორის, რომელიც ჩვენთვის კომფორტული და უსაფრთხოების მომგვრელია. ადამიანები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან პირადი ველის ზომით. დიდი პირადი ველის მქონე ადამიანებისათვის საჭიროა, რომ სხვები მისგან ერთ მეტრზე მეტი მანძილით იყვნენ დაშორებულნი.

პირადი ველის დარღვევა, ჩვენთან სხვა ადამიანის ზედმეტი სიახლოვე, შეიძლება ემოციურ დაძაბულობას იწვევდეს, რაც კონცენტრირებული სამუშაოს შესრულების დროს ხელისშემშლელია.

მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ პირადი ველის დარღვევა შესაძლებელია, მაგრამ დამოკიდებულია მოსწავლის მზაობაზე, საშუალება მისცეს მეორე ადამიანს, შევიდეს მის პირად ველში.

პირადი ურთიერთობის ფაქტორი და კლასში სოციალური პოზიციები გადამწყვეტია გარდატეხის ასაკში, ამ დროს მოსწავლეებს აშკარად აქვთ გამოკვეთილი, ვისთან სურთ სიახლოვე და ვისთან - განცალკევებით ყოფნა. ეს ფაქტორი კარგად უნდა იყოს გააზრებული და გაკონტროლებული მასწავლებლის მიერ. თუ მოსწავლეებს საშუალებას მისცემთ, დამოუკიდებლად აირჩიონ კლასში საკუთარი სამუშაო ადგილი, რიგ შემთხვევებში, მათთან შესაძლოა შეგექმნათ ამ პოზიციის შეცვლასთან დაკავშირებული უთანხმოება. მკვეთრად ჩამოყალიბებული „ეს ჩემი ადგილია“ სასწავლო ზონების პრინციპის გამოყენების შემთხვევაში ხელისშემშლელია.

სიტუაცია 7.

ივანე განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვია. მას შემდეგ, რაც მას ადგილი შეუცვალა, მასწავლებელი ამჩნევს, რომ ივანე ადგილზე ვერ ჩერდება, აქეთ-იქით ტრიალებს.

განსაკუთრებული სასწავლო საჭიროების მქონე ბავშვები შეიძლება მგრძნობიარე აღმოჩნდნენ კლასში ადგილის შეცვლის მიმართ. მოსალოდნელია, რომ ეს ბავშვები საერთოდ არ დათანხმდნენ საკლასო ოთახში გადაადგილებაზე, ამიტომაც მათი საჭიროების წინასწარი გათვალისწინება ხელს შევიწყობთ, საკლასო აქტივობები ისე დაგეგმოთ, რომ ასეთი სახის დაბრკოლებები არ წარმოიქმნას.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო საერთო სასწავლო კლიმატის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია და დიდ გავლენას ახდენს მოსწავლეთა ჩართულობაზე სასწავლო პროცესში;
- საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო ექვემდებარება თქვენს კონტროლს; შეუქმენით მოსწავლეებს ისეთი გარემო, რომელიც მათთვის ყველაზე მოსახერხებელია სწავლისა და გამოცდილების შეძენისათვის;
- კლასის ფიზიკურ გარემოში ცვლილებების შეტანისას, გაითვალისწინეთ, რას ემსახურება ეს ცვლილებები და აუცილებლად შეუთანხმეთ მოსწავლეებსა და კოლეგებს.

კლასის მართვის სტილი

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

გაკვეთილზე ეფექტიანი სასწავლო კლიმატის შესაქმნელად კლასის მართვის როგორი სტილია ოპტიმალური;

რას გულისხმობს კლასის მართვის დემოკრატიული სტილი;

რატომ არის მნიშვნელოვანი მოსწავლეებთან თანამშრომლობითი ურთიერთობა;

როგორ უნდა მოვიქცეთ, რომ კლასში შევქმნათ ისეთი ატმოსფერო, რომელიც ხელს შეუწყობს, როგორც ინდივიდუალური, ასევე ჯგუფური პასუხისმგებლობის განვითარებას.

შეეცადეთ პასუხი გასცეთ შემდეგ კითხვებს:

1. შესაძლებელია თუ არა, მოსწავლეებმა მონაწილეობა მიიღონ გაკვეთილის წესების შემუშავებაში, მიზნების განსაზღვრაში, აქტივობების შერჩევაში?

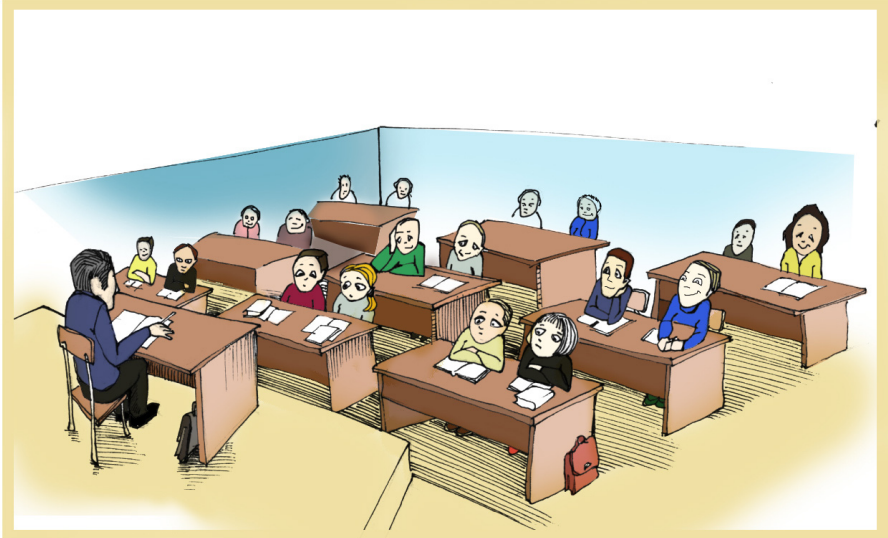
2. როგორ უნდა მოვიქცეთ, რომ გაკვეთილზე მოსწავლეთა ქცევის პრობლემები მინიმუმამდე დავიყვანოთ და ამისათვის მკაცრი კონტროლი არ გახდეს საჭირო?

3. რას ნიშნავს თანამშრომლობითი ურთიერთობა?

4. როგორ უნდა მოვიქცეთ, რომ ხელი შევეწყოთ მოსწავლის დამოუკიდებლობის და პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარებას?

წარმოვიდგინოთ სამი ტიპის გაკვეთილი:

სიტუაციები

I. ზარი ირეკება, ბავშვები გარბიან კლასისკენ, მათ იციან, რომ ახლა ისტორიის გაკვეთილია და ისტორიის მასწავლებლის მიერ დადგენილი წესების დარღვევის შემთხვევაში ნებისმიერი მოსწავლე მკაცრად დაისჯება. მასწავლებლის ერთი გამოხედვაც კი საკმარისია, რომ კლასში სამარისებურმა სიჩუმემ დაისადგუროს. გაკვეთილი ყოველთვის მიმდინარეობს მასწავლებლის მიერ შემუშავებული გეგმის და წესების მიხედვით. გიორგი არ არღვევს გაკვეთილის წესებს და, ამ მხრივ, მასწავლებლის შენიშვნაც არასდროს დაუმსახურებია. ბუნებრივად დაბალი ტემპიდან გამომდინარე, მას დრო სჭირდება ინფორმაციის გააზრებისთვის და როდესაც ცდილობს მასწავლებლის მიერ დასმულ კითხვას პასუხი სწრაფად გასცეს, შეცდომას უშვებს. თუმცა მას არ ეძლევა საშუალება, თვითონ იპოვოს სწორი გამოსავალი. მასწავლებელი სასწრაფოდ სვამს მას ადგილზე და თვითონ სთავაზობს კლასს სწორ პასუხს, ან სხვა მოსწავლეებთან გადადის

იმავე შეკითხვით. მსგავს შემთხვევას ხშირად დასვენებაზე თანაკლასელების დაცინვა მოჰყოლია და გიორგიმ გადაწყვიტა, რომ ისტორიის გაკვეთილზე საკუთარი ინიციატივის გამოჩენისგან თავი შეიკავოს.

მართალია სრული წესრიგი სუფევს, დრო უქმად არ იკარგება და მასწავლებელი მაქსიმალურად სრული ინფორმაციის მიწოდებას ახერხებს, მაგრამ ცოტაა კლასში ისეთი მოსწავლე, რომლისთვისაც ისტორიის გაკვეთილი დადებით ემოციებთან არის დაკავშირებული.

II. ისტორიის გაკვეთილს ქართულის გაკვეთილი მოსდევს. ბავშვები დასვენებაზე ცდილობენ, მოამზადონ კლასი, გადადგილონ მაგიდეები და სკამები, დაფაზე დაწერონ თემის სათაური, შეთანხმდნენ, ვის რა როლი ექნება ერთობლივი პროექტის პრეზენტაციაში, რომელზეც საკმაოდ დიდხანს იმუშავენ მასწავლებელთან ერთად. მასწავლებელი შემოდის შეპირებული პროექტორით ხელში და ხალისიანად ესალმე-

ბა მოსწავლეებს. მას აპარატურის მოწყობაში ის ბავშვები ეხმარებიან, ვინც დღევანდელ პრეზენტაციაში არ მონაწილეობენ. ეს წესი ხომ თვითონ ბავშვებმა შეიმუშავეს. ამასობაში ზარიც ირეკება და ჯგუფი მუშაობას იწყებს. მასწავლებელი ერთ-ერთი მოსწავლის გვერდით ზის. იგი, ძირითადად, მსმენელის როლშია, პერიოდულად ცდილობს, გამოეხმაუროს და დაარეგულიროს თითოეული მოსწავლის თანაბარი მონაწილეობა. პრეზენტაციის დასრულების შემდეგ ყველა მოსწავლეს აქვს საკუთარი აზრის გამოთქმის საშუალება და თუ ეს უმეტესობის აზრს არ ემთხვევა, არავინ ცდილობს მის გადარწმუნებას. ისევ მათივე შეიმუშავებული წესის მიხედვით, როცა ერთი ლაპარაკობს, დანარჩენები უსმენენ. თითოეულ მოსწავლეს გაკვეთილზე საკუთარი როლი და პასუხისმგებლობა აქვს: ზოგმა ინფორმაცია მოიპოვა თემის შესახებ, ზოგმა - ფოტოები, ზოგმა კომპიუტერული ვერსია შექმნა.

III. განსხვავებული სურათია ბიოლოგიის გაკვეთილზე. ზარი ირეკება, მასწავლებელი შემოდის, თუმცა მოსწავლეებისთვის ეს არ არის საკმარისი, რომ მერხებს მიუხსდნენ და გაკვეთილისთვის მოემზადონ. ზოგი საუბრობს, ზოგი სურათების ალბომს ათვალიერებს, ზოგი კი სხვა საგნის დავალებას წერს. მასწავლებელი მთელ კლასს მიმართავს:

„-აბა, დასხედით და მოემზადეთ გაკვეთილისთვის!”

მოსწავლეები აუჩქარებლად მიემართებიან მერხებისკენ. მასწავლებელი ახლა სათითაოდ, სახელებით მიუთითებს, რომ მოწესრიგდნენ. ამ დროს ორი მოსწავლე დაგვიანებით შემოდის. სამუშაო განწყობის შექმნაში საკმაოდ დრო იხარჯება. მასწავლებელი კითხვას სვამს, პასუხის გაგება რთულია, რადგან ყველა ერთად ცდილობს პასუხის გაცემას. მასწავლებლის თხოვნით ერთი მოსწავლე დაფასთან გამოდის და გაკვეთილის მოყვალს იწყებს, მასწავლებელს პერიოდულად ისევ უხდება მოსწავლეებისთვის სიმშვიდისკენ მოწოდება, რადგან ხშირია ადგილიდან წამოძახილი, ზოგიერთი ისევ სხვა საქმიანობით არის დაკავებული.

მართალია, ამ გაკვეთილზე იგრძნობა მასწავლებლის კეთილგანწყობა, მოსწავლეების თავისუფლების ხარისხი მაღალია, მაგრამ წესების და ჩარჩოების არარსებობის გამო რთულია გაკვეთილზე კონკრეტული მიზნის მიღწევა, თითოეული მოსწავლის თანაბარი მონაწილეობის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა.

თქვენი აზრით, ზემოთ აღნიშნული რომელი ტიპის გაკვეთილი ავითარებს მოსწავლეებში ისეთ მნიშვნელოვან უნარ-ჩვევებს, როგორიცაა დამოუკიდებელი და შემოქმედებითი მუშაობა, თანამშრომლობა, სწავლის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება, ინდივიდუალური და ჯგუფური პასუხისმგებლობა?

კლასის მართვა- ეს არის პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავს

გაკვეთილის შეუფერხებლად წარმართვას და მოსწავლეთა არასასურველი ქცევის თავიდან აცილებას. კლასის ეფექტიანი მართვა, პირველ რიგში, გულისხმობს პირობების შექმნას მიზანმიმართული სწავლებისა და სწავლისათვის. ამ პროცესში მნიშვნელოვანი ფუნქცია ეკისრება მასწავლებელს და მისი კლასის მართვის სტილს.

თუ სხვადასხვა მასწავლებლის გაკვეთილს დავაკვირდებით, რთული არ არის მათ შორის განსხვავებების დანახვა. ეს გამოიხატება მოსწავლეების ქცევაში, სწავლის მიმართ დამოკიდებულებაში, ზოგადად, მოსწავლეების განწყობაში გაკვეთილზე და სასწავლო აქტივობების სახეებში. აღნიშნულ განსხვავებებს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მასწავლებლის მიერ კლასის მართვის სტილი. განვიხილავთ რამდენიმე მათგანს:

დემოკრატიული – რომელიც ეფუძნება მოსწავლე-მასწავლებლის თანაბარ უფლებიანობას. გაკვეთილის შედგენის ავტორიც და პასუხისმგებელიც ორივე მხარეა. მასწავლებელი თითოეული მოსწავლის აზრს აფასებს, აძლევს დამოუკიდებლობის, თვითგამოხატვის შესაძლებლობას, უზრუნველყოფს ყველა მოსწავლის ჩართულობას ინდივიდუალური შესაძლებლობებიდან გამომდინარე. თითოეულ შეცდომას მოსდევს არა სასჯელი, არამედ დახმარება, როგორც მასწავლებლის, ასევე სხვა მოსწავლეების მხრიდან. კლასის მართვის დემოკრატიული სტილიც გულისხმობს გარკვეულ წესებს, საგაკვეთილო ჩარჩოებს, თუ ვალდებულებებს, რომელთა შემუშავებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებენ მოსწავლეები და თითოეულ მათგანს თანაბრად მოეთხოვება მათი დაცვა.

ავტორიტარული – რომლის დროსაც „თამაშის“ წესებს ყოველთვის მასწავლებელი განსაზღვრავს. გაკვეთილი მიმდინარეობს მასწავლებლის მიერ შემუშავებული გეგმის მიხედვით, ყველა სასწავლო კომპონენტს ის განსაზღვრავს. მისი ძირითადი ფუნქცია ცოდნის გადაცემაა. მასწავლებლის მხრიდან მოსწავლეების ქცევის კონტროლი მაღალია, მოსწავლეს ევალება მორჩილება.

ქაოსური – რომლის დროსაც არ არის გამოკვეთილი საგაკვეთილო წესები და ჩარჩოები. მასწავლებლის მხრიდან მოსწავლეების ქცევის კონტროლი დაბალია, მას კეთილგანწყობილი და მეგობრული ურთიერთობა აქვს მოსწავლეებთან. შესაბამისად, მოსწავლეები არ არიან შეზღუდულნი სასწავლო პროცესის დროს, თუმცა ასეთ პირობებში რთულია კონკრეტული მიზნის დასახვა და თანმიმდევრუ-

ლი შესრულება.

გაკვეთილი რთული პროცესია, რომელშიც ერთდროულად, დაახლოებით, 20-დან 40-მდე ბავშვი მონაწილეობს. თითოეულ მათგანს აქვს განსხვავებული ინტერესები, შესაძლებლობები, პიროვნული თავისებურებები. მასწავლებლის წინაშე დგას ამოცანა: მან უნდა უზრუნველყოს თითოეული მოსწავლის ჩართულობა, შექმნას შემოქმედებითი აღმოჩენების ხელშემწყობი გარემო და, ამავდროულად, თავიდან აიცილოს დისციპლინის დარღვევები. როგორ უნდა მოახერხოს მასწავლებელმა ეს?

როდესაც მასწავლებელი მოსწავლეებისთვის ნდობით აღჭურვილი პირია და, ამავდროულად, ნამდვილი პარტნიორი, თანამოსაუბრე, თანამშრომელი, გაკვეთილზე მიმდინარე აქტივობების დროს მოსწავლეები სასწავლო პროცესის თანამონაწილენი და თანაავტორები არიან, ასეთ შემთხვევაში დისციპლინის დარღვევები ნაკლებია. საგაკვეთილო წესების შესრულების პასუხისმგებლობა იზრდება, როცა მოსწავლეებს თვითონ აქვთ მიღებული აქტიური მონაწილეობა მათ შემუშავებაში. მაგალითად, ეს წესები, შესაძლოა, ეხებოდეს ჯგუფური მუშაობის დროს ქცევის ჩარჩოებს. როდესაც მოსწავლეთა იდეები, ინტერესები, მიგნებები გავლენას ახდენს საგაკვეთილო აქტივობებისა და მიზნების შერჩევაზე, ისინი კომპეტენტურად გრძნობენ თავს და შინაგანი პასუხისმგებლობის განცდაც მძაფრია. თუ გაკვეთილზე თითოეულ მოსწავლეს აქვს თავისი როლი მისი შესაძლებლობების და ინტერესების გათვალისწინებით (იხ. გაკვეთილი I), ამით იზიარებს ჯგუფისთვის საერთო მიზნის მიღწევის პასუხისმგებლობას, შესაბამისად, მისი მოტივაციაც მაღალია და ჯგუფური პასუხისმგებლობის გრძნობაც ვითარდება.

მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა წაახალისოს მოსწავლეების დამოუკიდებელი ქმედება (მაგ. გაკვეთილის თემასთან დაკავშირებული დამატებითი ინფორმაციის მოპოვება, დამოუკიდებლად აღმოჩენილი პრობლემის გადაჭრის გზა); ასევე, თუ გაკვეთილზე ყოველ მოსწავლეს აქვს საშუალება, გაბედულად გამოთქვას საკუთარი აზრი და უმრავლესობისგან განსხვავებულ მოსაზრებებიც პატივისცემით მოისმინოს და გაითვალისწინოს, მაშინ ნაკლებია პროტესტის გაჩენის ალბათობა.

ასეთი მიდგომა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გარდამავალ ასაკში, როდესაც დამოუკიდებლობის მოთხოვნილება მძაფრდება და, დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში, ხშირად არასასურველი ქცევის სახით იჩენს თავს.

არცთუ იშვიათია ისეთი შემთხვევები, როდესაც მოსწავლეების გარდამავალი ასაკის დადგომასთან ერთად გვეხმის მასწავლებლის ჩივილი:

– „ჩემს კლასს ვერ ვცნობ!“

– „თუ ადრე იოლად ვიმორჩილებდი, ახლა არაფერი ესმით!“

როცა გაკვეთილზე მოსწავლეების თავისუფლების ხარისხი დაბალია, მათი ქცევა მუდმივად მასწავლებლის მხრიდან კონტროლდება, ასეთ პირობებში თვითკონტროლის შინაგანი მექანიზმების ჩამოყალიბებაზე საუბარი შეუძლებელია. კვლევებით დადასტურებულია, რომ ავტორიტარულ ოჯახებში აღზრდილი ბავშვები მოზრდილობაში მიდრეკილნი არიან აგრესიისკენ, აქვთ დაბალი თვითშეფასება და ადამიანებთან ეფექტური ურთიერთობის უნარით არ გამოირჩევიან.

ჯანსაღი საგაკვეთილო გარემოს შესაქმნელად მნიშვნელოვანია, თუ როგორ გეგმავს მასწავლებელი გაკვეთილს და როგორ აღიქვამს მოსწავლე მას. განსხვავებით ავტორიტარული მართვის სტილისაგან, კლასის მართვის დემოკრატიული სტილის შემთხვევაში, მასწავლებელიც და მოსწავლეც ერთნაირად კმაყოფილია გაკვეთილით. ეს განხორციელებადია იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლის მოთხოვნები შეესაბამება მოსწავლეთა ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს და საჭიროებებს, არ არის ზედმეტად რთული ან პირიქით, მარტივი. მაგ. დამატებითი ამოცანის მიცემა იმ მოსწავლისთვის, ვინც ადრე დაამთავრა ჯგუფისთვის საერთო დავალება და მეტი დროის მიცემა იმ მოსწავლისთვის, ვისაც ნელი მუშაობა ახასიათებს. თითოეული მოსწავლის მიერ მიღებული შედეგის შეფასება ინდივიდუალური წინსვლის გათვალისწინებით ისე, რომ ყოველმა მოსწავლემ კარგად გააცნობიეროს როგორც საკუთარი, ასევე სხვების მიღწევა. ასეთი მიდგომა ადასტურებს, რომ მასწავლებელი პასუხისმგებლობას გრძნობს თითოეული მოსწავლის მიღწევასთან დაკავშირებით და მისთვის მნიშვნელოვანია, რომ თითოეული მოსწავლე კმაყოფილი იყოს გაკვეთილით.

კეთილგანწყობილი და მხარდამჭერი გარემო აუცილებელი პირობაა ბავშვის შესაძლებლობების მაქსიმალური გამოვლენისთვის და შემოქმედებითი, აქტიური პიროვნების ჩამოყალიბებისთვის. ამიტომ მნიშვნელოვანია, როგორც მასწავლებლის დადებითი განწყობა მოსწავლეების მიმართ, ასევე მოსწავლეებს შორის ჯანსაღი ურთიერთობები. აღნიშნულის უზრუნველსაყოფად მასწავლებელს შეუძლია წახალისოს მოსწავლეების მხრიდან ურთიერთდახმარების მცდელობა; მაგ. აღნიშნოს: „ყოჩაღ, გიორგი, რომ საბას ამოცანის ამოხსნის გზის პოვნაში დაეხმარე!“

გაკვეთილის შეუფერხებლად წარმართვისთვის და არასასურველი ქცევების თავიდან ასარიდებლად, მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელი კონცენტრირებული იყოს ჯგუფზე, როგორც მთლიანზე, მაშინაც კი, როცა მოსწავლესთან ინდივიდუალურად მუშაობს. ამისათვის, შესაძლებელია, მთელ ჯგუფს მიეცეს ინსტრუქცია, რომ იცოდნენ, რა აკეთონ მანამ, სანამ პედაგოგი რომელიმე მოსწავლესთან იმუშავებს.

როდესაც მასწავლებელი ცდილობს, შექმნას ორმხრივი ნდობის, აღიარების, თანასწორუფლებიანობის ხელშემწყობი გარემო, სადაც ყოველი არასასურველი ქცევა მიეწერება არა არასწორ აღზრდას, მშობლებს ან გარემო პირობებს, არამედ განიხილება, როგორც „არადემოკრატიული“ ქცევა მასწავლებლების და მეგობრების მიმართ, ეს ამბავრებს მოსწავლის პასუხისმგებლობის განცდას, აძლიერებს თვითკონტროლის მექანიზმებს და, შესაბამისად, მცირდება არასასურველი ქცევის გამოვლენის ალბათობაც.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაცემით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- ჯანსაღი სასწავლო გარემოს უზრუნველსაყოფად ყველაზე ოპტიმალური და ეფექტურია კლასის მართვის დემოკრატიული სტილი;
- კლასის მართვის დემოკრატიული სტილი გულისხმობს მოსწავლეთა აქტიურ თანამონაწილეობას სასწავლო პროცესების დაგეგმვასა და განხორციელებაში, მათი დამოუკიდებლობის და პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარების ხელშეწყობას;
- როდესაც მოსწავლეები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ საგაკვეთილო აქტივობების, მიზნების, წესების შემუშავებაში, საერთო მიზნის მიღწევაში თითოეულს თავისი როლი და პასუხისმგებლობა აქვს, ეს ხელს უწყობს როგორც ჯგუფური, ასევე ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის განვითარებას;
- თანაბარუფლებიანობაზე, თანამშრომლობით მიდგომაზე დაფუძნებული საკვეთილი საუკეთესო საშუალებაა მოსწავლის პიროვნული განვითარების ხელშესაწყობად.

გაკვეთილის დროის მართვა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

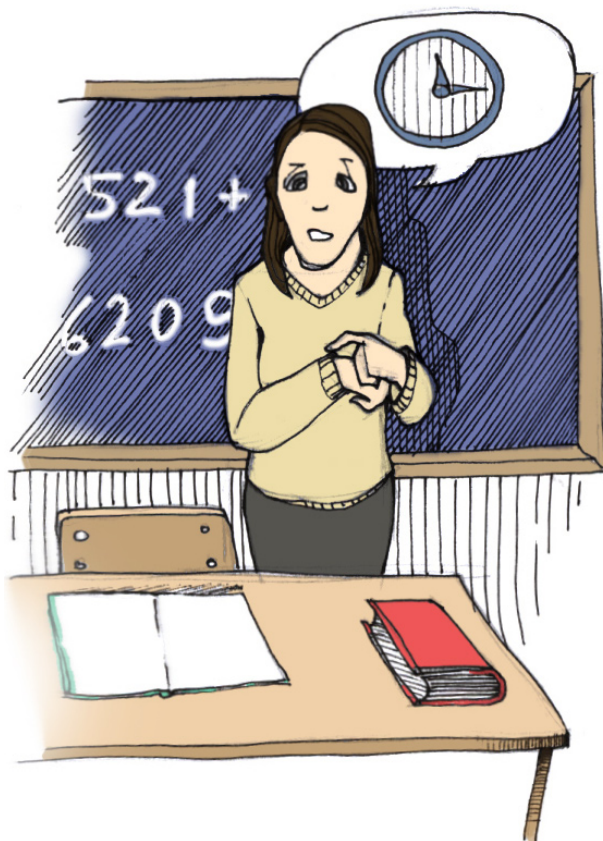
რატომ არის მნიშვნელოვანი გაკვეთილის დროის სწორად მართვა;

როგორ უნდა გამოიყენოთ საგაკვეთილო დრო ეკონომიურად;

როგორ უნდა ჩამოუყალიბოთ მოსწავლეებს გაკვეთილის დროის ეფექტიანად გამოყენების ჩვევა.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. თქვენი აზრით, 45-წუთიანი გაკვეთილის განმავლობაში დაახლოებით რამდენი წუთი იხარჯება უშუალოდ სასწავლო პროცესზე?
2. რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს გაკვეთილის დროის არაეკონომიურად ხარჯვას?
3. რა ხერხით შეიძლება წავახადისოთ მოსწავლეები, რომ გაკვეთილის დრო უსარგებლოდ არ დახარჯონ?
4. როგორ უნდა ვიმოქმედოთ გაუთვალისწინებელ სიტუაციებში დროის კარგვის მინიმუმამდე დასაყვანად?

მასწავლებლები ყოველთვის უჩივიან დროის ნაკლებობას. ისინი თვლიან, რომ ხშირად არ არის საკმარისი დრო იმისთვის, რომ მოსწავლეები სათანადოდ დაეუფლონ სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მასალას. ამიტომაც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება გაკვეთილზე დროის ოპტიმალურად გამოყენებას. კვლევები აჩვენებს, რომ გაკვეთილის დროის სულ მცირე 10% იხარჯება კლასის მართვის საკითხების მოგვარებაში, რათა მასწავლებელმა უზრუნველყოს სწავლისთვის საჭირო პირობების შექმნა. ამასთან, გაკვეთილზე ყოველთვის შეიძლება შეიქმნას გაუთვალისწინებელი სიტუაციები (ხმაური კორი-

დროში, მოულოდნელი სტუმარი კლასში, მოსწავლის უდისციპლინო საქციელი), რომლებიც ასევე მოითხოვს მასწავლებლის და მოსწავლეების ყურადღებას. ასეთ შემთხვევაში, სწავლისთვის განკუთვნილი დრო კიდევ უფრო მცირდება. მარტივი არითმეტიკული გამოთვლაც საკმარისია, რათა დავრწმუნდეთ, რომ თითოეულ გაკვეთილზე დაკარგული ორი წუთიც კი წლის ბოლოსთვის უსარგებლოდ გაფლანგულ საათებს უტოლდება. გაკვეთილზე დროის დაკარგვას ორი უაღრესად სერიოზული შედეგი მოჰყვება:

1. გაკვეთილზე, სადაც დრო უსარგებლოდ იხარჯება, გაცილებით მეტია დისციპლინის პრობლემები, ვიდრე სწორად განაწილებული დროის შემთხვევაში;

2. გაკვეთილის დროის კარგვა პირდაპირ აისახება მოსწავლეთა აკადემიურ წარმატებაზე.

ამიტომაც, მნიშვნელოვანია, ვიცოდეთ, როგორ შევამციროთ დროის დანაკარგი მინიმუმამდე.

პირველი, რაც უთუოდ უნდა გავითვალისწინოთ, ისაა, რომ დროის ნაყოფიერად გამოყენება თავად მოსწავლის ინტერესებში შედის. მართალია, ისინი არდევვენ წესრიგს, ეფანტებათ ყურადღება და გული უფრო გართობისკენ მიუწევთ, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ არ აქვთ სურვილი, საინტერესო და სასარგებლო საქმე აკეთონ. მოსწავლეებსაც სჭირდებათ იმის შეგრძნება, რომ მათ ამ დღეს წარმატებით შეასრულეს თავიანთი სამუშაო. მათი ეს მოთხოვნილება შეიძლება შესანიშნავად გამოვიყენოთ, რათა მოსწავლე ჩვენს თანამოაზრედ ვაჟ-ციოთ.

I. დარწმუნება

საუბრით, დისკუსიით, განმარტებებითა და მაგალითებით, შევეცადოთ, დავარწმუნოთ მოსწავლე, რომ სასწავლო დრო ოპტიმალურად უნდა გამოვიყენოთ. ეს, რასაკვირველია, არ ნიშნავს, რომ ამ დღიდან მოყოლებული, იგი გაკვეთილზე წუთსაც არ გააცდენს უქმად, მაგრამ იმას კი შეიძლება მივადწიოთ, რომ მოსწავლემ გაიაზროს ჩვენი მოთხოვნების აუცილებლობა. მომავალში ჩვენი ხშირი და მკაცრი შეხსენებები, დროის ეკონომიურად ხარჯვასთან დაკავშირებით, აღარ აღიქმება, როგორც უბრალო დაჟინება და ნაკლებ წინააღმდეგობას აწყდება.

ამ თემის აქცენტირებისა და მოსწავლეთათვის დროის მართვის ჩვევის გამომუშავებისათვის ძალიან სასარგებლო შეიძლება გამოდგეს მარტივი კითხვარი. მაგალითად:

სახელი_____

თარიღი_____

გაიაზრეთ დღევანდელი გაკვეთილი და შეეცადეთ, გულწრფელად უპასუხოთ შეკითხვებს:

1. გაკვეთილი გრძელდება _____ წუთი.

2. ჩემი აზრით, დღეს მე უსარგებლოდ დავხარჯე _____ წუთი.

3. აღნიშნე, ის პუნქტები, რომელსაც ეთანხმები.

მე არ ვმუშაობდი ...

- პირველი 5 წუთი
- პირველი 10 წუთი
- ბოლო 5 წუთი
- დამოუკიდებელი წერის დროს
- როცა სხვები ტექსტს კითხულობდნენ
- დისკუსიის დროს
- ჯგუფური მუშაობისას
- სხვა (თავად დაამატე)

4. დღეს მე კარგად ვიმუშავე, როცა

5. ძალიან ადვილად მეფანტება ყურადღება, როცა

6. დროს უკეთესად გამოვიყენებ, თუ

7. მასწავლებელს ვურჩევდი

ამგვარი კითხვარის შევსება განსაკუთრებით ეფექტური იქნება ისეთი გაკვეთილის შემდეგ, როცა, მასწავლებლის აზრით, ჩვეულებრივზე მეტი დრო დაიხარჯა უქმად. შეკითხვები შეიძლება შეიცვალოს, რათა ის კონკრეტული კლასისა და გაკვეთილის საჭიროებებს მოერგოს, მაგრამ უცვლელი რჩება მიზანი – შევასენოთ მოსწავლეებს დროის მნიშვნელობა და მათი პასუხისმგებლობა, რომ გაკვეთილზე დრო მათსავე სასარგებლოდ დაიხარჯოს.

II. დაინტერესება

გამოცდილი მასწავლებლები ბევრ განსხვავებულ ხერხს მიმართავენ, რათა მოსწავლეებს გაკვეთილის დროის სწორად გამოყენების სტიმული მისცენ. ამ მიზნით შეიძლება გამოვიყენოთ, მაგალითად

- **10-წამიანი შეჯიბრება**

მასწავლებელი აძლევს ინსტრუქციას: „ბავშვებო, მე დავითვლი 10-დან 1-მდე და ენახოთ, თუ მოასწრებთ, რომ ამ 10 წამში თქვენი წიგნები,

რვეულები და კალმები უკვე მერხზე იყოს“. ამ ხანმოკლე შეჯიბრების შედეგია დაზოგილი 3-4 წუთი და გახალისებული, ენერგიით აღსავსე მოსწავლეები;

- **ახალი რეკორდი**

მასწავლებელი შეახსენებს მოსწავლეებს, რომ წინა ჯერზე მათ ზუსტად 20 წამში მოახერხეს გაკვეთილისთვის მომზადება (ან მერხების მილაგება და ა. შ.). დღეს ისინი უნდა შეეცადონ, გააუმჯობესონ თავიანთი რეკორდი. მოსწავლეებისთვის სახალისოა თავად შეჯიბრება და არ არის აუცილებელი, მათ რამე ჯილდო შეეთავაზოთ კარგი შედეგისთვის;

- **სახალისო აქტივობა**

ყველა პრობლემურ მომენტში გამოვუყვით მოსწავლეებს საკმარისზე მეტი დრო (მაგალითად, 2 წუთი ჯგუფური მუშაობის შემდეგ საკუთარ მერხებთან დაბრუნებისთვის) და თან გავაფრთხილოთ, რომ მათ მიერ ამ დროიდან დაზოგილი წუთები და წამები დაემატება „სახალისო აქტივობის დროს“. „სახალისო აქტივობა“ ეს არის მოსწავლეებისთვის განსაკუთრებით საყვარელი აქტივობა (მაგ. თამაში, კომპიუტერთან მუშაობა, შეჯიბრი), რომელსაც მასწავლებელი კლასთან შეთანხმებით არჩევს და რისთვისაც მოსწავლეები მთელი დღის ან მთელი კვირის განმავლობაში „აგროვებენ წუთებს“, რადგან „სახალისო აქტივობაც“ სასწავლო მიზნებს ემსახურება.

შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მასწავლებლის მიერ გულუხვად გამოყოფილი დრო უქმად არ იკარგება და მოსწავლეებსაც სტიმული ეძლევათ, იჩქარონ.

ეს და ამ ტიპის სხვა ხერხები შეიძლება გამოვიყენოთ გარკვეული პერიოდულობით და ამით გაკვეთილის დასაწყისიდანვე შევქმნათ სწრაფი რიტმი ან აქტივობიდან აქტივობაზე გადასვლის მომენტში გამოვაფხიზლოთ და გავააქტიუროთ მოსწავლეები.

III. მასწავლებლის მაგალითი

ყველა ზემოთჩამოთვლილი საშუალება შედეგიანი აღმოჩნდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლე მასწავლებლის პირადი მაგალითით რწმუნდება, რამდენად ძვირფასია გაკვეთილის დრო. მასწავლებელი თვითონ უნდა იყოს ორგანიზებულობისა და პუნქტუალურობის მაგალითი. თუ ჩვენ თავად ვაგვიანებთ, რამდენიმე წუთი ვეძებთ სახელმძღვანელოს და ვერ ვპოულობთ მათი დავალების რვეუ-

ლებს, უსარგებლო იქნება დროის ყაირათიანად ხარჯვაზე ხანგრძლივი საუბარი. ყველაზე დიდი საფრთხე იქმნება მაშინ, როცა ჩვენი გეგმა ვერ ამართლებს. ხშირად ხდება, რომ მასწავლებელი წინასწარ სწორად ვერ თვლის აქტივობებისათვის საჭირო დროს, ან ერთ-ერთი აქტივობა ჩავარდება. მაგალითად, იმიტომ რომ მაგნიტოფონი, რომლის იმედიც გვქონდა, არ მუშაობს. მოსწავლეებმა არ უნდა იგრძნონ, რომ მასწავლებელი გაკვეთილის ბოლო 10-15 წუთი ეძებს, თუ როგორ გაიყვანოს დრო. ამგვარი შემთხვევებისთვის აუცილებლად უნდა გვქონდეს სათადარიგო გეგმა. ეს შეიძლება იყოს იმავე აქტივობის ორგანიზების სხვა ვარიანტი, ან გაკვეთილის მიზანთან დაკავშირებული დამატებითი აქტივობა იმ მოსწავლეთათვის, ვინც სამუშაოს ადრე დაასრულებს.

მიუხედავად მასწავლებლის ყველა მცდელობისა, არის შემთხვევები, როცა გაკვეთილის მიმდინარეობას გაუთვალისწინებელი მოვლენები არღვევს. მაგალითად, მოულოდნელი სტუმარი, ხმაური მეზობელი საკლასო ოთახიდან, მოსწავლის გამოძახება ღირექციაში და ა.შ. ამგვარი შემთხვევების ნაწილი შეიძლება თავიდან ავიცილოთ ღირექციასთან და კოლეგებთან გარკვეული შეთანხმების მიღწევის შედეგად. დანარჩენ შემთხვევაში მხოლოდ ის შეგვიძლია, მინიმუმამდე დავიყვანოთ გაკვეთილის შეწყვეტით გამოწვეული არეულობა და შევეცადოთ, მოსწავლეთა ყურადღება მაქსიმალურად ფოკუსირებული დარჩეს აქტივობაზე.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- გაკვეთილის დროის არასწორ მართვას შედეგად მოსდევს დისციპლინის პრობლემები და მოსწავლეთა აკადემიური შედეგების გაუარესება;
- დროის ეფექტიან მართვას მასწავლებელი მოსწავლეთა დახმარებისა და მონაწილეობის გარეშე ვერ შეძლებს. ამიტომ იგი უნდა შეეცადოს, აქტიურად ჩააბას მოსწავლეები ამ პროცესში დისკუსიის, კითხვარების და სხვადასხვა სახალისო აქტივობის საშუალებით;
- თავისი ქმედებითა და გაკვეთილის ეფექტური დაგეგმვით მასწავლებელი თავად უნდა იძლეოდეს დროის ეკონომიურად გამოყენების მაგალითს;
- მოულოდნელ სიტუაციებში მასწავლებლის მთავარი ამოცანაა, მინიმუმამდე დაიყვანოს ამ სიტუაციით გამოწვეული არეულობა და უმოკლეს ხანში ისევ გადაიტანოს მოსწავლეთა ყურადღება სამუშაოზე.

გაკვეთილის ეტაპები

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას ნიშნავს გაკვეთილის ეფექტიანად დაწყება და დამთავრება;

როგორ უნდა შეექმნათ სამუშაო გარემო გაკვეთილის პირველი წუთებიდანვე;

როგორ შევამციროთ დროის დანაკარგი აქტივობიდან აქტივობაზე გადასვლისას;

რა მიზნით უნდა გამოვიყენოთ გაკვეთილის დასკენითი ეტაპი.

სიტუაცია

ზარი დაირეკა. მასწავლებელი დგას და უყურებს მოსწავლეებს, რომლებიც ნელ-ნელა შემოდიან კლასში, ჯერ მეგობრების მერხებთან შეჩერდებიან და აგრძელებენ კორიდორში დაწყებულ საუბარს, მერე თავიანთ მერხებს მიუსხდებიან და მშვიდად იწყებენ საჭირო წიგნებისა და რეგულების ძებნას ჩანთაში. ამ საქმიანობაში გაკვეთილის პირველი 5-10 წუთი აბსოლუტურად უსარგებლოდ გადის. პრობლემა მხოლოდ ამ დროის დაკარგვა კი არაა, არამედ ისიც, რომ გაკვეთილის რიტმს, მოსწავლეთა სამუშაო განწყობილებას ხშირად პირველი წუთები განსაზღვრავს.

მოსწავლეები სიამოვნებით გადმოიტანენ კლასში იმ არასამუშაო განწყობას, რომელიც შესვენებაზე იქმნება.

ამის თავიდან ასაცილებლად მასწავლებელმა უნდა მოახერხოს საკლასო სამუშაო გარემოს შექმნა. უცილებელია, შევიმუშავოთ ქცევის წესები თუ მოთხოვნები, რომლებიც ყველა გაკვეთილის დასაწყისში მეორდება, ნაცნობია მოსწავლეებისთვის და ეხმარება მათ გონებრივად და ემოციურად განეწყონ ახალი გაკვეთილისთვის. ამ წესების მოსწავლეებთან ერთად შემუშავება უფრო შედეგიანია. ეს წესები შეიძლება ყველა მასწავლებლისთვის ინდივიდუალური, მაგრამ, აუცილებლად სკოლის შინაგანაწესის შესაბამისი უნდა იყოს. ასევე, სასურველია, გავითვალისწინოთ რამდენიმე რჩევა

იხ. გვ. 65

- ზარის დარეკვამდე შედით კლასში, მოამზადეთ დაფა, თვალსაჩინოება, გასინჯეთ მაგნიტოფონი, შეამოწმეთ გაკვეთილისთვის საჭირო ყველა რესურსი (მაგალითად, ცდისთვის საჭირო მასალა). თქვენი მიზანი უნდა იყოს ის, რომ ზარის დარეკვისთანავე შექმნათ სამუშაო განწყობა, და არა მხოლოდ ფიზიკურად იმყოფებოდეთ საკლასო ოთახში. ამით მოსწავლეებს უჩვენებთ, თუ რამდენად პასუხისმგებლობით ეკიდებით გაკვეთილს და საკუთარი პუნქტუალობით მათაც მაგალითს მისცემთ;

- შეეგებეთ მოსწავლეებს საკლასო ოთახში შემოსვლისთანავე - მიესალმეთ, დაურიგეთ დავალების რეგულები ან სხვა მასალა, რაც გაკვეთილისთვის გჭირდებათ; გამოიყენეთ ეს დრო მათ შეკითხვებზე პასუხის გასაცემად, ინდივიდუალური პრობლემების განხილვისთვის, ზოგადი კომენტარებისთვის, რომლებიც, საბოლოო ჯამში, ხელს შეუწყობს მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის კეთილგანწყობასა და ურთიერთგაგებას;

- ბევრი პრობლემის თავიდან აცილება შეიძლება, თუ მოვითხოვთ, რომ მოსწავლეებმა საკლასო ოთახში შემოსვლისთანავე მიაშურონ თავიანთ მერხებს. ამით ხელს შეეუშლით მათ მცდელობას, რომ შესვენებაზე დაწყებული პრობლემების განხილვა კლასში განაგრძონ. მოთხოვნა, რომ ყველა მოსწავლე დაუყოვნებლივ საკუთარ მერხს მიუჯდეს, საუკეთესო საშუალებაა გაკვეთილზე და სწავლის პროცესზე მათი ყურადღების კონცენტრირებისთვის;

- ერთ-ერთი ხერხი, რომელიც დაგეხმარებათ მოსწავლეთა ყურადღების მოზიდვაში, არის თქვენი მოთხოვნების დაფაზე წინასწარვე ჩამოწერა. ამან შეიძლება ასეთი სახე მიიღოს:

გადაშალეთ წიგნები გვ. 42;

მოამზადეთ საშინაო დავალების რეგულები შესამოწმებლად;

ჩაიწერეთ რეგულში დღევანდელი გაკვეთილის თემა.

- შესვენებას და გაკვეთილს ერთმანეთისგან სწორედ სამუშაო ატმოსფერო განასხვავებს. ეს ატმოსფერო უნდა იქმნებოდეს მოსწავლის საკლასო ოთახში შემოსვლისთანავე. დაფაზე ან მერხებზე უნდა დახვდეთ მოკლე, შედარებით ადვილი დავალება. ამ მოკლე დავალების მიზანია, შეამზადოს მოსწავლეები გაკვეთილის ძირითადი ნაწილისათვის, შეიძლება გამოვიყენოთ დავალება, რომელიც შეახსენებს მოსწავლეებს განვლილ მასალას და მოამზადებს ნიადაგს ახალი თემისთვის. ეს აქტივობა უნდა იყოს საინტერესო და სახალისო, რათა

მოახერხოს მოსწავლეების ყურადღების გადართვა კლასგარეშე ინტერესებიდან გაკვეთილის თემაზე. ამასთან, იგი საკმარისად მარტივი უნდა იყოს, რომ მოსწავლეებმა მოკლე დროში დამოუკიდებლად ან წყვილებში შეძლონ მისი შესრულება. გაითვალისწინეთ, რომ ეს არ არის ჩვეულებრივი ტესტი, რომელიც მიზნად ისახავს მოსწავლის ცოდნის შემოწმებას. ჩვენი მთავარი მიზანი დროის უსარგებლოდ კარგვის თავიდან აცილება და მოსწავლის სასწავლო პროცესში ჩართვაა. ასეთი დავალებების მოფიქრება, გაკვეთილის სასწავლო მიზნიდან გამომდინარე, არ იქნება რთული. მაგალითად, შეიძლება ვთხოვოთ მოსწავლეებს:

გაიაზრონ ან განიხილონ თემასთან დაკავშირებული ციტატა, ანდაზა ან მარტივი ფორმულა;

უპასუხონ 4 შეკითხვას წინა დღეს განვლილი მასალიდან;

რამდენიმე პუნქტად ჩამოთვალონ, რა იციან უკვე ახალი გაკვეთილის თემის ირგვლივ;

გამოთქვან ვარაუდი იმასთან დაკავშირებით, თუ რაზე იქნება ახალი გაკვეთილი მისი სათაურის, სურათის (ან სურათების), ტექსტიდან ამოკრებილი მნიშვნელოვანი ფრაზების, ან რამე სხვა სახის მინიშნებების მიხედვით;

ჩამოთვალონ სამი მიზეზი (მაგ. პრაქტიკული გამოყენება), რის გამოც აუცილებელია (ან არ არის აუცილებელი) ამ თემის შესწავლა;

წაიკითხონ მოკლე საგაზეთო სტატია (ან ნაწყვეტი სტატიიდან), მაგალითად, იმ ქვეყნის შესახებ, რომლის შესწავლასაც ვიწყებთ;

ჩამოთვალონ, რა პრობლემები შეხვდათ საშინაო დავალების შერულებისას (შეიძლება გაკეთდეს წყვილებში);

ამოხსნან რამე თავსატეხი, კროსვორდი, სახალისო გამოცანა.

ამ დავალებების მოფიქრებისას მასწავლებლის ფანტაზიას სრული გასაქანი ეძლევა. აღსანიშნავია ისიც, რომ არ არის აუცილებელი, ამ დროს შესრულებული დავალება დეტალურად გასწორდეს. მთავარია, დავრწმუნდეთ, რომ მოსწავლემ მოინდომა მისი შესრულება. თუ მოსწავლე მას სერიოზულად მიუდგა, მაშასადამე, ჩვენი მიზანი მიღწეუ-

ლია, იგი შეუდგა სამუშაო პროცესს, ე.ი. გაკვეთილი დაიწყო.

აქტივობიდან აქტივობაზე გადასვლა

ეს პროცესი შედარებით უმტკივნეულოდ წარიმართება, როცა აქტივობები ლოგიკურად ებმის ერთმანეთს. ამ შემთხვევაში მოსწავლეებს არ უჭირთ ერთი აქტივობიდან მეორეზე გადართვა, მასწავლებლის ინსტრუქციებიც შედარებით მარტივია და ნაკლებ დროს მოითხოვს. კარგად დაგეგმილ გაკვეთილზეც კლასის ორგანიზების საკითხები გარკვეულ დროს მოითხოვს. მაგალითად, კლასმა დაასრულა დამოუკიდებელი სამუშაო და შემდეგი აქტივობა ჯგუფურ მუშაობას ითვალისწინებს. ეს თავისთავად გულისხმობს მოსწავლეთა მოძრაობას, შესაძლებელია, სკამების გადაადგილებასაც. თუ რეალურად ამ საქმიანობას 1-2 წუთი სჭირდება, მოსწავლეებმა შეიძლება ამას გაცილებით მეტი დრო მოანდომონ. ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად რამდენიმე ნაბიჯის გადადგმა შეიძლება:

- მივცეთ ნათელი ინსტრუქცია და აუცილებლად განვსაზღვროთ დრო, რასაც ვაძლევთ მათ ყველა საჭირო პროცედურის შესასრულებლად;
- უდიდესი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ სად იმყოფება ამ პერიოდში მასწავლებელი. იგი ფეხზე უნდა იყოს და აკონტროლებდეს, რას აკეთებენ მოსწავლეები. მასწავლებლის აქტიური ყურადღება ყველაზე ეფექტური საშუალებაა დროის უსარგებლოდ ხარჯვის წინააღმდეგ;
- ამ დროს არ არის სასურველი, პასუხი გავცეთ მოსწავლეთა შეკითხვებს (მაგ. წინა ან ახალ დავალებებთან დაკავშირებით), რადგან გარდამავალი ეტაპი, მართვის თვალსაზრისით, ერთ - ერთი ყველაზე რთული მომენტი და ამ დროს ყურადღება წარმოქმნილი სირთულეების სწრაფად მოგვარებაზე უნდა იყოს ფოკუსირებული. შეკითხვებზე პასუხი, უმჯობესია, იმ მომენტისთვის გადავლოთ, როცა მოსწავლეები მზად არიან მოსასმენად.

გაკვეთილის დასრულება

გაკვეთილის ბოლო წუთებში მასწავლებლის ძირითადი მიზანია, ლოგიკურ დასასრულამდე მიიყვანოს განხილული თემა და შეამოწმოს, რამდენად მოხერხდა დაგეგმილი სასწავლო მიზნის მიღწევა. თუ გაკვეთილის რომელიმე ეტაპზე ჩვენ არასწორად გავთვალეთ დრო, ეს აუცილებლად გამოიქვანდება სწორედ ბოლო წუთებში. თუ აქ

ტივობებს იმაზე ნაკლები დრო დასჭირდა, ვიდრე დაგეგმილი გქონდათ, მორჩენილი წუთები ძალიან ეფექტურად შეიძლება გამოიყენოთ გაკვეთილის შესაჯამებლად და იმის შესამოწმებლად, თუ როგორ აითვისეს მოსწავლეებმა ახალი ინფორმაცია. უფრო სერიოზული პრობლემა იქმნება, თუ გაკვეთილის ძირითად ნაწილს დაგეგმილზე მეტ დროს დაუთმობთ. ზარის დარეკვის შემდეგ მასწავლებლის მიერ დასმული შეკითხვები, მიცემული დავალება და განმარტებები უადრესად არაეფექტურია. ამიტომ, რეკომენდებულია, დასკვნითი ეტაპისთვის გამოვეყოთ დაახლოებით 10 წუთი, რომელსაც გამოიყენებთ, რათა

1. შეაჯამოთ გაკვეთილზე განხილული მასალა. ამ მიზნით შეიძლება

ა. შეახსენოთ მოსწავლეებს, რა იყო დღევანდელი გაკვეთილის მიზანი და ერთად განსაზღვროთ, რამდენად მოხერხდა მისი მიღწევა;

ბ. დახურული კითხვების საშუალებით შეამოწმეთ (გაიმეორეთ) გაკვეთილზე განხილული მასალა;

2. სთხოვეთ მოსწავლეებს, შეაფასონ გაკვეთილის ეფექტურობა. მაგალითად,

ა. მოსწავლეები ჩამოთვლიან 3 რამეს, რაც იმ დღეს ისწავლეს და შეადარებენ ამ სიას თავიანთი პარტნიორისას (წევრებში ან ჯგუფებში);

ბ. მოსწავლეები მოკლედ ახასიათებენ (შეიძლება წერილობით) დღევანდელი გაკვეთილის ყველაზე საინტერესო ასპექტს;

3. დააკავშირეთ ეს გაკვეთილი შემდეგთან, რათა გაადვილოთ ინტერესი და თანაც დაეხმაროთ მოსწავლეებს მასალის ერთიან სისტემაში აღქმაში. მაგალითად,

ა. სთხოვეთ მოსწავლეებს, გამოიცნონ, რა იქნება შემდეგი გაკვეთილის თემა;

ბ. უთხარით მათ, რას შეეხება შემდეგი გაკვეთილი;

4. ჩააწერინეთ მოსწავლეებს საშინაო დავალება და მიეცით მისი შესრულებისთვის საჭირო ყველა რეკომენდაცია და რჩევა. ხშირად საჭირო ხდება, მაგალითის საშუალებით შეამოწმოთ, აქვთ თუ არა გაგებულები, რისი გაკეთება ევალებათ. აგრეთვე, სასურველია, სთხოვოთ მოსწავლეებს, რომ თავად განსაზღვრონ, დაახლოებით რამდენი ხანი დასჭირდებათ ამ დავალების შესასრულებლად.

ბოლო წუთი დაუთმეთ იმას, რომ მოსწავლეებმა ჩააღაგონ ჩანთები და მიაღაგონ საშუალო ადგილი. ესეც დადგენილი ქცევის წესების

ნაწილი უნდა გახდეს. და ბოლოს, დაემშვიდობეთ მოსწავლეებს. უმჯობესია, ამ დროს კართან იდგეთ, რადგან ამით თავიდან აიცილებთ უწყესრიგობას და თან შეძლებთ, ინდივიდუალური კომენტარებით და საუბრით დაშორდეთ მოსწავლეებს, რაც მათთვის თქვენი ყურადღების და სიბოძის გამოხატულება იქნება.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მასწავლებელმა საკლასო ოთახში შემოსვლისთანავე უნდა მოახერხოს მოსწავლის ყურადღების გადართვა სასწავლო პროცესზე, მისი დაინტერესება, გონებრივად და ემოციურად განწყობა ახალი გაკვეთილისთვის. ამ მიზნით უნდა გამოვიყენოთ მოკლე, მარტივი, საინტერესო და გაკვეთილის მიზნებთან დაკავშირებული აქტივობა;
- აქტივობიდან აქტივობაზე გადასვლის ეპიზოდები, მართვის თვალსაზრისით, უადრესად რთულია. მათი ეფექტიანად წარმართვა მასწავლებლისგან სრულ კონცენტრაციას და აქტიურ მონაწილეობას მოითხოვს;
- გაკვეთილის დასკვნით ეტაპზე მასწავლებლის ამოცანაა, შეამოწმოს, რამდენად მოხერხდა გაკვეთილის სასწავლო მიზნის მიღწევა და დაანახოს მოსწავლეებს ლოგიკური კავშირი განვლილ მასალასა და მომავალ გაკვეთილს შორის.

საკლასო ორგანიზაციის მოდელები

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას ნიშნავს საკლასო ორგანიზაციის მოდელები;

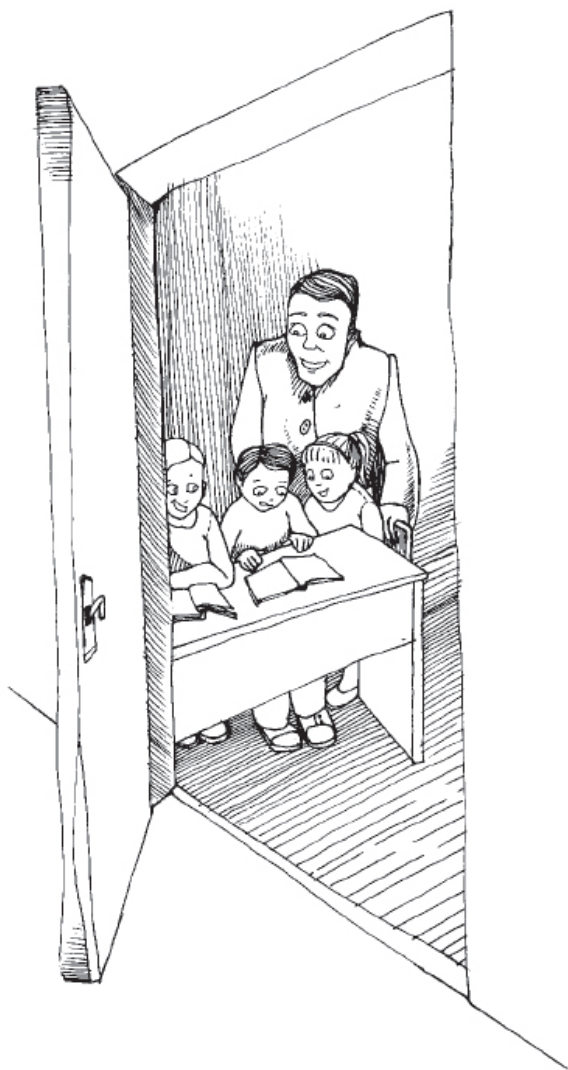
რატომ არის მნიშვნელოვანი საერთო საკლასო, ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობის გამოყენება სწავლების პროცესში;

რა შემთხვევაშია უმჯობესი თითოეული მათგანის გამოყენება.

გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ სიტუაციებს, დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

სიტუაცია 1.

წარმოიდგინეთ, რომ შეიხედეთ თქვენი კოლეგის საკლასო ოთახში გაკვეთილის მიმდინარეობისას და დაინახეთ, რომ მოსწავლეები 3-4 კაციანი ჯგუფებში განაწილებულან და გაცხარებით საუბრობენ. ბევრი მათგანი ზურგით ზის დაფისა და მასწავლებლის მაგიდისაკენ. თავად მასწავლებელი თავიდან ვერც შენიშნეთ, ბოლოს კი დაინახეთ, რომ იგი ერთ-ერთ ჯგუფთან ზის და მოსწავლეებს ესაუბრება.

სიტუაცია 2.

საკლასო ოთახში მერხები რიგებადაა განლაგებული, მოსწავლეების ეურადღება დაფისა და მათ წინ მდგომი მასწავლებლისკენაა მიპერობილი. ისინი ხელის აწევით ანიშნებენ მასწავლებელს, როცა პასუხის გაცემა ან აზრის გამოთქმა სურთ.

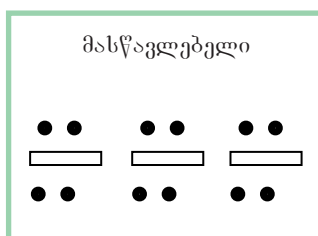
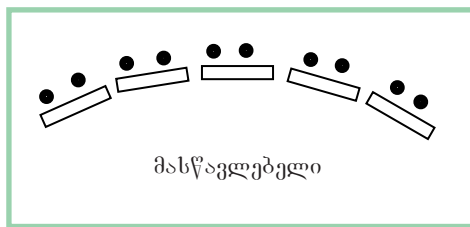
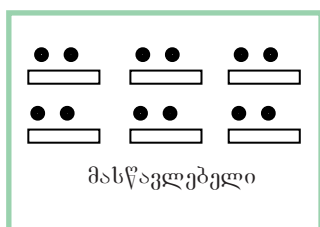

ა) როგორი იქნებოდა თქვენი შთაბეჭდილება I სიტუაციის ხილვისას? აქვს თუ არა ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა, რა საგანს ასწავლის მასწავლებელი?

ბ) შეადარეთ ერთმანეთს ეს ორი სიტუაცია და გადაწყვიტეთ, საკლასო ორგანიზაციის რომელი მოდელი უფრო გამართლებულია იმ შემთხვევაში, როცა:

1. მასწავლებელი ახალ გაკვეთილს ხსნის;
2. მოსწავლეები პასუხობენ მასწავლებლის შეკითხვებს განვლილი გაკვეთილის ირგვლივ;
3. მოსწავლეები ცდილობენ, იპოვონ მასწავლებლის მიერ შემოთავაზებული პრობლემის გადაწყვეტის გზა;
4. მოსწავლეები ასრულებენ სავარჯიშოს საკუთარ რეულებში;
5. მოსწავლეები ერთობლივად ამზადებენ პროექტს.

დააკვირდით კლასში მოსწავლეთა განლაგების ქვემოთ მოყვანილ სქემებს

ახლა შეეცადეთ, განსაზღვროთ, რომელი მათგანია უფრო გამართლებული:

- ა) საერთო საკლასო მუშაობისას (მაგალითად, როცა მასწავლებელი ახალ მასალას ხსნის);
- ბ) დამოუკიდებელი სამუშაოს შესრულებისას;
- გ) მცირე ჯგუფებად მუშაობისას (მაგალითად, როცა მოსწავლეები 4-კაციან ჯგუფებში ცდილობენ პრობლემის გადაწყვეტას).

როცა საუბარია სასკოლო გაკვეთილზე, უპირველეს ყოვლისა, თვალწინ გვიდგება გრძელ რიგებად ჩამწკრივებულ მერხებთან მიმჯდარი მოსწავლეები და მათ წინ მდგომი მასწავლებელი, რომელიც კლასს მიმართავს. ეს სწავლების ორგანიზაციის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა მთელს მსოფლიოში.

საკლასო ინტერაქციის (საკლასო ინტერაქცია გულისხმობს ურთიერთქმედებას, ურთიერთობას გაკვეთილის პროცესში. აქ გამოყოფენ ორ ფორმას: მასწავლებელი-მოსწავლის ინტერაქცია და მოსწავლე-მოსწავლის ინტერაქცია. ეს უკანასკნელი საკმაოდ იშვიათია ტრადიციული მეთოდებით სწავლებისას) ყველაზე მიღებულ მოდელად დღემდე რჩება „ინიცირება-პასუხი-რეაქცია“. ამ მოდელში მასწავლებელი არის ინტერაქციის ინიციატორი, იგი იწყებს საუბარს (მაგ. სვამს შეკითხვას), ერთ-ერთი მოსწავლე პასუხობს და ამ პასუხს მოსდევს მასწავლებლის რეაგირება (შეფასება, შესწორება, შენიშვნა ან დამატებითი ინფორმაცია).

მიუხედავად იმისა, რომ საკლასო ორგანიზაციის ეს ფორმა ყველაზე უფრო გავრცელებულია, იგი არ არის ერთადერთი. მასწავლებლისთვის უადრესად მნიშვნელოვანია, იცოდეს სხვადასხვა მოდელის ძლიერი და სუსტი მხარეები და, საჭიროების მიხედვით, შეეძლოს მათი გამოყენება. ძირითადად განიხილავენ მოსწავლეთა დაჯგუფების შემდეგ ვარიანტებს:

- ა) საერთო საკლასო მუშაობა;
- ბ) ინდივიდუალური მუშაობა;
- გ) ჯგუფური მუშაობა.

საერთო საკლასო მუშაობა გულისხმობს იმ შემთხვევებს, როცა მასწავლებელი მუშაობს ერთდროულად მთელ კლასთან, მაგალითად, კითხვების საშუალებით ამოწმებს მათ ცოდნას.

მართალია, ამ დროს თითოეულ დასმულ შეკითხვას ერთი მოსწავლე პასუხობს, მაგრამ მის პასუხს მთელი კლასი ისმენს. სწორედ ამიტომ ეს უნდა ჩაითვალოს საერთო საკლასო მუშაობად.

საკლასო ორგანიზაციის ეს მოდელი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ყველაზე ტრადიციულია. მას ბევრი დადებითი მხარე აქვს. უპირველეს ყოვლისა, მასწავლებელს აქვს საშუალება, ერთიანად მიმართოს მთელ კლასს და მიაწოდოს ინფორმაცია, რომლის ინდივიდუალურად ან ჯგუფებად მიწოდებაც ძალიან დიდ დროს წაიღებდა. ამდენად, ეს ფორმა შეუცვლელია, როცა მასწავლებელი:

- ხსნის ახალ მასალას;
- აძლევს მითითებებს;
- საუბრობს საორგანიზაციო საკითხებზე;
- აჩვენებს სურათს, თვალსაჩინოებას;
- ასმენინებს მოსწავლეებს აუდიოჩანაწერს;
- უკითხავს კლასს მოთხრობას;
- მოსწავლე ან თავად მასწავლებელი მუშაობს დაფასთან.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი საერთო საკლასო მუშაობისა, არის ის, რომ ამ დროს ყალიბდება კლასის ერთიანობის შეგრძნება. მოსწავლეებს უჩნდებათ განცდა, რომ ისინი ერთი დიდი გუნდის წევრები არიან და ერთნაირად არიან ჩაბმული სასწავლო პროცესში. მათ აქვთ საერთო ინტერესები და პრობლემები, მათ მიმართ თანაბრად მომთხოვნები არიან. მასწავლებელიც ამ დროს, როგორც არასდროს, შეიგრძნობს კლასის განწყობას, მის დამოკიდებულებას საგნის, კონკრეტული მასალის და სიტუაციის მიმართ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საერთო საკლასო მუშაობა ყველაზე ნაცნობი ფორმაა ქართველი მასწავლებლისთვის. გამოცდილმა მასწავლებელმა კარგად იცის, როგორ გამოიყენოს თავისი ავტორიტეტი ერთობლივი მუშაობის წარმატებით წარმართვისათვის. ამიტომაც მოსწავლეებიც და მასწავლებელიც ამ ჩვეულ გარემოში კომფორტულად გრძნობენ თავს, რაც დადებითად აისახება სწავლების შედეგებზე.

დამოუკიდებელი მუშაობა გულისხმობს იმას, რომ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ბავშვი მუშაობს მარტო, მასწავლებლის ან სხვა მოსწავლეების უშუალო მეთვალყურეობის გარეშე.

ეს არის მეორე, ჩვენთვის შედარებით ნაცნობი მოდელი კლასის ორგანიზაციისა. დამოუკიდებელი მუშაობის მაგალითებია, როცა მოსწავლე კლასში ან შინ დამოუკიდებლად:

- ასრულებს რაიმე სავარჯიშოს;
- წერს თხზულებას;
- ხსნის მაგალითს;
- კითხულობს ტექსტს;
- მუშაობს პროექტზე;
- მოიძიებს სასწავლო პროგრამასთან დაკავშირებულ დამატებით მასალებს.

დამოუკიდებელი მუშაობის ამ ფორმებში განსხვავებულია მოსწავლის დამოუკიდებლობის ხარისხი. კლასში მაგალითის ან ამოცანის ამოხსნისას მასწავლებლის კონტროლი საკმაოდ მაღალია, რადგან იგი არამარტო ადგენს დავალების შინაარსს, არამედ განსაზღვრავს საჭირო დროის ხანგრძლივობას, საჭიროების შემთხვევაში შეუძლია დახმარების გაწევაც და შემდეგ აკონტროლებს პასუხის სისწორეს. მასწავლებლის კონტროლი მინიმალურია, როცა მოსწავლე მუშაობს დამოუკიდებელ პროექტზე. მაშინაც კი, როცა პროექტი შინაარსობრივად დაკავშირებულია შესასწავლ თემასთან, მოსწავლეს აქვს საშუალება, თავად განსაზღვროს შინაარსის დეტალები, მათი პრეზენტაციის ფორმა და დაგეგმოს თავისი მუშაობის გრაფიკი.

მიუხედავად ასეთი დიდი მრავალფეროვნებისა, დამოუკიდებელი სწავლების ყველა ფორმას აქვს საერთო უპირატესობები:

- ნაკლებ სტრესს იწვევს მოსწავლეში, ვიდრე საკლასო ორგანიზაციის რომელიმე სხვა ფორმა, რადგან ამ შემთხვევაში, მუშაობის პროცესში იგი დაცულია სხვათა კრიტიკისა და შეფასებისაგან;
- მასწავლებელს მეტი საშუალება აქვს, შეამჩნიოს მოსწავლის ინდივიდუალური თავისებურებები, მისი სწავლის ტემპი, სტილი და სუსტი თუ ძლიერი მხარეები;
- ეს მოდელი ავითარებს მოსწავლეში დამოუკიდებლად გადაწყვეტილებების მიღების უნარს, საკუთარი ძალების რწმენას და ავტონომიურობას;
- ამასთან, ბევრი მასწავლებელი დამოუკიდებელ სამუშაოს იყენებს კლასში სიმშვიდის და წესრიგის აღსადგენად, რაც ხშირად ძალიან სასარგებლო სტრატეგიაა შეიძლება აღმოჩნდეს.

ჯგუფური მუშაობა მოსწავლეები წყვილებად, სამ ან მეტ კაციან ჯგუფებად არიან დაყოფილი და ერთობლივად წვეტენ პრობლემას, ასრულებენ პრაქტიკულ დავალებას ან განიხილავენ სადავო საკითხს. ჯგუფური მუშაობა არ ნიშნავს მხოლოდ ერთი მოსწავლის მიერ მეორისთვის დახმარების აღმოჩენას. ჯგუფური მუშაობა გულისხმობს თანამშრომლობით ურთიერთობას ჯგუფის წევრებს შორის. ჯგუფის ლიდერის როლია ჯგუფის საერთო შეჯერებული აზრის გამოხატვა კლასის (დანარჩენი ჯგუფების) და მასწავლებლის წინაშე.

დავალების შესრულებისას მოსწავლეთა მცირე ჯგუფებად დაყოფა შედარებით ახალია ქართული რეალობისთვის, მაგრამ ეს არის საკლასო ორგანიზაციის ის ფორმა, რომელმაც, სწორად წარმართვის შემთხვევაში, მოსწავლეს დიდი სარგებლობა შეიძლება მოუტანოს და, ამასთან, დიდი სიამოვნებაც მიანიჭოს. გამოკვლევები ადასტურებს, რომ ჯგუფური მუშაობა ხელს უწყობს:

- დასწავლის ჩვევების და მოსწავლის ცნებითი, აბსტრაქტული აზროვნების განვითარების პროცესს;
- მოტივაციის ზრდას და სწავლის პროცესისადმი პოზიტიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას;
- კლასში მოსწავლეთა ქცევისა და თანატოლებთან ურთიერთობის გაუმჯობესებას, ანუ კომუნიკაციის და სოციალური უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას.

გარდა ამისა, ჯგუფური მუშაობა აუმჯობესებს სასწავლო პროცესსა და მის შედეგებს. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ის დადებითად აისახება ზოგადად მოსწავლის დამოკიდებულებაზე საზოგადოებასთან. ბავშვს ვერ ვასწავლით საზოგადოების წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობას

ისე, როგორც მას მიმატებისა და გამოკლების წესებს ვასწავლით. მისი, როგორც საზოგადოების წევრის თვითშეგნებისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია მოსმენისა და ალტერნატიული აზრის მიღების უნარი. საკუთარ საქციელზე პასუხისმგებლობასა და ადამიანებთან კრიტიკულ, მაგრამ ამასთანავე ურთიერთპატივისცემაზე დაფუძნებულ ურთიერთობას ბავშვები სახელმძღვანელოდან კი არა, მაგალითით და ერთმანეთისაგან სწავლობენ.

ჯგუფური მუშაობის მნიშვნელობა უდავოა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ თანამედროვე განათლების მიზანი არამხოლოდ ცოდნის, ფაქტობრივი ინფორმაციის დაგროვებაა, არამედ მიღებული ინფორმაციის ანალიზის, კრიტიკული შეფასების უნარის განვითარებაც. კრიტიკული აზროვნების უნარის ჩამოყალიბებისათვის კი მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება, იაზროვნონ, ილაპარაკონ და ჰყავდეთ მსმენელი. ამისათვის არ არის საკმარისი საუბარი მხოლოდ მასწავლებელთან და, მით უფრო, მხოლოდ მასწავლებლის საუბრის მოსმენა. მოსწავლეთა კრიტიკული აზროვნება ყალიბდება მხოლოდ ისეთ სასწავლო გარემოში, სადაც ხშირია ინტენსიური სტრუქტურირებული ურთიერთობა მოსწავლეთა შორის. სწორედ ამ მიზანს ისახავს ჯგუფური მუშაობა.

ჯგუფური მუშაობის სარგებელიანობა სხვადასხვა თეორიით შეიძლება აიხსნას. ერთი თეორიის თვალსაზრისით, ბავშვის კონცეპტუალური განვითარებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს განვითარების იმავე დონეზე მყოფი, მაგრამ საწინააღმდეგო პოზიციის მქონე ადამიანთან კამათს. ამ „შემეცნებით კონფლიქტს“ მიყვავართ კონცეპტუალურ განვითარებამდე, სწავლამდე, რაც ჩვენი საბოლოო მიზანია. მეორე თეორიის მიხედვით, ერთად მუშაობისას ბავშვები წვევებენ პრობლემებს, ან გაიაზრებენ ცნებებს, რომლებსაც დამოუკიდებლად ვერც ერთი მათგანი ვერ გაართმევდა თავს. ჯგუფში ერთი წევრის აზრი ბიძგს აძლევს მეორის იდეებს, ისინი ერთად მიდიან პრობლემის ახლებურ გაგებამდე, სწავლობენ ერთად და შემდეგ შეუძლიათ ეს ცოდნა გამოიყენონ დამოუკიდებლად მუშაობისას.

მკვლევარები თანხმდებიან იმაზეც, რომ ჯგუფური მუშაობის პოტენციალი მთლიანად არაა გამოკვლეული და, მით უფრო, არც ათვისებული. თუმცა, მისი ზოგიერთი უპირატესობა საკლასო ორგანიზაციის სხვა ტიპებთან, აშკარაა:

- იზრდება თითოეული მოსწავლის ჩართულობა გაკვეთილზე, ისინი ნაკლებად პასიურები არიან და სხვისი პასუხების მოსმენით არ კმაყოფილდებიან. ამასთან, მოსწავლეს მეტი საშუალება აქვს, თავად განსაზღვროს თავისი მონაწილეობის ფორმა;

- მცირე ჯგუფში მუშაობა უფრო ნაკლებ ფსიქოლოგიურ საფრთხეს მოიცავს მოსწავლისათვის, ვიდრე პასუხის გაცემა ან საკუთარი აზრის გამოხატვა მთელი კლასის წინაშე;

- მცირდება მასწავლებლის მაკონტროლებელი როლი და, შესაბამისად, მოსწავლეს ენიჭება არჩევანის მეტი თავისუფლება, რაც ავითარებს დამოუკიდებელი სწავლისა და დამოუკიდებელი აზროვნების უნარ-ჩვევებს;

- მასწავლებელს საშუალება ეძლევა, დაეხმაროს იმ მოსწავლეებს, რომლებიც მეტად საჭიროებენ ამას მაშინ, როცა სხვებიც აქტიურად არიან ჩაბმული ამოცანის გადაწყვეტაში.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- არსებობს საკლასო ორგანიზაციის სამი ძირითადი მოდელი: საერთო საკლასო, დამოუკიდებელი და ჯგუფური. ამათგან პირველი უფრო ტრადიციულია ქართული სკოლისათვის, მაგრამ ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია;

- საკლასო ორგანიზაციის თითოეულ ამ მოდელს აქვს თავისი უპირატესობები. ამიტომაც ეფექტური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, სასურველია, დაეიცვათ მათ შორის გარკვეული ბალანსი, არ მოხდეს ერთ-ერთი მათგანის (მაგ. საკლასო მუშაობის) დომინირება და სხვათა უგულებელყოფა;

- თუ მასწავლებელი, ჩვეულებრივ, მთლიანად აკონტროლებს პროცესს საერთო საკლასო მუშაობის დროს, მისი კონტროლის დონე კლებულობს დამოუკიდებელი და ჯგუფური მუშაობისას. შესაბამისად, მატულობს თავად მოსწავლეთა ინიციატივა და დამოუკიდებლობის ხარისხი, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კრიტიკულად მოაზროვნე და დამოუკიდებლად სწავლის უნარის მქონე ადამიანის ჩამოყალიბებისათვის.

ჯგუფური მუშაობა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

როგორ უნდა გამოიყენოთ ჯგუფური მუშაობა კლასში;

როგორ უნდა მოიქცეთ, რომ გადალახოთ მოსწავლეთა უარყოფითი დამოკიდებულება ჯგუფური მუშაობისადმი;

რა შემთხვევაშია უმჯობესი წყვილების, ტრიადების, მცირე და დიდი ჯგუფების გამოყენება.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. გამოგიყენებიათ თუ არა ოდესმე ჯგუფური მუშაობა? რატომ?
2. თქვენი აზრით, რა პრობლემებს შეიძლება წააწყდეთ კლასში ჯგუფური მუშაობის გამოყენებისას?
3. საკლასო მუშაობის დროს რა ზომის ჯგუფების გამოყენებაა რეკომენდებული?
4. რა ნიშნის მიხედვით უნდა დავყოთ კლასი ჯგუფებად?
5. რომელი საფესურიდანაა უფრო სასურველი კლასში ჯგუფური მუშაობის გამოყენება?
6. რა საგნებშია უმჯობესი ჯგუფური მუშაობის გამოყენება?

ჯგუფური მუშაობა, მისი ბევრი დადებითი მხარის მიუხედავად, ჩვენს რეალობაში საკმაოდ იშვიათად გამოიყენება. ის მასწავლებლებიც კი, რომლებიც თეორიულად იწონებენ საკლასო ორგანიზაციის ამ მოდელს, პრაქტიკულად იშვიათად მიმართავენ მას. ამის მიზეზი კი ალბათ ისაა, რომ

ა) მათ არ იციან, როგორ დაყონ მოსწავლეები ჯგუფებად;

ბ) პირველივე მცდელობისას აწყდებიან მოსწავლეთა უარყოფით რეაქციას;

გ) არ იციან, რა ტიპის დავალებების შესრულებისთვისაა უმჯობესი ჯგუფური მუშაობის გამოყენება;

დ) თვლიან, რომ ვერ შეძლებენ რამდენიმე ჯგუფის ერთდროულად გაკონტროლებას.

შევეცადოთ, მიმოვიხილოთ ყველა ზემოთნამოთვლილი საკითხი.

ა) ჯგუფებად დაყოფა

მოსწავლეების ჯგუფებად დაყოფა არც ისე მარტივია, როგორც ეს ერთი შეხედვით შეიძლება მოგვეჩვენოს. აქ რამდენიმე ასპექტია გასათვალისწინებელი:

ჯგუფის ზომა ძირითადად დამოკიდებულია გაკვეთილის მიზანზე, მოსწავლეთა ასაკსა და იმაზე, თუ რამდენად ნაცნობია მათთვის მუშაობის ეს ფორმა. მოსწავლეები შეიძლება დაჯგუფდნენ წყვილებად, ტრიალებად, მცირე (4-5 კაციან) და დიდ (6 და მეტ კაციან) ჯგუფებად.

წყვილები ყველაზე მოსახერხებელია დაბალ კლასებში მუშაობისას, ან ისეთ მოსწავლეებთან, რომლებიც მორცხვობენ, ან არა აქვთ თანატოლებთან თანამშრომლობის გზით ამოცანების გადაჭრის დიდი გამოცდილება. ამდენად, საწყის ეტაპზე სასურველია, სწორედ ეს ფორმა გამოვიყენოთ. მასწავლებლისთვისაც შედარებით ადვილია წყვილებში მუშაობის დაგეგმვა და წარმართვა. ამასთან, მოსწავლეები წყვილებში ზოგჯერ იოლად ართმევენ თავს ისეთ რთულ დავალებ-

ბებს, რომელთა შესრულებაც დამოუკიდებლად გაუჭირდებოდათ. ისეთი დავალებები, რომლებიც დაკავშირებულია გადაწყვეტილების მიღებასთან, ან პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო გზების ძიებასთან, სწორედ წყვილებში უნდა წარიმართოს. ასევე, წყვილებში მუშაობა შეიძლება გამოვიყენოთ იმისათვის, რომ უფრო ძლიერმა მოსწავლემ დახმარება აღმოუჩინოს მასზე სუსტს. ზოგადად, წყვილში მუშაობისას მასწავლებლის ყურადღება ფოკუსირებული უნდა იყოს იმაზე, რომ ერთი მოსწავლე არ დომინირებდეს მეორეზე.

ტრიალები (ანუ 3 მოსწავლისგან შემდგარი ჯგუფები) განსაკუთრებით მიზანშეწონილია, როცა ერთი ბავშვი მოქმედებს დანარჩენი ორის ხელმძღვანელობით, მათი სახელით. მაგალითად, მუშაობს კომპიუტერზე, ატარებს ცდას, იწერს მათ მიერ შეთხზულ ამბავს და ა.შ. ასევე, სასურველია, ტრიალების გამოყენება იმ ეტაპზე, როცა ბავშვებს ჯერ კიდევ უჭირთ დისკუსიისას შეთანხმებამდე მისვლა. ამ დროს მესამე მოსწავლის აზრი შეიძლება გადამწყვეტი აღმოჩნდეს, თუმცა ჩნდება იმის საფრთხეც, რომ უმრავლესობა ყოველთვის გადაძლევს ერთის თუნდაც ლოგიკურ, შეიძლება უფრო სწორ მოსაზრებას.

მცირე ჯგუფები (4-5 მოსწავლისგან შემდგარი) ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმაა ფაქტობრივად ყველა ტიპის სამუშაოს შესასრულებლად. აქ შედარებით იშვიათია ერთი მოსწავლის დომინირება ყველა სხვაზე. განიხილება რამდენიმე განსხვავებული ვარიანტი ან მოსაზრება. ამიტომაც საჭირო ხდება ყველა ვერსიის მოსმენა, გაანალიზება და შეჯერება. თუმცა, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ რაც უფრო დიდია ჯგუფი, მით უფრო რთულია მისი მუშაობის დაგეგმვა და ორგანიზება, როლების განაწილება. ამდენად, შეიძლება დაწყებითი კლასების მოსწავლეებს საკმაოდ გაუჭირდეთ ამ ფორმით მუშაობა.

დიდი ჯგუფები (6-10 მოსწავლე) საკმაოდ იშვიათად გამოიყენება, რადგან ბევრ პრობლემას ქმნის. ასეთ დიდ ჯგუფში მოსწავლე შეიძლება იყოს პასიური, თუ ამის სურვილი აქვს. მორცხვ ბავშვებს შეიძლება გაუჭირდეთ დიდი აუდიტორიის წინაშე აზრის გამოთქმა და დუმილი ამჯობინონ. მაშასადამე, დიდ ჯგუფებს ახასიათებს ბევრი ის ნეგატიური მხარე, რასაც ჩვენ უკვე შევეხეთ საერთო საკლასო მუშაობის განხილვისას. ამდენად, ამგვარი დაჯგუფება შეიძლება გამოვიყენოთ, თუ ამას დავალბებთ მოითხოვს. უმჯობესია, კლასში გამოიყოს ბევრი მცირე, ვიდრე 2-3 დიდი ჯგუფი.

იხ. გვ. 39

ჯგუფების შემადგენლობა

ჯგუფური მუშაობის დაწყებამდე აუცილებლად უნდა გადავწყვიტოთ, თუ რა ნიშნით შევქმნით ამ ჯგუფებს. ეს გადაწყვეტილება სხვადასხვა პრინციპს შეიძლება დაეფუძნოს:

- ალბათ მეგობრობა გახდება განმსაზღვრელი ფაქტორი, თუ ჯგუფების შექმნას თავად ბავშვებს მივანდობთ. ამ ვარიანტის დადებითი მხარეა ის, რომ ბავშვები მეტი სიამოვნებით იმუშავენ თავიანთ მიერვე შერჩეულ პარტნიორებთან; თანაც იგრძნობენ, რომ საკუთარ ხელში იღებენ ინიციატივას და პასუხისმგებლობას. მეორე მხრივ, ამგვარმა დაჯგუფებამ შეიძლება არეულობა და ქაოსი გამოიწვიოს კლასში, სანამ ბავშვები პარტნიორებს ეძებენ; შეიძლება ემოციური საფრთხე შეექმნათ ნაკლებ პოპულარულ ბავშვებს, ვისთანაც ცოტა თუ მოინდომებს ჯგუფის შექმნას. მეგობრების საერთო ინტერესები მეტ საფრთხეს ქმნის, რომ მოსწავლეები გადაერთონ დავალების შესრულებიდან სხვა

საკითხების განხილვაზე. თანაც, მეგობრობის ნიშნით შექმნილი ჯგუფები სტაბილურია და შეიძლება ბავშვებს მთელი წლის მანძილზე არ მიეცეთ სხვა მოსწავლეებთან მუშაობის საშუალება;

- ცოდნის დონე უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია, რომელიც ჯგუფების შექმნისას უთუოდ უნდა გავითვალისწინოთ. ზოგჯერ სასურველია შერეული დონის ჯგუფების შექმნა, რადგან უფრო ძლიერი მოსწავლეები დახმარებას უწევენ, უხსნიან უფრო სუსტებს და ამ პროცესში თავადაც უკეთ გაიაზრებენ დასმულ პრობლემას. ასეთ შემთხვევაში ექსპერტები გვირჩევენ, დავაჯგუფოთ ძლიერი მოსწავლეები საშუალო დონის ბავშვებთან და საშუალო მოსწავლეები - სუსტებთან. ასე თავიდან ავიცილებთ მოსწავლეთა შორის მკვეთრ განსხვავებებს, რაც შეიძლება ბავშვების გაღიზიანების და დაძაბულობის მიზეზი გახდეს.

თუ ჩვენ გვაქვს საშუალება, განსხვავებული დავალებები შევთავაზოთ ცალკეულ ჯგუფებს, მაშინ მიზანშეწონილია ერთი და იმავე დონის მოსწავლეები დავაჯგუფოთ და მიეცეთ შესაბამისი სირთულის დავალება. ეს საშუალებას აძლევს მასწავლებელს, მეტი დრო დაუთმოს უფრო სუსტ ჯგუფებს და ინდივიდუალურად იმუშაოს მათთან. თუმცა მუდმივად სუსტ და ძლიერ ჯგუფებად დაყოფა არ არის სასურველი, რადგან იკარგება ჯგუფური მუშაობის მთავარი უპირატესობა – ჩამოუყალიბოს მოსწავლეებს სხვადასხვა დონის და ტიპის ადამიანებთან თანამშრომლობის უნარი;

- აქტივობის ხარისხი შეიძლება გამოვიყენოთ მოსწავლეთა დაჯგუფების კრიტერიუმად, როცა უკვე ვიცით, რომელი მათგანია განსაკუთრებით აქტიური ჯგუფურ მუშაობაში და ვინ ცდილობს, თავიდან აიცილოს ინიციატივა. ამ შემთხვევაში მასწავლებელმა შეიძლება საჭიროდ ჩათვალოს „წყნარი“ მოსწავლეების დაჯგუფება, სადაც ისინი ნაკლებად მოახერხებენ ვინმეს ზურგს ამოეფარონ და სხვას მიანდონ გადაწყვეტილების მიღება. ასევე სასარგებლოა ამგვარი დაჯგუფება ზედმეტად აქტიური მოსწავლეებისთვის, რომლებიც თავიანთივე ტიპის თანაკლასელებთან ურთიერთობისას ნაკლებად მოახერხებენ დომინირებას და, ბუნებრივია, მოუწევთ დათმობებზე წასვლა;

- შემთხვევითი დაჯგუფება გულისხმობს ჯგუფების შეკვრას ყველა განხილული კრიტერიუმის გაუთვალისწინებლად. ხშირ შემთხვევაში მასწავლებლისთვის მოსახერხებელია დააჯგუფოს მოსწავლეები, რომლებიც ერთად ან ერთმანეთთან ახლოს სხედან. ამგვარად, ჩვენ ვზოგავთ დროს და თავიდან ვიცილებთ ხმაურს და არეულობას, რაც უთუოდ თან ახლავს გაკვეთილზე

მოსწავლეთა გადაადგილებას. თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, მოსწავლეები ყველა გაკვეთილზე ერთ ადგილას სხედან და, ამდენად, ყოველთვის ერთსა და იმავე ჯგუფში აღმოჩნდებიან. ასე კი ჯგუფური მუშაობა შეიძლება მათთვის მალე მონოტონური და უინტერესო გახდეს.

შემთხვევითი დაჯგუფების ყველაზე ადვილი გზაა გათვლა. მაგალითად, თუ ჩვენ სულ 30 მოსწავლე გავსწრება გაკვეთილზე და გვინდა 4-5 კაციანი ჯგუფების შექმნა, ბავშვებს რიგის მიხედვით გაითვლიან ციფრებს 1-დან 7-მდე, ან ასოებს „ა“-დან „ზ“-მდე. შემდეგ გავცემთ ინსტრუქციას, რომ ყველა 1 ნომერი (ან ყველა „ა“) შეიკრიბოს კლასის ერთ კუთხეში, ყველა 2 - მეორე ადგილას და ა. შ. საერთო ჯამში მივიღებთ 5 4-კაციან და 2 5-კაციან ჯგუფს. ნუ შეგვაშინებს, თუ პირველად ამ პროცედურას საკმაოდ ხმაური მოჰყვება. მასწავლებელიც და მოსწავლეებიც ძალიან მალე ეჩვევიან მას და რამდენიმეჯერ გამოყენების შემდეგ გადაადგილების ეს პროცესი საკმაოდ სწრაფად და იოლად მიმდინარეობს.

ბ) მოსწავლეთა დამოკიდებულება

არ უნდა გაგვიკვირდეს, თუ მოსწავლეები დიდი აღფრთოვანებით არ შეხვდებიან ჯგუფური მუშაობის გამოყენების პირველივე შემთხვევას. აქ ბევრი პრობლემა შეიძლება წამოიჭრას. ჯერ ერთი, ეს მათთვის უჩვეულო ფორმაა. მასწავლებლის მუდმივ კონტროლს და შესწორებებს შეჩვეულმა ბავშვმა შეიძლება სარისკოდ ჩათვალოს მითითებებისა და წახალისების გარეშე მუშაობა. მოსწავლეებს აფრთხობთ ის, რომ მცირდება მასწავლებლის კონტროლი და, შესაბამისად, იზრდება მათი პასუხისმგებლობა.

ჯგუფში შეიძლება გამოიკვეთოს ერთი ლიდერი, რომელიც შეეცდება, სრულად აკონტროლოს მუშაობის პროცესი. ამან კი, მოსალოდნელია, გააღიზიანოს დანარჩენები. შეიძლება პირიქითაც, აღმოჩნდნენ ბავშვები, რომლებიც ამჯობინებენ, თავი არ გადაიტვირთონ და მთელი სამუშაოს შესრულება სხვებს მიანდონ.

ბევრი მოსწავლისთვის ჯგუფური მუშაობა იმდენად ახალი ფორმაა, რომ მათ იგი არც მიაჩნიათ „ნამდვილ სწავლად“ და უფრო თამაშად, დროის გაყვანად თვლიან.

ყველა ამ მიზეზის გამო, არ უნდა გაგვიკვირდეს, თუ მოსწავლეები ეჭვის თვალით უყურებენ ჯგუფურ მუშაობას. ამიტომაც, სასურველია, თავიდან დრო არ დავინანოთ ამ მოდელის ზოგიერთი მხარის განხილვისთვის. მაგალითად, შეიძლება გავაკეთებინოთ რამე დავალება წყვილებში, 3-4 კაციან ჯგუფებში და შემდეგ გამოვკითხოთ, წერილობით ან ზეპირად, რა მოეწონათ და რა – არა. შეიძლება ვთხოვოთ,

დაასრულონ შემდეგი წინადადებები:

მე მომწონს/არ მომწონს დამოუკიდებლად მუშაობა იმიტომ, რომ

მე მომწონს/არ მომწონს წვეილებში მუშაობა იმიტომ, რომ

მე მომწონს/არ მომწონს ჯგუფებში მუშაობა იმიტომ, რომ

შემდეგ შეიძლება კლასში განვიხილოთ მათი პასუხები და შევა-
დართოთ ისინი ერთმანეთს. ეს ინფორმაცია მასწავლებელს ძალიან
დაეხმარება მომავალი მუშაობის დაგეგმვაში, დაანახებს მას, რამდენად
საჭიროა ჯგუფური და წვეილური მუშაობის გამოყენება კლასში და
რა ასპექტებზე უნდა გაამახვილოს მან ყურადღება.

ხშირად ძალიან სასარგებლოა, წინასწარ განვუმარტოთ მოსწავ-
ლეებს, რა მიზანს ისახავს ჯგუფური მუშაობა, რის მიღწევას შეიძლება
ისინი ამ კონკრეტული დავალების შესრულებით და რა კავშირშია ეს
დავალება სასწავლო პროგრამასთან. ამასთან, სასურველია, მასწავლე-
ბელი და კლასი წინასწარ შეთანხმდეს იმ წესებზე, რომლებიც უნდა
დაიცვან მუშაობის პროცესში. ბავშვებმა ჯგუფური მუშაობის დაწყე-
ბამდე უნდა იცოდნენ:

- როგორ უნდა მოუხმონ მასწავლებელს, თუ დახმარება
დასჭირდებათ;

- რა დრო ეძლევათ დავალების შესასრულებლად;

- რა ევალება თითოეულ მათგანს, რადგან ზოგ შემთხ-
ვევაში მოსწავლეთა როლები მუშაობისას შეიძლება განსხვავე-
ბული იყოს. მაგ. ერთი იწერდეს მსჯელობის შედეგებს, ვინმე
აკვირდებოდეს დანარჩენი მოსწავლეების აქტივობას, სხვადასხვა
მოსწავლე ფლობდეს სხვადასხვა ინფორმაციას, ან წარმოადგენ-
დეს სხვადასხვა პოზიციას დებატების დროს და ა.შ;

- ხმაურის რა დონეა დასაშვები;

- ჯგუფური მუშაობის რა პროდუქტი უნდა წარმოადგინონ
დამთავრების შემდეგ და როგორ გვანიშნონ დასრულება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ რაც უფრო ნაცნობი
ხდება ჯგუფური მუშაობის ფორმა ბავშვებისათვის, მით უფრო ნა-
კლები პრობლემები ექმნებათ მათ და უფრო ახერხებენ მისი უპი-

რატესობებით ისარგებლონ. ამისათვის შეიძლება სასარგებლო იყოს თავიდან ძალიან მოკლე და მარტივი ჯგუფური დავალებების შესრულება, რომელთა წარმატებაც დაარწმუნებს მოსწავლეებს, რომ მათ აქვთ უნარი, თავი გაართვან მოთხოვნებს.

გ) დავალების ტიპი

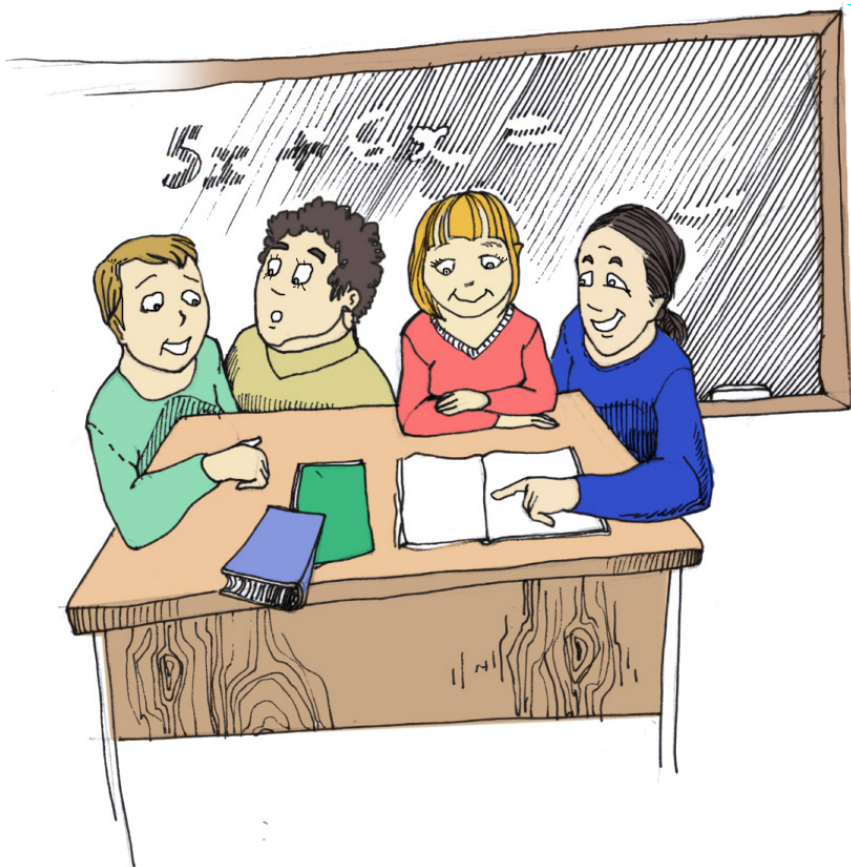
ფაქტობრივად, მცირე მოდიფიკაციის შემდეგ, ნებისმიერი დავალება შეიძლება მოერგოს ჯგუფური მუშაობის პრინციპებს. განსაკუთრებით სასურველია საკლასო ორგანიზაციის ამ მოდელის გამოყენება, თუ დავალება საკმაოდ რთული გვეჩვენება დამოუკიდებლად მუშაობისთვის. მთავარია, შევიმუშაოთ დავალება, რომელიც მოითხოვს კონსენსუსის, ანუ შეთანხმების მიღწევას. ამასთან, უნდა გვახსოვდეს, რომ ორგანიზებისა და დაგეგმვის თვალსაზრისით, წყვილებში მუშაობა ყველაზე იოლია მასწავლებლისთვის. იგი ადვილად შეიძლება გამოვიყენოთ თუნდაც დაწყებითი კლასების მოსწავლეებთან, ან ბავშვებთან, რომელთაც პირველად უხდებათ ჯგუფურად მუშაობა.

სიტუაცია 1.

აქტივობის ხანგრძლივობა: 10-15 წუთი .

აქტივობის მიზანი: ახსნილი მასალის გავების შემოწმება

ინგლისური ენის გაკვეთილზე მასწავლებელმა ახსნა ახალი გრამატიკული დრო, დაუშვათ, ნაშუა განუსაზღვრელი (Past Simple), და უნდა შეამოწმოს, რამდენად გაიგეს ბავშვებმა განსხვავება ამ დროსა და აწმყო განუსაზღვრელს (Present Simple) შორის. ამისთვის აძლევს მათ ტიპურ სავარჯიშოს, სადაც წინადადებებში გამოტოვებული ადგილები უნდა შეივსოს ზმნის შესაბამისი ფორმით. დამოუკიდებლად შესრულების ნაცვლად, როგორც ეს უმრავლეს შემთხვევაში ხდება, სავარჯიშო შეიძლება შესრულდეს წყვილებში, სადაც ის მოსწავლე, რომელმაც საკმაოდ კარგად გაიგო მასალა, შეძლებს, დაეხმაროს გვერდით მჯდომს, ან მასთან კამათში უფრო კარგად გაიაზროს, რატომ არის საჭირო ზმნის ამა თუ იმ ფორმის გამოყენება.

სიტუაცია 2.

აქტივობის ხანგრძლივობა: 20-25 წუთი.

აქტივობის მიზანი: ნაწარმოების იდეის კრიტიკული გააზრება და მსგავსი პრობლემატიკის მქონე ნაწარმოებებს შორის პარალელების ძიება.

ქართული ლიტერატურის გაკვეთილზე ა. წერეთლის ლექსის,

„განთიადის“ პრეზენტაციისა და განხილვის შემდეგ მასწავლებელი სვამს 2 შეკითხვას: ჩვენ უკვე შესწავლილი გვაქვს ბარათაშვილის პოემა „ბედი ქართლისა“. რა საერთო პრობლემატიკა გააჩნია ამ ორ ნაწარმოებს? რა კავშირია ამ ორ ნაწარმოებსა და ილია ჭავჭავაძის „დაკარგულ ედემს“ შორის? ამ შეკითხვების პასუხი, რასაკვირველია, საერთო საკლასო განხილვის დროსაც შიძლება მოვითხოვოთ, მაგრამ, უმჯობესია, თუ მანამდე წყვილებს მივცემთ მსჯელობისა და მოფიქრებისათვის 10-15 წუთს. შემდეგ წყვილებიდან თითო ბავშვი გააკეთებს მათი საერთო დასკვნებისა და არგუმენტების პრეზენტაციას მთელი კლასის წინაშე, რასაც უთუოდ მოჰყვება საერთო საკლასო დისკუსია (წყვილებიდან რომელიმე ბავშვის პასიურობის თავიდან აცილება შეიძლება, თუ პრეზენტატორს თავად ბავშვები კი არა, მასწავლებელი დაასახელებს. როცა ბავშვებმა წინასწარ არ იციან, ვის მოუწევს კლასის წინაშე პრეზენტაცია, ორივე თანაბრად ემზადება პასუხისთვის).

სიტუაცია 3.

აქტივობის ხანგრძლივობა: 30 წუთი.

აქტივობის მიზანი: განვლილი მასალის შეჯამება; მიღებული ინფორმაციის ანალიზის და შეფასების უნარის განვითარება; მოსმენის, დისკუსიისა და სხვათა დარწმუნების უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება.

ბუნებისმცოდნეობის IV კლასის სახელმძღვანელოში „მოგზაურობა საქართველოში“ ცალ-ცალკეა განხილული აღმოსავლეთ კავკასიონის ხუთი კუთხე - ხევი, მთიულეთი, ფშავი, ხევსურეთი და თუშეთი. ამ მასალის დასრულების შემდეგ, შეჯამების და მოსწავლეთა ცოდნის შემოწმების მიზნით, მასწავლებელმა შეიძლება დაგეგმოს შემდეგი დავალება: დაყოს კლასი 5-კაციან ჯგუფებად და ჯგუფის თითოეულ წევრს გაუნაწილოს თითო კუთხე. თითოეულ ჯგუფს აქვს აღმოსავლეთ კავკასიონის თითო რუკა და დავალების ბარათი, სადაც აღნიშნულია, რომ საქართველოში ჩამოსულია უცხოელ ტურისტთა ჯგუფი, რომელსაც აინტერესებს ამ მხარის ნახვა, მაგრამ სულ 4 დღე აქვთ და ყველაფერს, რასაკვირველია, ვერ მოასწრებენ. მათ განსაკუთრებით აინტერესებთ ლამაზი ბუნება და ისტორიული ძეგლები (ან ადგილობრივი ტრადიციები და კოსტიუმები, სოფლის მეურნეობა, სუვენირების შეძენა და ა.შ. მასწავლებელი წინასწარ შესარჩევს, თუ რაზე სურს მოსწავლეების ყურადღების გამახვილება). ყველა ჯგუფს ევალება, შეარჩიოს ტურისტებისთვის საუკეთესო მარშრუტი და აღნიშნოს ის დღეების მიხედვით რუკაზე. ჯგუფური მუშაობის დაწყებამდე, სასურველია, ბავშვებს მივცეთ რამდენიმე წუთი, რომ თვალი გადაავლონ (ან გაიხსენონ) ინფორმაცია იმ კუთხის შესახებ, რომელიც ჯგუფში უნდა წარმოადგინონ და ამოკრიბონ საჭირო დეტალები. 15-20 წუთიანი

განხილვის შემდეგ ყველა ჯგუფი წარმოადგენს თავის რუკას და გააკეთებს პრეზენტაციას კლასის წინაშე. შეიძლება შეირჩეს საუკეთესო, ყველაზე მრავლისმომცველი მარშრუტი, რომელიც ყველაზე მეტად აკმაყოფილებს ტურისტთა მოთხოვნებს.

სიტუაცია 4.

აქტივობის ხანგრძლივობა: 30-35 წუთი.

აქტივობის მიზანი: სამკუთხედის შიდა კუთხეების ჯამის შესახებ მასალის პრეზენტაცია; კრიტიკული აზროვნების, მხჯელობისა და დასაბუთების უნარის განვითარება.

VII კლასის მათემატიკის გაკვეთილზე კლასი მუშაობს სამკუთხე-

დის თვისებების გამოკვლევაზე. ბავშვები მასწავლებელთან ერთად იხსენებენ შესწავლილ მასალას კუთხეების შესახებ, მათ განსაზღვრებას, თვისებებს, კუთხეთა ჯამს და ა.შ. შემდეგ მასწავლებელი ყოფს კლასს 3-5 კაციან ჯგუფებად კლასის ზომის მიხედვით. ჯგუფთა საერთო რაოდენობის ნახევარს (მაგ. 3 ან 4 ჯგუფს) დაევალება სხვადასხვა სახეობის სამკუთხედის მოდელების გამოყენებით (მაგ. ერთმანეთზე მიდგმით) გამოთქვას და დაასაბუთოს თავისი ვარაუდი სამკუთხედის შიდა კუთხეების ჯამის შესახებ. ჯგუფების მეორე ნაწილს ეძლევა დავალება, გამოიყენოს ტრანსპორტირი სხვადასხვა სახეობის სამკუთხედების გასაზომად და ამის საფუძველზე გამოთქვას ვარაუდი სამკუთხედის შიდა კუთხეების ჯამის შესახებ (თუ ბევრი ჯგუფია, შეიძლება სხვადასხვა ჯგუფს გამოსაკვლევად სხვადასხვა სახეობის სამკუთხედი მიეცეთ). ბოლოს ყველა ჯგუფი წარადგენს თავის ვარაუდს კლასის წინაშე და გრძელდება საერთო საკლასო მუშაობა.

რა თქმა უნდა, აქ შეუძლებელია ყველა აქტივობის აღწერა, სადაც ჯგუფური მუშაობის მოდელი შეიძლება გამოვიყენოთ, მაგრამ ჩამოთვლილი მაგალითებიც ადასტურებს, რომ საკლასო ორგანიზაციის ეს მოდელი მოსახერხებელია სხვადასხვა ასაკისა და დონის ბავშვებთან მუშაობისას, პრაქტიკულად ყველა საგანში და სასწავლო პროცესის ყველა ეტაპზე, როგორც ახალი მასალის პრეზენტაციის (IV მაგ.), ახსნილის გაგების შემოწმებისა და განმტკიცების (I მაგ.), ასევე განვლილის შეჯამებისას (II ან III მაგალითი).

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები :

- ჯგუფური მუშაობისას მოსწავლეები შეიძლება დაე-
ოთ წვევილებად, ტრიალებად, 4-5 კაციან მცირე ჯგუფებად,
ან უფრო დიდ ჯგუფებად. ჯგუფის ზომა დამოკიდებულია
დავალების ხასიათსა და ბავშვების ცოდნის დონეზე. ჯგუ-
ფურ მუშაობას შეუწყველ მოსწავლეებთან უმჯობესია ამ
მოდელის გამოყენება წვევილებით და ტრიალებით დაიწყოთ;
- დაჯგუფების კრიტერიუმად შეიძლება გამოყენებულ
იქნას მოსწავლის ცოდნის დონე, მისი აქტიუობის ხარისხი,
მოსწავლეთა შორის მეგობრობა (თუმცა ეს კრიტერიუმი
უმჯობესია იშვიათად გამოვიყენოთ), ან შემთხვევითი პრინ-
ციპი. აქ მასწავლებელმა წინასწარ უნდა გაითვალისწინოს
ამ ფორმის ყველა უპირატესობა და უარყოფითი მხარე;
- ჯგუფური მუშაობის მიმართ მოსწავლეთა დამოკიდე-
ბულება შეიძლება გააუმჯობესოთ მიზნების განმარტების,
მათთან კონსულტაციის და მათი აზრის გათვლისწინების
გზით;
- ჯგუფური მუშაობისთვის შეიძლება გამოყენებულ იქ-
ნას სხვადასხვა ტიპის საფარჯიშო ყველა საგანში, ნების-
მიერ დონეზე და სასწავლო პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე
(პრეზენტაციის, ვარჯიშის თუ შეჯამების ეტაპზე). მთავარია,
განსაზღვროთ დავალება, რომელიც ემსახურება გაკვეთილის
მიზნის მიღწევას.

ჯგუფური მუშაობის მართვა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

როგორ უნდა მოვამზადოთ კლასი ჯგუფური მუშაობისთვის;

როგორია მასწავლებლის როლი ჯგუფური მუშაობის პროცესში;

როგორ უნდა მოიქცეთ, როცა ჯგუფებს პრობლემები ექმნებათ;

როგორ უნდა წარმართოთ ჯგუფური მუშაობა დასკვნით ეტაპზე.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. როგორ უნდა მოვამზადოთ კლასი და საკლასო ოთახი ჯგუფური მუშაობისთვის?
2. რა ფუნქციებს ასრულებს მასწავლებელი ჯგუფური მუშაობის პროცესში?
3. ჯგუფური მუშაობისას როგორ შეიძლება ვაკონტროლოთ ხმაურის დონე კლასში?
4. როდის წყდება ჯგუფური მუშაობა?
5. რა ხდება ჯგუფური მუშაობის დასკვნით ეტაპზე?

მასწავლებელთა დიდ ნაწილს განსაკუთრებით აღელვებს ის, რომ ჯგუფური მუშაობისას უშუალოდ ვერ აკონტროლებენ თითოეული მოსწავლის საქმიანობას. როცა კლასში ერთდროულად 3 ან მეტი ჯგუფი მუშაობს, შეუძლებელია, მასწავლებელმა ყველას ერთდროულად მოუსმინოს, აღრიცხოს ყველა შეცდომა, დაეხმაროს ყველა მოსწავლეს და თავიდან აიცილოს ყველა პრობლემა. ამიტომაც არ არის გასაკვირი, რომ ჩვეული ფუნქციის გარეშე დარჩენილ მასწავლებელს ზოგჯერ უძღურების და დაბნეულობის შეგრძნება გაუჩნდეს. ჩნდება შეკითხვები:

- როგორ გავიგოთ, რომ ყველა მოსწავლემ იცის, რა უნდა გააკეთოს და სწორი მიმართულება აირჩია?
 - რა უნდა გავაკეთოთ, რომ მოსწავლეებმა არასასწავლო მიზნებისთვის, თავიანთ პირად საქმეებზე საუბარში არ დახარჯონ მიცემული დრო?
 - როგორ გავანაწილოთ ყურადღება სხვადასხვა ჯგუფს შორის?
 - რა უნდა გავაკეთოთ ზედმეტი ხმაურის შემთხვევაში?
- ყველა ეს პრობლემა დგას მასწავლებლის წინაშე, როცა კლასი ჯგუფურ მუშაობაზე გადადის და აუცილებელია, მინიმუმამდე დავიყვანოთ ისინი. ამისთვის საჭიროა, სწორად მოვაშაბლოთ და წარვმართოთ პროცესი და, ამასთან, სწორად გავიაზროთ ჩვენი, როგორც მასწავლებლის როლი ჯგუფური მუშაობისას.

მზადება ჯგუფური მუშაობისთვის

ზოგადად, ჯგუფური მუშაობისთვის მზადების პროცესად შეიძლება ჩაითვალოს ნებისმიერი საკლასო აქტივობა, რომელიც მიზნად ისახავს ჩამოუყალიბოს მოსწავლეებს შემდეგი უნარები:

- ლოგიკური შეკითხვების დასმა;
- ერთმანეთის აქტიურად მოსმენა;
- სხვათა მოსაზრებების გაზიარება;
- აზრის გამართულად და ლოგიკურად ჩამოყალიბება;
- დახმარების ან განმარტების თხოვნა;
- იდეების და მოსაზრებების ახსნა და შეფასება;
- საუბრის ძირითადი არსის შეჯამება.

ყველა ეს უნარი აუცილებელია ჯგუფური მუშაობის წარმატებით წარმართვისთვის.

კონკრეტული ჯგუფური დავალების მზადების პროცესში აუცილებელია, ყველა განმარტება კონკრეტულად, რაც შეიძლება მარტივით მიეცეთ მოსწავლეებს, სანამ მათ ჯგუფებად დაგვოფდეთ. სასურველია, ასევე მცირე რეპეტიცია ან მაგალითის დემონსტრირება მთელი კლასისათვის. თუმცა, თუ მოსწავლეები უკვე შეჩვეულნი არიან ამ ტიპის მუშაობას, დავალების მიცემის პროცესი მარტივდება.

მუშაობის დაწყებამდე მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, რა დროში უნდა შეასრულონ დავალება. მასწავლებელს კი მოფიქრებული უნდა ჰქონდეს დამატებითი სამუშაო მათთვის, ვინც სხვებზე ადრე დაამთავრებს.

კიდევ ერთი აუცილებელი პროცედურაა მოსწავლეთა გაადგილება ჯგუფური მუშაობის დაწყებამდე. შეუძლებელია მოსწავლეებმა დისკუსია გამართონ თანაკლასელებთან, რომლებიც მათთან ზურგშექცევით ან სხვა რიგში სხედან. ისინი ერთად უნდა ისხდნენ. ეს პროცესი ხშირად განსაკუთრებით მტკივნეულად აღიქმება, რადგან მას თან სდევს გარკვეული მოძრაობა და, მაშასადამე, ხმაურიც. საბედნიეროდ, ხმაურის დონე კლებულობს, რაც უფრო ნაცნობი ხდება ეს პროცედურა მოსწავლეებისთვის. მოძრაობა კი დატვირთული გონებრივი სამუშაოს შემდეგ მათთვის განტვირთვის საშუალება და ახალ დავალებაზე გადასვლის სიგნალია. არ იქნებოდა გამართლებული იმის მტკიცება, რომ მცირე და დიდ ჯგუფებში მუშაობა მხოლოდ თანამედროვედ აღჭურვილ საკლასო ოთახშია შესაძლებელი. ჩვეულებრივმა მერხმა თავისუფლად შეიძლება დაიცოს მოსწავლეთა მთელი ჯგუფი, თუ მას სკამებს ყველა მხრიდან დავუდგამთ.

ჯგუფური მუშაობის პროცესი

როცა ჯგუფები მუშაობას იწყებენ, მასწავლებლის როლი იცვლება. ახლა იგი დამკვირვებელია, რომელიც დიდი ყურადღებით ადევნებს თვალყურს ყველაფერს, რაც კლასში ხდება. იგი მერხებს შორის მოძრაობს, აკვირდება ჯგუფებს, აღრიცხავს დადებით და უარყოფით მომენტებს მათ მუშაობაში. ამ დროს ჩანაწერების გაკეთება ამ ინფორმაციის მოგვიანებით გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა (საერთო შეცდომების განხილვის, ახალი გაკვეთილების დაგეგმვის ან მოსწავლეთათვის ინდივიდუალური რჩევების მიცემისათვის). ამასთანავე, დიდი სიფრთხილეა საჭირო, რომ მოსწავლეების ყურადღება მთელი ამ ხნის განმავლობაში დავალებაზე იყოს კონცენტრირებული, და არა მასწავლებელსა და მის ჩანაწერებზე.

ამდენად, მასწავლებელი ცდილობს, არ ჩაერიოს ჯგუფური მუშაობის პროცესში, თუ ამის განსაკუთრებული საჭიროება არ არსებობს. ასეთი საჭიროება კი საკმაოდ ხშირად ჩნდება და, შესაბამისად, მასწავლებელი სხვადასხვა ფუნქციას იღებს საკუთარ თავზე:

- თუ მოსწავლეებმა არასწორი მიმართულებით წარმართეს მუშაობა და ნათელი ხდება, რომ ისინი ვერ მივლენ სწორ შედეგამდე, მასწავლებელი მათ ხელახლა აძლევს ინსტრუქციებს, უკონკრეტებს დავალებას, ან აძლევს რჩევას;

- თუ მოსწავლეებს დავალების შესასრულებლად სჭირდებათ რამე სახის ფაქტობრივი ინფორმაცია (მაგ. ვერ გაიხსენეს კონკრეტული სიტყვა ან ფრაზა უცხო ენის გაკვეთილზე, ფორმულა - ქიმიის გაკვეთილზე, თარიღი - ისტორიის გაკვეთილზე), მასწავლებელს აქვს არჩევანი ან თავად შეასრულოს ლექსიკონის, ენციკლოპედიის თუ სახელმძღვანელოს ფუნქცია, ან მიანიშნოს მათ, სად შეიძლება ამ ინფორმაციის მოძებნა;

- თუ საჭიროა რომელიმე ჯგუფის წახალისება და გააქტიურება, მასწავლებელს შეუძლია, ჩაერთოს მის მუშაობაში, როგორც ერთ-ერთი წევრი. ეს განსაკუთრებულ ტაქტს მოითხოვს, რადგან მასწავლებლის მიმართ მოსწავლეთა პატივისცემა მის აზრს განსაკუთრებულ წონას სძენს და თანაბარი დისკუსიის გამართვა საკმაოდ ძნელი ხდება. თუ ამ საფრთხის თავიდან აცილება მოხერხდება, მოსწავლეებიც და მასწავლებელიც განსაკუთრებულ სიაზოვნებას იღებენ ამგვარი თანამშრომლობისგან;

- თუ რომელიმე ჯგუფს განსაკუთრებით უჭირს, ან ვიცით, რომ იგი შედარებით სუსტი მოსწავლეებისაგანაა დაკომპლექტებული, შეიძლება მასწავლებელმა მათ მეტი დრო დაუთმოს და ინდივიდუალურად იმუშაოს მათთან. მიუხედავად ამისა, რომელიმე ჯგუფის უგულებელყოფა არ არის გამართლებული.

როცა მასწავლებელი რწმუნდება, რომ ყველა ჯგუფი ჩართულია დავალების შესრულებაში, მას შეუძლია დროებით უფრო პასიური როლი აირჩიოს. იგი იკავებს ადგილს, საიდანაც თვითონ მთელ კლასს ხელავს, მაგრამ თავად არ არის მოსწავლეთა ყურადღების ცენტრში.

ამ ეტაპზე საკმაოდ სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ხმაურის დონე კლასში. მისი კონტროლირებისთვის აუცილებელია, მოსწავლეები ჯგუფში ისხდნენ ერთმანეთის პირისპირ და ერთმანეთთან ახლოს; მასწავლებელს შეუძლია აკრძალოს ადგილიდან წამოდგომა და სხვა ჯგუფებთან გადალაპარაკება; წინასწარ უნდა შევათანხმოთ მათთან რამე ნიშანი, რითიც ისინი შეკითხვის ან დახმარებისთვის მოგვიხმობენ; შეიძლება ჯგუფის ერთ-ერთ წევრს დავავალოთ მისივე თანაჯგუფელთა ხმაურის კონტროლი. თუ რომელიმე ჯგუფი განსაკუთრებით ხმამაღლა საუბრობს, მასწავლებლის მიახლოება და ჩურჩულით დასმული შეკითხვა ან რამე კომენტარი ხშირად საკმარისია იმისთვის, რომ მოსწავლეებმაც ხმას დაუწიონ.

ჯგუფური მუშაობის დასკვნითი ეტაპი

ჯგუფური მუშაობა წყდება წინასწარ დათქმულ დროს ან მაშინ, როცა ჯგუფების უმრავლესობას მზად აქვს საბოლოო შედეგი. ზოგადად, უმჯობესია შევჩეროთ მოსწავლეები მაშინ, როცა ისინი (ნაწილი მაინც) ჯერ კიდევ სიამოვნებით ასრულებენ ამ დავალებას. თუ ჩვენ დაველოდებით, სანამ ბოლო ჯგუფიც დაასრულებს მუშაობას, ეს ნიშნავს, რომ კლასის დანარჩენი ნაწილი ამ დროს არაეფექტიანად იყენებს. ამიტომ, როგორც კი შევნიშნავთ, რომ მოსწავლეთა უმრავლესობა (დაახლოებით 60%) მზადაა მუშაობის შედეგების წარმოსადგენად, ან დავალებისადმი ინტერესმა იკლო, შეგვიძლია გამოვაცხადოთ: „ბავშვებო, 3 წუთი (ეს დრო შეგიძლიათ განსაზღვროთ საჭიროების მიხედვით) დაგრჩათ დავალების შესასრულებლად. ზუსტად 3 წუთში ყველა ჯგუფი წარმოადგენს თავის ნამუშევარს.“

დავალების დასრულების შემდეგ უთუოდ უნდა იყოს დრო გამოყოფილი შედეგების შეჯამებისთვის. უმეტეს შემთხვევაში ეს საერთო საკლასო მუშაობის ფორმით ხდება. შედეგების შეჯამება სხვადასხვა ფორმას იღებს თავად დავალების მიზნებიდან გამომდინარე. ეს შეიძლება იყოს სწორი პასუხი შეკითხვაზე, ან სავარაუდო ვარიანტების დაჯგუფება დაფაზე, ზეპირი პრეზენტაციები ან მომზადებული თვალსაჩინოებების (პოსტერების, რუკების, ნახაზების) გამოფენა კედლებზე. ამ ეტაპზე მასწავლებლის მთავარი მიზანია, თავისი ყურადღებით, შექცებით, ნამუშევრის დადებით მხარეებზე ყურადღების გამახვილებით აჩვენოს, რომ აფასებს მოსწავლეების მიერ გაწეულ სერიოზულ შრომას და მონდომებას. კრიტიკული შენიშვნების ძირითადი ნაწილი კი მასწავლებლის მომავალ სამუშაო გეგმაში უნდა იყოს გათვალისწინებული.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- ჯგუფური მუშაობის დაწყებამდე მიეცით მოსწავლეებს ნათელი ინსტრუქციები და დავალების შესრულების მოდელი; წინასწარ განსაზღვრეთ და შეატყობინეთ, როგორ აპირებთ მათი ნამუშევრის შეფასებას;
- აუცილებელია, სწორად წარმართოთ მოსწავლეთა დაჯგუფების, გადაადგილების პროცესი და არ მოვერიდოთ თანმხლებ სირთულეებს;
- ჯგუფების მუშაობის დროს მასწავლებელი შეიძლება მოგვევლინოს დამკვირვებელად, ინფორმაციის წყაროდ, რიგით მონაწილედ ან კონსულტანტად. ყველა ამ როლის კომბინირება და მონაცვლეობა უზრუნველყოფს დავალების წარმატებას;
- ჯგუფური მუშაობა წყდება მაშინ, როცა ჯგუფების უმრავლესობა მზადაა შედეგის წარმოსადგენად. დაგეიანებული ჯგუფების გამო არ უნდა დაზარალებდნენ უფრო სწრაფი და აქტიური მონაწილეები;
- მუშაობის დასასრულს მიეცით მოსწავლეებს დრო შედეგების პრეზენტაციისა და განხილვისთვის. ამ დროს მასწავლებლის მთავარი მიზანია მოსწავლეთა მიერ მიღებულ შედეგებში დადებითი მხარეების წინა პლანზე წამოწევა და ინიციატივის წახალისება.

ქცევის წესები

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას ნიშნავს კლასში ქცევის წესები და პროცედურები;

როგორ უნდა მოვიქცეთ წესების შემუშავებისას;

როგორ უნდა ავიცილოთ თავიდან წესრიგის დარღვევა;

რა ზომებს უნდა მივმართოთ წესების დარღვევის შემთხვევაში.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. მასწავლებელი მოსწავლეებს მიმართავს შემდეგი მონოლოგით: „ბავშვებო, მე მინდა გაგაცნოთ კლასში ქცევის წესები, რომლებიც მთელი წლის მანძილზე უნდა დაიცვათ. პირველი, არავითარი დაგვიანება; მეორე, კლასში აკრძალულია სირბილი, ხმაური და ჩხუბი; და მესამე, გაკვეთილზე მე ვერ ავიტან უწესრიგო და მოუშაადებელ მოსწავლეს. იმედია, თქვენთვის ამ წესების გამეორება აღარ დამჭირდება და მაშინ ჩვენ უპრობლემოდ ვიმუშავებთ მთელი წლის განმავლობაში.”

როგორ შეაფასებდით ამ მიმართვას? რამდენად ეფექტიანი იქნება ქცევის წესების ამ ფორმით მიწოდება მოსწავლეთათვის? რატომ?

2. რა გზით შეიძლება კლასში შევქმნათ გარემო, სადაც წესრიგის დარღვევა იშვიათი მოვლენა იქნება?

3. რა ხერხებს იყენებთ მოსწავლეების მიერ დისციპლინის დარღვევის შემთხვევაში?

მასწავლებელთა დიდი ნაწილი ახალ კლასთან შეხვედრას მოსწავლეების გაცნობასთან ერთად ერთობლივი მუშაობის ძირითად წესებზე საუბრით იწყებს. ეს ბუნებრივიცაა. მასწავლებელი პირველი დღიდანვე ზრუნავს იმაზე, რომ შექმნას ეფექტიანი სასწავლო გარემო, ანუ გარემო, სადაც მოსწავლეს ყველა პირობა აქვს, რომ ისწავლოს და დასახულ სასწავლო მიზნებს მიაღწიოს. ეს კი შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სწორად ორგანიზებულ გარემოში, რომელშიც მუშაობის წესები და პრინციპები ყველასთვის კარგადაა ცნობილი და ამიტომაც მათ დაცვაზე, ყოველდღიური საჭიროებებისა და დეტალების მოგვარებაზე მინიმალური დრო იხარჯება. მხოლოდ მაშინ შეიძლება მოსწავლეთა მთელი დრო და ენერგია უშუალოდ სწავლისაკენ მივმართოთ, როცა გაკვეთილს აქვს ნათელი სტრუქტურა, როცა მოსწავლეებმა ზუსტად იციან, რა ეტაპზე რას ელის მათგან მასწავლებელი, როდის რა ქმედებაა მისაღები და რა – მიუღებელი. ეფექტიანი სასწავლო გარემოს შექმნის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობა ქცევის წესების შემუშავება და მათი თანმიმდევრულად გატარებაა.

წესებზე საუბრისას გამოყოფენ ორ ჯგუფს:

- ა) ზოგადი წესები, ანუ საკმაოდ მრავლისმომცველი ფორმულირება იმისა, თუ რაგვარ საქციელს მოელის მასწავლებელი მოსწავლეებისგან (მაგ. „ყურადღებით ვიყოთ გაკვეთილზე და შევასრულოთ ყველა დავალება“);
- ბ) კონკრეტული პროცედურები, ანუ უფრო დეტალური განმარტება იმისა, თუ როგორ განვახორციელოთ ესა თუ ის ქმედება.

წესები

ქცევის წესების შემუშავება არც ისე მარტივია, როგორც ეს ერთი შეხედვით შეიძლება მოგვეჩვენოს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ამ წესებმა უნდა არეგულიროს მოსწავლეთა მოქმედებები გარკვეული დროის განმავლობაში. ამიტომ ლოგიკურია, რომ მათ შემუშავებაში მნიშვნელოვანი როლი სწორედ მოსწავლეებმა შეასრულონ. ქცევის წესები ყველაზე შედეგიანია მაშინ, როცა ისინი მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის თანამშრომლობის პროდუქტია. ამ შემთხვევაში მოსწავლეებს უწინდებათ პასუხისმგებლობის შეგრძნება. წესების შემუშავების პროცესის სწორად წარმართვისთვის აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ:

1. სასურველია, წესების რაოდენობა არ აღემატებოდეს 4-6-ს. ამაზე მეტი უკვე ძნელად დასამახსოვრებელია მოსწავლეებისთვის და ძნელად გასატარებელი მასწავლებლისათვის. სასურველია, მოვერიდოთ საერთო სასკოლო წესების, ან მოსწავლეთა ქცევის კოდექსით გათვალისწინებული მოთხოვნების გამეორებას, რადგან მათი დაცვა თავისთავად მოეთხოვება ყველა მოსწავლეს;

2. წესები უთუოდ უნდა ჩამოყალიბდეს პოზიტიური ფორმით, ანუ მოვერდოთ სიტყვებს „ნუ“, „არ“, „აკრძალულია“. ასევე, სასურველია, წესი მასწავლებელზეც ვრცელდებოდეს. მაგალითად, ნაცვლად წესისა „ნუ იხზუებთ“, ფორმულირება ასეთი უნდა იყოს: „კონფლიქტები მშვიდობიანად მოვაგვართ“;

3. წესები ნათლად და კონკრეტულად უნდა იყოს ფორმულირებული. მაგალითად, ფრაზები, როგორიცაა „კარგი საქციელი“, „უწესრიგო“, „ხშირი დარღვევა“ შეიძლება დამაბნეველი აღმოჩნდეს, რადგან, შესაძლოა, მოსწავლეებმა მათ სხვადასხვა ინტერპრეტაცია მისცენ. თუმცა, შესაძლებელია, კონკრეტულ წესებს დავამატოთ ერთი საკმაოდ ზოგადიც, რომელიც მოიცავს ყველა იმ ასპექტს, რომლებიც დანარჩენი წესების მიღმა დარჩა. მაგალითად, „პატივი ვცემთ როგორც საკუთარ თავს, ასევე სხვებს“;

4. როგორიც არ უნდა იყოს წესი, კონკრეტული თუ ზოგადი, მას აუცილებლად სჭირდება განმარტება და სერიოზული განხილვა, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ მისი გათავისება. მათ აუცილებლად ზუსტად უნდა ესმოდეთ, რას გულისხმობს ეს წესი და რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს მის დარღვევას. სწავლის დაწყებიდან პირველი 2-3 კვირის მანძილზე წესების განხილვას ხშირად უნდა დავუბრუნდეთ, მაგალითად, მოვაწყოთ დისკუსია. რაც არ უნდა გასაგებად ავხსნათ წესი თავიდან, მაინც არაერთხელ მოგვიწევს მასთან დაბრუნება და მოსწავლეებისთვის შეხსენება. ყოველივე ეს საკმაოდ დიდ დროს მოითხოვს, მაგრამ, უდავოა, რომ დახარჯული დრო მთელი წლის განმავლობაში დისციპლინის მრავალი დარღვევის თავიდან აცილებით ანაზღაურდება;

5. მოსწავლეები არ დაემორჩილებიან წესს, თუ მას უმნიშვნელოდ მიიჩნევენ. მათ უნდა იცოდნენ, რომ ეს წესი არსებობს არამხოლოდ იმიტომ, რომ მასწავლებელმა ასე მოისურვა. დავუსაბუთოთ მოსწავლეებს, რომ კლასში ქცევის წესები ემსახურება მათივე მიზნების მიღწევას. ეს მიზნები კი შეიძლება იყოს

როგორც სასწავლო (მაგალითად, მასალის ან კონკრეტული უნარ-ჩვევის დაუფლება), ასევე სოციალური ხასიათისა (მაგალითად, თანაკლასელთა პატივისცემა). წესის დაცვა გაცილებით უფრო ადვილად შეიძლება უზრუნველვეოთ, თუ წესი თავად მოსწავლეების მონაწილეობითაა შემუშავებული;

6. წესები უნდა გამოვაკრათ თვალსაჩინო ადგილას, რათა მოსწავლეებს ეს ჩამონათვალი მუდამ თვალწინ ჰქონდეთ და, საჭიროების შემთხვევაში, ხელის უბრალო მოძრაობით შეგვეძლოს მათზე მინიშნება.

პროცედურები

პროცედურა შეიძლება განესაზღვროთ, როგორც არაფორმალური წესი, რომელიც იმას გულისხმობს, თუ კონკრეტულად რა და როგორ უნდა გაკეთდეს. სწორედ პროცედურების ერთობლიობა აყალიბებს გაკვეთილის სტრუქტურას. დადგენილი პროცედურების განხორციელება სისტემატური, რუტინული, ყოველდღიური უნდა გახდეს, ანუ მოსწავლე მათ უნდა ასრულებდეს ჩვევის დონეზე, მექანიკურად, თითქმის გაუაზრებლად. მაგალითად, თუ გვინდა პრაქტიკულად განხორციელდეს წესი „ზარის დარეკვისას ყველა და ყველაფერი მზად უნდა იყოს გაკვეთილისთვის“, მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, რა ნივთები დასჭირდებათ (მაგ. ფანქარი, ფარგალი), შევაჩვიოთ ისინი, რომ საკლასო ოთახში შემოსვლისთანავე მერხზე დააღაგონ ყველა ეს ნივთი, ვასწავლოთ, სად უნდა იყოს ჩანთა გაკვეთილის განმავლობაში და ა.შ. მაშასადამე, რუტინა არის ხშირი გამეორებით დასწავლილი ქმედება, ან მოსწავლის რეაქცია მასწავლებლის მინიშნებაზე. გამოცდილ მასწავლებლებს შემუშავებული აქვთ ამგვარი რუტინა ყველა სტანდარტული სიტუაციისთვის (მაგალითად, გაკვეთილის დაწყება, დამთავრება, დავალების რეგულაციის აკრება, გარეთ გასვლის თხოვნა) და სწავლის დაწყებიდან პირველ ორ კვირას მაინც დიდ დროს უთმობენ ამ პროცედურების ყველა მოსწავლისათვის სწავლებას, სანამ ეს ცოდნა მექანიკურ ჩვევაში არ გადავა. საწინააღმდეგო შემთხვევაში, ერთსა და იმავე საორგანიზაციო საკითხზე საუბარი და შენიშვნების მიცემა მათ მთელი წლის განმავლობაში უხდებათ, რასაც გაცილებით მეტი დრო მიაქვს.

რაც უფრო მაღალ კლასში არიან მოსწავლეები, მით ნაკლებ დროს უთმობენ მასწავლებლები პროცედურებზე მუშაობას, რადგან ითვლება, რომ მათი ძირითადი ნაწილი მოსწავლეებისთვის უკვე დაწყებითი კლასებიდანაა ცნობილი. თუმცა არც ერთ ეტაპზე არ შეიძლება მათი სრული უგულებელყოფა, მითუმეტეს, რომ მაღალ კლასებში ჩნდება სრულიად ახალი პროცედურების დაუფლების აუცილებლობა

(მაგალითად, ქიმიის ლაბორატორიაში ცდების ჩატარებისთვის საჭირო უსაფრთხოების ზომები).

ქცევის წესებისა და პროცედურების დაცვა

როგორც ქცევის წესების შემუშავებისას, ისე მათი დაცვისთვის საჭირო ღონისძიებების დაგეგმვისა და გატარების დროს გადამწყვეტი ფაქტორია, თუ განვითარების რა საფეხურზე იმყოფებიან მოსწავლეები. სწორედ მათი ასაკობრივი მახასიათებლებიდან გამომდინარე გადაწყვეტს მასწავლებელი, რა ფორმით უნდა ჩამოყალიბდეს წესები და რა სტრატეგიები უფრო შედეგიანი იქნება მათი დაცვისათვის.

საფეხური	ასაკობრივი მახასიათებლები	სტრატეგიები
I-III კლასები	• არ იცნობენ კლასში ქცევის უმარტივეს წესებს; • უჭირთ ყურადღების ხანგრძლივი დროით კონცენტრაცია; • მასწავლებლის შექება და მოწონება მათთვის უადრესად მნიშვნელოვანია; • სკოლა, როგორც უცხო გარემო, იწვევს მღელვარებას, განსაკუთრებით მათთვის, ვისაც არ გაუვლია საბავშვო ბაღი;	• ნათლად და მარტივად ჩამოყალიბებული ქცევის წესები; • ქცევის წესების დაცვისთვის ხშირი წახალისება; • წესის დარღვევისას მსუბუქი, მაგრამ თანმიმდევრული ზომები; • პირველი დღეებიდანვე თბილი ურთიერთობის დამყარება თითოეულ მოსწავლესთან
IV-VI კლასები	• მასწავლებლის მოწონება კვლავ მნიშვნელოვანია, მაგრამ თანატოლთა აზრი უფრო და უფრო მეტ წონას იძენს; • ყურადღებას აქცევენ მასწავლებლის ემოციების ყველა გამოვლინებას (მაგ. მასწავლებლის ღიმილს ან წუხილს პრობლემურ სიტუაციებში); • თანდათან ყალიბდება საკუთარი და	• მოსწავლეებთან აკადემიურ თუ სოციალურ საკითხებზე რეგულარული კომუნიკაციის გზების ძიება, მაგ. დღიურების წერა და ა.შ.; • სიტყვითაც და საქმითაც დამტკიცება, რომ მოსწავლეთა აკადემიური წინსვლა და კეთილდღეობა ჩვენთვის მნიშვნელოვანია;

	სხვათა გრძნობებისა და მოტივების გააზრების უნარი; • ხშირი აკადემიური ან სოციალური პრობლემების შემთხვევაში ჩნდება სკოლისგან თავის დაღწევის მზარდი სურვილი.	• წახალისება იმისა, რომ მოსწავლეებმა იფიქრონ ერთმანეთის გრძნობებზე, განსაკუთრებით კონფლიქტის და უთანხმოების შემთხვევაში; • არამოტივირებულ პრობლემურ მოსწავლეებთან ახლო ურთიერთობის შენარჩუნება.
VII-IX კლ.	• მასწავლებლებთან ნაკლებ თბილი ურთიერთობა ყალიბდება; • ხშირია მასწავლებლის მოტყუების მცდელობა; • თანატოლების აზრი და მათ შორის პოპულარობა უდიდეს მნიშვნელობას იძენს; • ხშირდება უხეშო ქცევის და სხვათა დაშინების მცდელობები.	• მოსწავლეებთან ერთად კლასგარეშე ღონისძიებებში მონაწილეობა; • მოსწავლეები ნაკლებად ცდილობენ მოატყუონ მასწავლებელი, ვისგანაც პატივისცემას და მხარდაჭერას გრძნობენ, მაგრამ ყურადღების მოდუნება მაინც დაუშვებელია; • თანაბარი ყურადღება უხეშობისა და აგრესიის ყველა გამოვლინების მიმართ: ასეთი ქცევის ფარული მიზეზების კვლევა;
X-XII კლ.	• ხშირად სწავლის ნაცვლად სოციალური და რომანტიული ურთიერთობები ექცევა ყურადღების ცენტრში; • ხშირია თანაკლასელთა უარყოფითი დამოკიდებულება იმ მოსწავლეების მიმართ, რომლებიც მასწავლებლის ქების დამსახურებას ცდილობენ; • ქცევის ნორმების დარღვევა თანატოლებში პოპულარობის მოხვეჭის გზად მიიჩნევა; • ძალადობის და აგრესიის ტენდენცია ძლიერდება.	• ღონისძიებები და აქტივობები, რომლებიც მოსწავლეთა შორის ურთიერთობების გაუმჯობესებას ემსახურება როგორც კლასში, ისე კლასის გარეთ; • მოსწავლის შექება პირადი შეხვედრისას და არა მთელი კლასის წინაშე; • პრობლემური ქცევის და მისი უარყოფითი შედეგების განხილვა მოსწავლეებთან ერთად.

		• აგრესიის საწინააღმდეგო წინასწარი ზომები ძალადობის თავიდან ასაცილებლად.
--	--	--

რა თქმა უნდა, არის ტენდენციები, რაც საერთოა ყველა საფეხურისთვის. მეკვლევართა უმრავლესობა ამტკიცებს, რომ კარგი საქციელისთვის მოსწავლის შექება, წახალისება გაცილებით უფრო ეფექტიანი სტრატეგიაა დისციპლინის დაცვისათვის, ვიდრე წესის დარღვევის გამო მისი დასჯა. ამიტომ წარმატებული მასწავლებლები პრევენციას (წინასწარი ღონისძიებები უარყოფითი ქმედების თავიდან ასაცილებლად) და რეაქციას შორის არჩევენს პირველის სასარგებლოდ აკეთებენ. ისინი ასერხებენ, დარღვევა თავიდან აიცილონ, ან მისი პირველი სიმპტომების გამოძლევისთანავე აღკვეთონ იგი. სერიოზული დარღვევის შემდგომი რეაგირება არასოდესაა ასე ეფექტური.

პრევენცია

ქცევის წესების დარღვევა და დისციპლინის პრობლემები ნაკლებად მოსალოდნელია კლასში, სადაც საქმიანი და ურთიერთპატივისცემაზე დაფუძნებული ატმოსფეროა შექმნილი. ამგვარი გარემოს შექმნისთვის კი უნდა გვახსოვდეს, რომ

- მოსწავლე მეტი ხალისით ემორჩილება მასწავლებელს, რომელიც უყვარს და რომელსაც პატივს სცემს. ამიტომ, ვიცნობდეთ მოსწავლეებს, მათ მდგომარეობას და ხასიათს, ვეცადოთ, ვაგრძნობინოთ ჩვენი მზრუნველობა. წესებს თბილი ურთიერთობის გარეშე „აჯანყებამდე“ მივყავართ;
- მოსწავლეს არ სცალია წესების დასარღვევად, როცა იგი საქმიანად დაკავებული. ამიტომ დეტალურად დავუგეგმოთ გაკვეთილი და შევეცადოთ, მთელი დრო საინტერესო, მნიშვნელოვანი დავალებებით შევავსოთ;
- მოსწავლის ქცევაზე დადებითად აისახება, როცა მან იცის, რომ მასწავლებლები თანამშრომლობენ მის მშობლებთან და ოჯახის წევრებთან. ანუ ყველა უფროსი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მის ცხოვრებაში, ერთობლივი ძალებით იღწვის

მისივე კეთილდღეობისთვის;

- მასწავლებლის მაგალითს ხშირად მეტი ძალა აქვს, ვიდრე ათეულობით წესს და მკაცრ მოთხოვნას. წესს, რომელსაც მასწავლებელი თავად ემორჩილება, სამართლიანად და აუცილებლად მიიწნევენ მოსწავლეებიც.

მასწავლებელს არ ავიწყდება საყვედურის თქმა, თუ გაკვეთილის განმავლობაში მოსწავლემ ერთხელ მაინც დაარღვია რომელიმე წესი. მაგალითად, დამოუკიდებელი მუშაობისას გადაულაპარაკა გვერდით მჯდომ მეგობარს. ეს, რა თქმა უნდა, საჭიროა, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია, იგივე მოსწავლე შევაქოთ, თუ მან შეძლო მთელი გაკვეთილის განმავლობაში არც ერთხელ არ გადაეხვია წინასწარ დადგენილი წესებისათვის. „გამოვიტოროთ“ მოსწავლე კარგი ქცევის მომენტში და არა მარტო წესრიგის დარღვევისას. შექება (ხშირ შემთხვევაში) სტიმულია იმ მოსწავლისთვის, ვინც იგი დაიმსახურა, ამასთან, დანარჩენი კლასის ყურადღებასაც მიაპყრობს პოზიტიურ მაგალითს. მოსწავლის შექებისას, სასურველია, გავითვალისწინოთ რამდენიმე რჩევა:

1. შევაქოთ კონკრეტული ქმედება, კონკრეტული წესის კარგად შესრულება. ზოგადი ფრაზები (მაგ. კარგია, ყოჩაღ) მალე ცვდება და თან მოსწავლისთვის შეიძლება ბუნდოვანი დარჩეს, რისთვის დაიმსახურა ეს შექება. ამიტომ, უმჯობესია, დავაკონკრეტოთ რას ვგულისხმობთ. მაგ. „ანა, შენი წიგნები არაჩვეულებრივად სუფთა და მოწესრიგებულია, ყოჩაღ.“ ;

2. დავაჯილდოოთ მონდომება, მცდელობა და არა შედეგი. თუ ვხედავთ მოსწავლის ქცევაში პროგრესს, თუნდაც იგი მთლიანად ვერ ახერხებდეს ჩვენი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, შევაქოთ იგი და ვაგრძნობინოთ, რომ მისი მცდელობა მხედველობიდან არ გვრჩება;

3. მშობელთან დარეკვას, ან წერილს მასწავლებლები ძირითადად სერიოზული დარღვევების შემთხვევაში მიმართავენ. მაგრამ რატომ არ უნდა შევატყობინოთ მშობლებს მოსწავლის წარმატებები? ბევრი მასწავლებლის დაკვირვებით, ეს ხერხი უადრესად ეფექტურია მოსწავლეების მოტივაციის გასაძლიერებლად.

აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად გამართლებულია მოსწავლეთა წახალისების მიზნით რამე სახის ჯილდოს დაწესება. ასეთი ჯილდო შეიძლება იყოს მაგალითად სტიკერი (ჩასაწებებელი ფერადი სურათი), რამე პრივილეგია (მაგ. ჯგუფის ლიდერად დანიშვნა), მოსწავლეების საყვარელი აქტივობა (მაგ. თამაში) და ა.შ. როგორც ზოგი მკვლევარი მიიჩნევს, არის სა-

ფრთხე, რომ ამ წახალისებამ ერთგვარი მოქრთამვის სახე მიიღოს. ამ საშიშროების თავიდან ასაცილებლად, შეთანხმება წინასწარ უნდა შედგეს და არავითარ შემთხვევაში დარღვევის შემდეგ. ყოვლად გაუმართლებელია, მოსწავლეს, რომელიც ნებართვის გარეშე დადის კლასში, მივმართოთ:

იხ. გვ. 78

„გო, თუ ახლავე დაუბრუნდები შენს ადგილს, დღეს შენ იქნები გუნდის კაპიტანი“. ფაქტობრივად, მოსწავლე ჯილდოვდება ცუდი საქციელისთვის, ხოლო სხვები, ვისაც წესრიგი არ დაურღვევია, მასწავლებლის ყურადღების მიღმა რჩებიან. ეს არის სტიმული მოსწავლეებისათვის მომავალშიც წესრიგის დარღვევის გზით გამოსტყუონ მასწავლებელს ჯილდო.

წახალისებისა და კარგი ქცევის დაჯილდოების საკითხები უფრო დეტალურად განხილულია თავში ქცევის თვითმართვის შესახებ.

რეაქცია

რაც უნდა წარმატებით გამოვიყენოთ პრევენციის ხერხები, ქცევის წესებისა და პროცედურების დარღვევის შემთხვევები კლასში მაინც იქნება. მასწავლებლის პროფესიონალიზმზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად ადრეულ ეტაპზე შენიშნავს იგი დისციპლინის დარღვევის ნიშნებს და რამდენად სწრაფად და უმტკივნეულოდ მოახერხებს მათ აღკვეთას.

არის შემთხვევები, როცა დარღვევის იგნორირება გამართლებულია. უნდა გვახსოვდეს, რომ მასწავლებლის რეაგირების შედეგად მთელი კლასის ყურადღება პრობლემურ ქცევაზე გადადის. ჯერ ერთი, ეს აბრკოლებს გაკვეთილის ნორმალურ მიმდინარეობას და მეორეც, წესრიგის დამრღვევს შეიძლება საყოველთაო ყურადღება სასურველადაც მიაჩნდეს. ამ მიზეზების გამო, მასწავლებელმა შეიძლება თვალი აარიდოს დარღვევას, თუ

- ეს გამონაკლისი შემთხვევაა, ან გამოწვეულია უჩვეულო გარემო პირობებით (მაგ. სასწავლო წლის ბოლო დღეა, ან მოსწავლეების პირად ცხოვრებაში რამე განსაკუთრებული ხდება);
- ქცევა ბუნებრივია მოსწავლეთა განვითარების მოცემულ საფეხურზე (მაგ. დაწყებითი კლასების მოსწავლეების მოუსვენრობა ხანგრძლივად ერთ ადგილზე ჯდომის შემდეგ);
- დარღვევა ხელს არ უშლის სასწავლო პროცესს და არ

მიიპყრობს მოსწავლეების ყურადღებას (მაგ. გიამ დავალების მიცემის შემდეგ ამოიღო ჩანთიდან ფანქარი, რომელიც წესის მიხედვით თავიდანვე მერხზე უნდა ყოფილიყო).

მაშინაც კი, როცა მასწავლებელი ჩარევას საჭიროდ ჩათვლის, უნდა ვეცადოთ, წესრიგის დამრღვევი, რამდენადაც შესაძლებელია, შეუმჩნევლად დაეუბრუნოთ სამუშაოს. მაგალითად, როცა მასაღის ასხნისას შევნიშნავეთ, რომ ერთი მოსწავლე სხვა რამითაა დაკავებული, შეიძლება რამე ქვესტით ვანიშნოთ ჩვენი უკმაყოფილება, ან, უბრალოდ, დავდგეთ მასთან ახლოს. შეიძლება, ასევე, ბუნებრივად ჩავურთოთ მისი სახელი საუბარში, მაგ. „ამ რიცხვების ჯამი, ნინო, როგორც ჩვენ უკვე ვიცით, ტოლია...“.

როცა ამგვარი ტაქტიკანი მცდელობა უშედეგოა, მასწავლებელი იძულებულია, სხვა ზომებს მიმართოს. წლის დასაწყისში წესების შემუშავებისთანავე უნდა განისაზღვროს, რა სახის დარღვევას რა რეაგირება მოჰყვება. აუცილებელია, რომ მოსწავლეთა უმრავლესობა ყველა ამ ზომას არასასიამოვნოდ, მაგრამ სამართლიანად და დარღვევის შესაფერისად მიიჩნევდეს. ხშირ შემთხვევაში ჩამონათვალი 3-დან 7-მდე სხვადასხვა ღონისძიებას მოიცავს.

ქვემოთ მოყვანილია ერთი მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება დალაგდეს დისციპლინის დარღვევისთვის გათვალისწინებული ზომები ნაკლებ სერიოზულიდან უფრო სერიოზულამდე:

1. სიტყვიერი შეხსენება, რომ უკვე განხილული და შეთანხმებული წესებიდან ერთ-ერთი ირღვევა;

2. შეხსენების 5 წუთის დაკარგვა (ამ დროში მოსწავლე ახრულებს რამე დავალებას გაკვეთილზე დაკარგული დროის ახანაზ-ლაურებლად);

3. შეხსენების 10 წუთის დაკარგვა (ან გაკვეთილების შემდეგ 10 წუთით დატოვება);

4. გაკვეთილების შემდეგ 20 წუთით დატოვება;

5. შეხსენების მთელი დროის დაკარგვა და სატელეფონო ზარი მშობლებთან;

6. მოსწავლის გავზავნა დირექტორთან, ან დირექტორის მოადგილესთან.

იმისთვის, რომ წინასწარ შემუშავებულმა ზომებმა შედეგი გამოიღოს, მასწავლებელი უთუოდ ბოლომდე თანმიმდევრული უნდა იყოს. თუ დადგენილი წესი დაირღვა, ამას რეაგირება უნდა მოჰყვეს იმისდა მიუხედავად, ვინ ჩაიდინა ეს, ან რამდენად მნიშვნელოვანი საქმით ვიყავით დაკავებული, როცა ეს მოხდა. თუნდაც ერთი გამონაკლისის დაშვება უაღრესად სახიფათო პრეცედენტს ქმნის. ამიტომაც

ექსპერტები გვირჩევენ, რომ არ შემოვიღოთ წესი, თუ არა ვართ მზად იგი ყოველთვის, ყველა პირობებში დავიცვათ.

ეს სიმტკიცე და თანმიმდევრულობა უთუოდ უნდა შეერწყას მოსწავლისადმი ტაქტიკას, მზრუნველ დამოკიდებულებას. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გვახსოვდეს, რომ კლასთან ურთიერთობაში მასწავლებლის მთავარი იარაღი სიმშვიდეა. აღელვებულ მასწავლებელს გაუჭირდება, გამოიყენოს მთელი თავისი სიბრძნე, გამოცდილება და სოციალური უნარ-ჩვევები პრობლემის გადაჭრისთვის. ამასთან, ემოცია გადამდებია. მასწავლებლის რისხვამ შეიძლება აგრესია გამოიწვიოს მოსწავლეებში, ან პირიქით, გაართოს ისინი (ძირითადად უფროსი კლასების მოსწავლეების შემთხვევაში). ამიტომ, სასურველია, გავითვალისწინოთ რამდენიმე რჩევა:

- არც ერთ პრობლემურ სიტუაციაში არ უნდა გადავცდეთ ტაქტის და თავაზიანობის საზღვრებს. თუ შესაძლებელია, უმჯობესია სერიოზული შენიშვნა მოსწავლეს პირადი საუბრისას, და არა მთელი კლასის წინაშე, მივცეთ;
- ყველა შენიშვნა უნდა ეხებოდეს კონკრეტულ საქციელს, მოქმედებას და არა მოსწავლის პიროვნებას. მაშინ იგი ნაკლებად შეურაცხყოფელია და ნაკლებ აგრესიასაც იწვევს მოსწავლის მხრიდან;
- ყველა შენიშვნა უნდა იყოს კონკრეტული და ლაკონური; მოვერიდოთ მოსწავლესთან დებატებში შესვლას ამა თუ იმ საქციელის თაობაზე. დარღვევის მომენტში ჩვენი პრიორიტეტი უნდა იყოს ნორმალური სასწავლო პროცესის რაც შეიძლება სწრაფად აღდგენა. საქციელის დეტალური განხილვისთვის სხვა, უფრო შესაფერისი დრო შეიძლება შევარჩიოთ, როცა ორივე მხარე შეძლებს დაწყნარებულად მსჯელობას;
- შევეცადოთ, დავივიწყოთ დაძაბულობის შესახებ, როგორც კი მოსწავლე დაემორჩილება ჩვენს მოთხოვნას. მადლობა გადავუხადოთ მას სწრაფი რეაგირებისთვის და ვაგრძნობინოთ, რომ სწორედ ამგვარ საქციელს ველით მისგან მომავალშიც.

კლასის მართვის თვალსაზრისით, მასწავლებლის გამარჯვება არის არა მოსწავლის დამორჩილება, არამედ ის, რომ მოსწავლე სწავლობს ახალ, უფრო სწორ, კლასისთვის შესაფერ და სოციალურად გამართლებულ ქცევას.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- გაკვეთილის მართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია მისი სტრუქტურის დადგენა, რაც ყოველდღიური ქცევის წესების შემუშავებას და მათ თანმიმდევრულ გატარებას გულისხმობს;
- ქცევის წესები უნდა იყოს ადვილად გასაგები და დასამახსოვრებელი, პოზიტიური ფორმით, ნათლად და კონკრეტულად ჩამოყალიბებული;
- პროცედურა განსაზღვრავს ქცევის წესის განხორციელების კონკრეტულ გზებს. პროცედურის დაცვა რუტინის სახეს იღებს;
- ქცევის წესებსა და პროცედურებზე მუშაობას მასწავლებელმა დიდი დრო უნდა დაუთმოს, განსაკუთრებით, სწავლის დაწყებიდან 2-3 კვირის განმავლობაში;
- წესების დაცვის გამო მოსწავლის წახალისება გაცილებით უფრო ეფექტური სტარტეგიაა დისციპლინის დაცვისათვის, ვიდრე წესის დარღვევის გამო მისი დასჯა. ამდენად, მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, თუ როგორი ზომები მიიღოს წესის დარღვევის შემთხვევაში, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, თუ რა გზით შეიძლება დარღვევების თავიდან აცილება.

ქცევის თვითმართვა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას ნიშნავს ქცევის თვითმართვა;

რას გულისხმობს სამიზნე ქცევა და როგორია მასწავლებლის როლი სამიზნე ქცევის განსაზღვრაში;

როგორ უნდა წარიმართოს თვითდაკვირვების პროცესი;

რა შემთხვევაშია უმჯობესი „განმტკიცების“ სხვადასხვა ფორმის გამოყენება.

სიტუაცია

გაკვეთილზე ნუცა ხშირად ნებართვის გარეშე იწყებს ლაპარაკს. მასწავლებლის დასმულ შეკითხვაზე პასუხს ხელის აწევის გარეშე წამოიძახებს და დაფიქრებას არავის აცლის. ნაჩქარევი პასუხები ყოველთვის სწორი როდია, მაგრამ ეს მას ხელს არ უშლის, სხვა დროსაც იგივე გაიმეოროს. დისკუსიის დროსაც ხშირად შეაწყვეტინებს თანაკლასელებს საუბარს და არავის აცლის აზრის დასრულებას. მასწავლებელმა სცადა, ტაქტიკაზე მიენიშნებინა ნუცასთვის, რომ ნებართვის გარეშე ლაპარაკის დაწყება ეწინააღმდეგება კლასში ქცევის წესებს. როცა ამან შედეგი არ გამოიღო, გაკვეთილის შემდეგ დაიბარა და პირადად ესაუბრა. ნუცა დაეთანხმა მასწავლებელს, რომ მისი ქცევა მიუღებელია და დაჰპირდა, რომ ეს აღარ განმეორდებოდა. მეორე დღეს იგი მაქსიმალურად შეეცადა თავისი დაპირება შეესრულებინა, მაგრამ ეს დიდხანს არ გაგრძელებულა. მესამე დღიდან ნუცა კვლავ ძველებურად იქცეოდა.

ნუცა გრძნობს, რომ მისი ქცევა ხელს უშლის მასაც და თანაკლასელებსაც, მაგრამ უჭირს ქცევის შეცვლა. რა ხერხს შეიძლება მიმართოს მასწავლებელმა, რომ დაეხმაროს ნუცას ამ პრობლემის დაძლევაში?

არ არის ადვილი, უზრუნველვეოთ მოსწავლის ადეკვატური ქცევა კლასსა და სკოლაში. კიდევ უფრო რთულია, ვასწავლოთ მოსწავლეს, თუ როგორ აიღოს პასუხისმგებლობა საკუთარ მოქმედებებზე, ჩამოვუყალიბოთ მას ქცევის თვითმართვის უნარ-ჩვევები. სწორედ ეს წარმოადგენს მასწავლებლის უმნიშვნელოვანეს ამოცანას.

თვითმართვა არის ადამიანის უნარი, გააცნობიეროს და მართოს საკუთარი ქცევა. აქ იგულისხმება მოსწავლის უნარი, თავად დაისახოს მიზანი (მაგალითად, რომელიმე კონკრეტული ქცევის შეცვლა), ხოლო შემდეგ დაეგმოს და განახორციელოს ამ მიზნის მისაღწევად საჭირო ღონისძიებები. იმის გადასაწყვეტად, რომელი ქცევა უნდა შეეცვალოს და რომელი შევინარჩუნოთ, აუცილებელია ზუსტად ვაფასებდეთ ჩვენს ქმედებებს. მოსწავლეებს საკმაოდ უჭირთ საკუთარი ქცევის ობიექტურად შეფასება. მაგალითად, მოსწავლე შეიძლება ვერც ხვდებოდეს, რომ საკლასო დავალებისთვის გამოყოფილი დროის ნახევარზე მეტს კლასის თვალიერებასა და მერხზე წრიალში ატარებს. ამდენად, ის ვერ ხვდება, რატომ ვერ ასწრებს დავალების დასრულებას და რატომაა მისი შედეგები ასე დაბალი. ამიტომაც ქცევის თვითმართვის სხვადასხვა ასპექტს შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის უნარები და სტრატეგიები, რომლებსაც მოსწავლე იყენებს საკუთარ ქცევაზე დაკვირვებისა და საჭირო ცვლილებების განხორციელებისათვის. ამ უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებისთვის მოსწავლემ და მასწავლებელმა ერთად უნდა იმუშაონ. ეს არის საკმაოდ რთული პროცესი, რომელიც რამდენიმე ეტაპად შეიძლება დაიყოს:

- I. მიზნის (სამიზნე ქცევის) განსაზღვრა;
- II. თვითდაკვირვების მეთოდის შემუშავება;
- III. წახალისების ფორმების შერჩევა;
- IV. თვითდაკვირვების სისტემის გამოყენება;
- V. თვითგანმტკიცება.

I. მიზნის განსაზღვრა

მოსწავლე და მასწავლებელი ერთად განსაზღვრავენ, მოსწავლის რა ქმედებაზე უნდა გაამახვილონ ყურადღება. ამგვარი ქმედებების არჩევანი საკმაოდ ფართოა და დამოკიდებულია იმაზე, თუ რას აღიქვამს ორივე მხარე განსაკუთრებით პრობლემურად. სწორედ იმ ქცევას, რომლის შეცვლას ან ჩამოყალიბებასაც ვისახავთ მიზნად, შეიძლება ეუწოდოთ სამიზნე ქცევა.

ბუნებრივია, რომ მოსწავლეები მეტად არიან დაინტერესებული მიზნის მიღწევით და ამიტომ მეტსაც აღწევენ, როცა ეს მიზანი თავს მოხვეუნი კი არა, მათ მიერვეა განსაზღვრული. ეს ფაქტორი არსებითია თვითმართვის უნარის განვითარებისთვის. ამიტომ, სასურველია, შეექმნათ სიტუაციები, სადაც მოსწავლე თავად შეძლებს, გადაწყვიტოს, რა მიზნის მიღწევა სურს. მაგალითად, შეიძლება ვკითხოთ მას, რამდენი ახალი ინგლისური სიტყვის სწავლას შეძლებს თემის დასრულებამდე, ან რამდენ ხანში შეძლებს თანაკლასელთან კონფლიქტის მოგვარებას.

მასწავლებლის ტაქტსა და პროფესიონალიზმზეა დამოკიდებული, რომ ქცევა, რომელიც მასწავლებელს პრობლემურად მიაჩნია, მოსწავლისთვისაც იქცეს მიზნად. არც თუ ისე რთულია, გავადვიოთ მოსწავლის ღირსების შეგრძნება, მისი სოციალური პასუხისმგებლობის გრძნობა და დავანახოთ მას, რომ მისი ქცევა გავლენას ახდენს არა მხოლოდ მისივე, არამედ სხვების ყოფაზეც.

სამიზნე ქცევად შეიძლება იქცეს კლასში სავარჯიშოს დროზე დასრულება, საშინაო დავალების ჩაბარება, საკუთარ ადგილზე ყოფნა მთელი გაკვეთილის მანძილზე, მასწავლებლის შეკითხვაზე პასუხის გაცემის ფორმა, შესასრულებელ სამუშაოზე ყურადღების კონცენტრაცია, თანაკლასელებისადმი მიმართვის ფორმები და ა.შ.

*იხ. I -
გვ. 77*

სასურველია, თვითმართვის პროცესის მიზნად განისაზღვროს პოზიტიური ქცევა და არა წესრიგის დარღვევა. მაგალითად, მოსწავლის ყურადღება შეიძლება მივაქცოთ იმას, თუ რამდენჯერ შეგვაწყვეტინა მან გაკვეთილი უადგილო წამოძახილით ან შეკითხვით. თუმცა უფრო ეფექტური იქნება, თუ ამის ნაცვლად იგი აღრიცხავს, რამდენჯერ ანიშნა მან მასწავლებელს ხელის აწევით (ანუ დადგენილი წესის მიხედვით) აზრის გამოთქმის სურვილი და გამოძახებისას დასვა გაკვეთილთან დაკავშირებული შეკითხვა. დადებით, მისაღებ ქცევაზე ყურადღების გამახვილებით მასწავლებელი ხაზს უსვამს, რომ მთელი ამ პროცესის მიზანია სასურველი ქცევის განმტკიცება.

და არა წესის დარღვევისთვის დასჯა. ამგვარად განსაზღვრული სამიზნე ქცევა უფრო მისაღებია მოსწავლისთვისაც.

ამასთან, სამიზნე ქცევა არ უნდა იყოს ზოგადი, რათა გაადვილდეს მისი აღრიცხვა. არასაკმარისად კონკრეტულია განსაზღვრება „რამდენად პატივისცემით ვექცევი თანაკლასელებს,“ რადგან ამის დათვლა ან გაზომვა პრაქტიკულად შეუძლებელია. სამაგიეროდ, საკმაოდ ადვილად შეიძლება მოსწავლე დააკვირდეს, თუ რამდენჯერ დაარტყა კლასელს, ან პირიქით, რამდენჯერ უპასუხა მას თავახიანი ფრაზით (ამ ფრაზების ჩამონათვალიც შეიძლება წინასწარ განისაზღვროს).

სამიზნე ქცევის განსაზღვრას აუცილებლად უნდა მოჰყვეს მისი დეტალური განხილვა მოსწავლისთვის გასაგებ ენაზე. „სამუშაოზე ფოკუსირებული“ შეიძლება მისთვის ითარგმნოს, როგორც „წერს, კითხულობს ან პასუხობს შეკითხვებს განსაზღვრულ დროში“. შეიძლება მას ეთხოვოთ, მოიყვანოს ამ ქცევის მაგალითები, ან აღწეროს იგი თავისი სიტყვებით. მთავარია, მოსწავლეს ზუსტად ესმოდეს, კონკრეტულად რა ქცევას უნდა დააკვირდეს.

მიზნის განსაზღვრის ეტაპზე მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეს, რომ მიზანი იყოს რეალისტური, მაგრამ არც ძალიან ადვილად მისაღწევი. შეიძლება წავახალისოთ იგი და დავანახოთ, რომ ამ ამოცანის გადაჭრა შესაძლებელია (მაგ. გავამხნევოთ სხვა მოსწავლეების მაგალითით). ზოგჯერ საჭირო ხდება იმის ახსნაც, რომ სრულყოფილებას არ უნდა ველოდოთ და შეცდომის გარეშე რთული ამოცანისთვის თავის გართმევა შეუძლებელია.

II. თვითდაკვირვების მეთოდის შემუშავება

მოსწავლესთან ერთად მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს, როგორ მოხდება სამიზნე ქცევის აღრიცხვა. ამისთვის გამოიყენება სხვადასხვა სახის ცხრილი ან სქემა და ხშირად, დროის გაზომვის რამე მექანიზმი: წამმზომი, მაღვიძარა და ა.შ. მაგალითად, მოსწავლეს მერხზე უდევს მარტივი ცხრილი, რომელშიც აღნიშნავს მის მიერ სამიზნე ქცევის სწორად განხორციელების ყველა შემთხვევას (მაგ. რამდენჯერ აწია ხელი წამოძახების ნაცვლად).

არსებობს სხვაგვარი ცხრილებიც, რომლებშიც მასწავლებლის სიგნალზე მოსწავლემ უნდა აღრიცხო, ასრულებს თუ არა სამიზნე ქცევას მოცემულ მომენტში. მაგალითად, მაღვიძარას ყოველ სიგნალზე მოსწავლემ ცხრილში „+“ ან „-“ით უნდა აღნიშნოს, მუშაობს თუ არა მასწავლებლის მიერ მიცემულ დავალებაზე. აქ არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, რას აკეთებდა მოსწავლე წუთის წინ ან თუნდაც ბოლო 5 წუთის მანძილზე. აღირიცხება მხოლოდ ის, თუ რას აკეთებს იგი, როცა სიგნალი გაისმის. ამ მეთოდის გამოყენებისას დიდი მნიშვნელობა აქვს ინტერვალს სიგნალებს შორის. უმჯობესია, დავიწყოთ

უფრო ხანმოკლე შუალედიდან (შეიძლება 30 წამიდანაც კი) და ეს დრო თანდათანობით გავზარდოთ. აუცილებელია, რომ მოსწავლეები ვერ ხედავდნენ საათს და სიგნალი ყოველთვის მოულოდნელი იყოს.

მოსწავლის შედეგების გაუმჯობესებასთან ერთად იზრდება ინტერვალი სიგნალებს შორის. ბევრი მასწავლებელი საჭიროდ მიიჩნევს, გაართულოს თავად დავალებაც. სიგნალის გაგონებისას მოსწავლე 0-დან 5 ქულამდე აფასებს საკუთარ ქცევას წინა სიგნალის შემდგომ პერიოდში.

0 ქულას უწერს იგი საკუთარ თავს, თუ ბოლო ორ სიგნალს შორის ინტერვალში არც ერთხელ არ განუხორციელებია სამიზნე ქცევა (მაგ. არ უმუშავია საკლასო დავალებაზე);

1 ქულა – ამ პერიოდში სამიზნე ქცევა ერთხელ მაინც განხორციელდა ან ხორციელდებოდა ძალიან მცირე დროის განმავლობაში;

2 ქულა – სამიზნე ქცევა ხორციელდებოდა ნახევარ დროზე ნაკლებ პერიოდში;

3 ქულა – სულ მცირე ნახევარი დროის მანძილზე;

4 ქულა – თითქმის მთელი დროის მანძილზე;

5 ქულა – იდეალური ქცევა სიგნალებს შორის პერიოდში.

მოსწავლის მიერ შევსებულმა ცხრილმა შეიძლება ასეთი სახე მიიღოს:

თვითდაკვირვების ფორმა - ქეთი

ყოველ 10 წუთში აღნიშნე, როგორ ასრულებ საკლასო სამუშაოს
 + თითქმის სულ ვმუშაობდი
 1/2 დაახლოებით ნახევარი დრო ვმუშაობდი
 - თითქმის არ ვმუშაობდი

9.00-9.10	9.10-9.20	9.20-9.30	9.30-9.40	9.40-9.50	9.50-9.00
+	+	1/2	-	შესვენება	+

10.00-10.10	10.00-10.20	10.00-10.30		10.00-10.10	10.00-10.10
1/2	-	+	შესვენება		

III. წახალისების ფორმების შერჩევა

წახალისება თვითმართვის სისტემის ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი ელემენტია. ზოგი მოსწავლის დაინტერესებისათვის საკმარისი აღმოჩნდება თავად ის ფაქტორი, რომ თვითონ აკონტროლებს და აფასებს საკუთარ ქცევას. თუმცა უმრავლეს შემთხვევაში საჭირო ხდება დამატებითი განმამტკიცებლები, ანუ რეაგირების ფორმები, რომლებიც ხელს უწყობენ სასურველი ქცევის განტკიცებას. ამგვარი განმამტკიცებლების შერჩევა მოსწავლის განვითარების საფეხურის და ინტერესების გათვალისწინებით ხდება. თვითმართვის უნარის ჩამოყალიბების ეტაპების მიხედვით განმამტკიცებლები ასე განლაგდება:

იხ. I -
გვ. 77

საწყის ეტაპზე - კონკრეტული განმამტკიცებლები, მაგალითად, რვეულში ჩასაკრავი ღამაზი სურათები (სტიკერი), სპეციალური ბარათები, რომლებიც ჯილდოს მისაღებად უნდა დააგროვონ;

მეორე ეტაპზე – სახალისო აქტივობა, მაგალითად თამაში, კომპიუტერზე მუშაობა, ჯგუფებს შორის შეჯიბრება; პრივილეგია, მაგალითად, ჯგუფის ლიდერობა, მწკრივის თავში დგომა, მასწავლებლის დახმარება რვეულების აკრებაში ან რამე სხვა საქმიანობაში;

მესამე ეტაპზე – სოციალური წახალისება, მაგალითად, ნამუშევრის გამოფენა ან მიღწევების წარმოჩენა თანაკლასელთა წინაშე და ა.შ.

მეოთხე ეტაპზე – მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღების უფლება, მაგალითად, მოსწავლე წყვეტს, რა აქტივობებში სურს მონაწილეობის მიღება, რა გარემოში იმეცადინოს, როდის არის დასრულებული მისი სამუშაო, რა პროდუქტი წარმოადგინოს შრომის შედეგად და ა.შ.

თვითმართვის უნარის განვითარების ბოლო ეტაპზე იმდენად ძლიერია მოსწავლის შინაგანი მოტივაცია, რომ წახალისების საჭიროება ფაქტობრივად არ არსებობს (თუმცა ზოგჯერ მაინც შეიძლება დამატებითი სტიმულის სახით მისი გამოყენება). ამ საფეხურზე მყოფი მოსწავლისთვის თავად ფაქტი, რომ მას შეუძლია, აკონტროლოს საკუთარი ქცევა და მიიღოს დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებები, საკმარისი სტიმულია.

ხშირ შემთხვევაში განმამტკიცებლების შერჩევა მოსწავლის ასაკობრივ მახასიათებლებზეა დამოკიდებული.

საფეხური	ასაკობრივი მახასიათებლები	ეფექტური განმამტკიცებლები
I-III კლ.	მოითხოვენ ჯილდოს დაუყოვნებლივ, სწორი საქციელის ჩადენისთანავე	• კონკრეტული განმამტკიცებლები, მაგ. ფერადი სურათი ან სტიკერი; • მასწავლებლის შექება და ღიმილი; • პრივილეგიები, მაგ. ჯგუფის ლიდერობა; • უფროსების მოვალეობები, მაგ. დავალების რეგულაციის აკრება, ყვავილების მორწყვა.
IV-VI კლ.	იზრდება უნარი იმისა, რომ დაელოდონ ჯილდოს, ანუ ისინი ამჯობინებენ, მოგვიანებით მიიღონ დიდი ჯილდო, ვიდრე მცირე, მაგრამ დაუყოვნებლივ	• კონკრეტული განმამტკიცებლები გამოიყენება იშვიათად, მხოლოდ მრავალფეროვნებისთვის; • დადებითი შეფასება, მაგ. სპეციალური ბარათები, რომლებსაც მოსწავლე გარკვეული პერიოდის მანძილზე აგროვებს, რათა რამე უფრო დიდი ჯილდო მოიპოვოს; მოსწავლეს მიენიჭება სპეციალური ყოველკვირეული „სერტიფიკატი“ (მნიშვნელოვანია, რომ წლის განმავლობაში ყველა მოსწავლემ შეძლოს ამგვარი სერტიფიკატის მიღება რამე ქცევისთვის); • თავისუფალი დრო, მაგ. ხატვის, თამაშის, კომპიუტერზე მუშაობისთვის. სასურველია, აგრეთვე, დაგეგმოთ ხანმოკლე ექსკურსია (მაგ. პარკში ან მუზეუმში).

საფეხური	ასაკობრივი მახასიათებლები	ეფექტური განმამტკიცებლები
VII-IX კლ.	თანატოლებთან ურთიერთობის მზარდი სურვილი	• თავისუფალი დრო კლასელებთან ურთიერთობისთვის, მაგალითად, დავალების დროულად დამთავრების შემთხვევაში; • ინდივიდუალური საუბარი მოსწავლესთან; • მასწავლებლის დადებითი შეფასება კონკრეტული ქმედებისათვის, უმჯობესია პირად საუბარში.
X-XII კლ.	საბოლოო მიზნისთვის სურვილების დამორჩილების უნარი; სწრაფვა პასუხისმგებლობისა და აღიარებისკენ.	• ხშირად მივანდოთ გადაწყვეტილების მიღება მოსწავლეებს. თვითმართვის უნარის თანდათანობით ჩამოყალიბებასთან ერთად მათ შეიძლება თავად გადაწყვიტონ, მასალაზე რა თანმიმდევრობით და რა ფორმით იმუშავენ; • ხელი შევუწყოთ მათი მიღწევების პოპულარიზაციას ჩვენთვის ხელმისაწვდომი საშუალებებით

რასაკვირველია, თვითმართვის უნარი ავტომატურად როდი ვითარდება ასაკის მატებასთან ერთად. არც თუ ისე იშვიათი შემთხვევაა, როცა დამამთავრებელ კლასებშიც კი მოსწავლეებს ჯერ კიდევ არ აქვთ სრულად ჩამოყალიბებული თვითმართვის უნარი. ამგვარ შემთხვევებში მასწავლებელი თავად განსაზღვრავს, რა სახის განმამტკიცებლებია საჭირო ამ კონკრეტულ შემთხვევაში.

ქცევის თვითმართვის უნარზე მუშაობისას, მასწავლებელი ცდილობს, თანდათან უფრო მაღალი დონის განმამტკიცებლები შესთავაზოს მოსწავლეს. ამასთან, ეს გადასვლა თანდათანობითი უნდა იყოს. უკვე ნაცნობ განმამტკიცებლებთან ერთად, მოსწავლეს ვთავაზობთ უფრო მაღალი დონისას და დროთა განმავლობაში ვცდილობთ, ძველი მთლიანად ახალი ტიპის განმამტკიცებლებით ჩავანაცვლოთ.

რაც მთავარია, განმამტკიცებელი მართლაც სასურველი და ღირებული უნდა იყოს მოსწავლისთვის. ამიტომ იგი ერთობლივი შეთანხმებით უნდა შეირჩეს. თუმცა ზოგჯერ მასწავლებელი, რომელიც კარგად იცნობს მოსწავლის ხასიათს და მისწრაფებებს, უფრო ზუსტად პოულობს წახალისების ეფექტიან ფორმას, ვიდრე თავად ბავშვი.

არსებობს იმის საშუალებაც, რომ მოსწავლეებს შევთავაზოთ არჩევანი განმამტკიცებლებს შორის. ამისთვის მასწავლებლები იყენებენ სპეციალურ ბარათებს, ან ფერად ჩხირებს, რომლებსაც მოსწავლე იღებს სამიზნე ქცევის სწორად განხორციელების შემთხვევაში. გარკვეული რაოდენობის ბარათების ან ჩხირების დაგროვების შემდეგ მოსწავლეს შეუძლია, აირჩიოს რა ჯილდოც სურს. მალე თავად ბარათებიც წახალისების ფორმად იქცევა, რადგან ისინი განმამტკიცებლებთან ასოცირდება.

IV. თვითდაკვირვების სისტემის გამოყენება

როცა სამიზნე ქცევა, მისი აღრიცხვის და წახალისების ფორმები განსაზღვრულია, მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეს ამ სისტემის კარგად გააზრებაში და ასწავლოს მისი პრაქტიკულად გამოყენება. ეს მოითხოვს პირად შეხვედრებს და დეტალების დაზუსტებას. ამას მოსდევს მცირე ექსპერიმენტები, როცა მოსწავლე უკვე ცდილობს სისტემის დანერგვას და გაკვეთილზე აკვირდება და აღრიცხავს სამიზნე ქცევას. ამ ეტაპზე მასწავლებლის მოვალეობაა, აკონტროლოს მოსწავლის დაკვირვების სიზუსტე. თვითდაკვირვების უნარის ჩამოყალიბების თვალსაზრისით, მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ იმას, თუ რამდენად ზუსტად აღრიცხავს მოსწავლე თავის ქცევას. მაგალითად, წამახალისებელ ქულას მიიღებს მოსწავლე, რომელიც გვეუბნება, რომ 20 წუთიანი დამოუკიდებელი სამუშაოს დროს მხოლოდ 3 წუთი დაუთმო დავალებას, თუ ეს ემთხვევა ჩვენს შეფასებას.

სამაგიეროდ, ქულას ვერ მიიღებს მოსწავლე, რომელმაც 15 წუთი იმ-
უშავა, მაგრამ თავის ანგარიშში მეტ დროს აჩვენებს.

ხშირად რამდენიმე დღე მაინც სჭირდება იმას, რომ მოსწავლემ
სათანადო სიზუსტით შეძლოს თავისი ქცევის აღრიცხვა. ამ დღეების
მანძილზე მასწავლებელმა სისტემატურად უნდა შეადაროს თავისი
დაკვირვების შედეგები მოსწავლის მიერ მოწოდებულ ინფორმაცი-
ასთან. შემდეგ ეტაპებზე მასწავლებლის სისტემატური კონტროლი
საჭირო აღარ არის, მაგრამ მოსწავლისთვის მოულოდნელი პერი-
ოდული შემოწმება მაინც სასარგებლოა. თუ დამთხვევა მოსწავლისა
და მასწავლებლის მონაცემებს შორის 80%-ზე დაბალია, საჭიროა, კე-
ლავ შევახსენოთ მას თვითდაკვირვების პროცედურის დეტალები და
ჩვენც უფრო ხშირად შევამოწმოთ. გამოკვლევები აჩვენებს, რომ ასეთი
ტყუილის შემთხვევები თვითდაკვირვების დროს საკმაოდ იშვიათია
და მოსწავლეებს, რომლებმაც კარგად იციან სისტემის გამოყენება, უმ-
რავლეს შემთხვევაში ზუსტი მონაცემები მიაქვთ მასწავლებელთან.

V. თვითგანმტკიცება

თვითმართვის სტრატეგიების გამოყენების შედეგად მოსწავლის
ქცევა თანდათან უახლოვდება დასახულ მიზანს. როცა ნათელი ხდება,
რომ სისტემა მოქმედებს, სასურველია, თანდათან შევამციროთ გან-
მამტკიცებლების გამოყენება და ავამაღლოთ სტანდარტი. თუ, მაგალი-
თად, თავიდან მოსწავლე ჯილდოვდებოდა დავალებაზე კონცენტრაცი-
ის ყოველი 5 წუთისათვის, ბოლოს მისი მიზანია, მთელი გაკვეთილის
მანძილზე საკუთარი ქცევის კონტროლი. ეს ცვლილება თანდათანო-
ბითი უნდა იყოს, რადგან განმამტკიცებლების სწრაფად გაქრობამ
შეიძლება ძველი ქცევის აღდგენა გამოიწვიოს.

მასწავლებლის საბოლოო მიზანია, მოსწავლეს რეალისტურ
თვითშეფასებასთან ერთად ჩამოუყალიბდეს თვითგანმტკიცების
უნარი. მოსწავლეს შეიძლება დავეხმაროთ მისთვის ყველაზე სასურ-
ველი განმამტკიცებლის პოვნაში, რომლითაც შეუძლია საკუთარი თავი
დააჯილდოს მიზნის მიღწევისთვის. ერთისთვის ეს შეიძლება იყოს
თავისუფალი დრო და მეცადინეობისგან დასვენება, მეორესთვის რამე
საქმიანობა (მაგ. ფეხბურთის თამაში), მესამესთვის კი მიზნის მიღწე-
ვისგან მიღებული კმაყოფილების გრძნობა აღმოჩნდება საკმარისი.
თვითგანმტკიცება არანაკლებ ეფექტურია, ვიდრე მასწავლებლის მიერ
გამოყენებული განმტკიცების ნებისმიერი ხერხი.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თვითმართვის უნარის
ჩამოყალიბება რთული და ეტაპობრივი პროცესია. იგი დიდ დროს
და ძალისხმევას მოითხოვს როგორც მასწავლებლის, ისე მოსწავლის

მხრიდან, მაგრამ უდავოა, რომ ამ გზით შეიძლება მოსწავლის ქცევაში გრძელვადიანი ცვლილებების მიღწევა, რომლებიც დადებით გავლენას ახდენს მოსწავლის თვითშეფასებასა და აკადემიურ წარმატებაზე.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- ქცევის თვითმართვა არის მოსწავლის უნარი, შეაფასოს საკუთარი ქცევა, განსაზღვროს მიზანი ქცევის შეცვლის თუ შენარჩუნების თვალსაზრისით, დაგეგმოს და განახორციელოს ამ მიზნის მისაღწევად საჭირო ღონისძიებები;
- თვითმართვის უნარის ჩამოყალიბებისთვის მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეს სამიზნე ქცევის განსაზღვრასა და თვითდაკვირვების მეთოდის შემუშავებაში;
- თვითმართვის მნიშვნელოვანი კომპონენტია განმტკიცება, ხოლო განმტკიცების ფორმების შერჩევა დამოკიდებულია მოსწავლის ასაკობრივ მახასიათებლებსა და მისი განვითარების საფეხურზე;
- თვითმართვის უნარის ჩამოყალიბების პროცესში მასწავლებელმა დახმარება უნდა გაუწიოს მოსწავლეს თვითდაკვირვების სისტემის სწორად გამოყენებაში და რეალურ თვითშეფასებაში.

კონფლიქტების მოგვარება

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას ნიშნავს კონფლიქტი და რა იწვევს კონფლიქტურ სიტუაციებს;

რა პირობები უნდა შექმნას მასწავლებელმა კლასში მოსწავლეთა აგრესიის თავიდან ასაცილებლად;

რა უნდა გააკეთოს მასწავლებელმა კონფლიქტური სიტუაციის განმუხტვისათვის;

როგორ უნდა მოამზადოთ მოსწავლეები, რომ მათ დამოუკიდებლად შეძლონ კონფლიქტების მოგვარება.

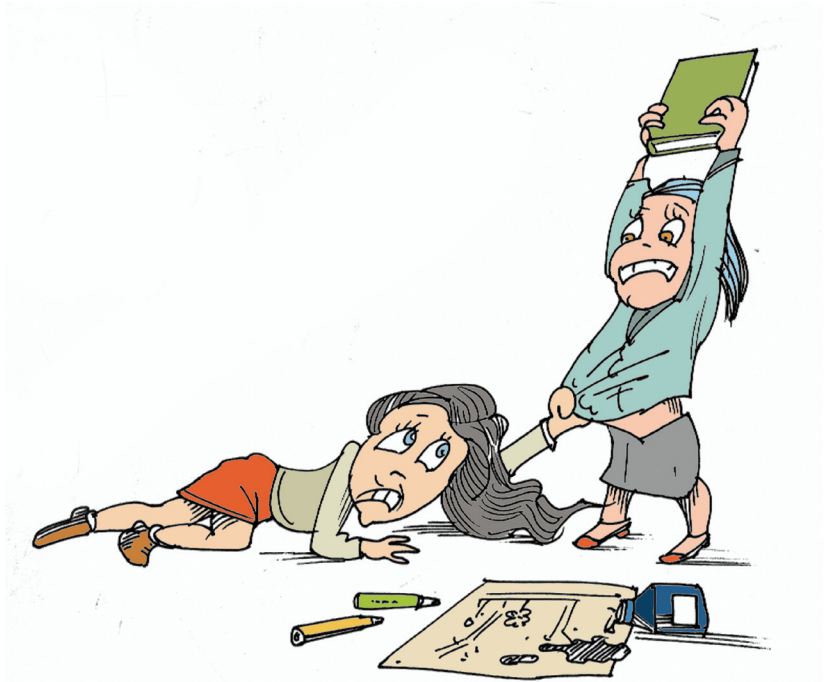
გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რა ფორმით უნდა ჩაერიოს მასწავლებელი კონფლიქტურ სიტუაციაში?

2. თუ მასწავლებელმა მოახერხა სიტუაციის განმუხტვა და მოსწავლეები დაუბრუნდნენ სამუშაოს, შეიძლება თუ არა კონფლიქტი ამოწურულად ჩაითვალოს?

სიტუაცია 1.

ხელოვნების გაკვეთილზე ქეთის შემთხვევით დაედვარა საღებავი და გააფუჭა თათას თითქმის დამთავრებული ნახატი. თათამ ჩათვალა, რომ ქეთიმ ეს შეგნებულად გააკეთა და მათ შორის ხმამაღალი შელაპარაკება დაიწყო. შემდეგ კონფლიქტმა კიდევ უფრო სერიოზული სახე მიიღო.

მასწავლებელმა სცადა, სიტუაცია განემუხტა. მან თათა კორიდორში გაიყვანა და ყურადღებით უსმინა მის საუბარს, სანამ გოგონა ბოლომდე არ დაიცალა აგრესიისგან. მასწავლებლის კომენტარები შემოიფარგლებოდა მხოლოდ თანაგრძნობის გამოხატვით: „აა, გასაგებია“, „მართლა?“, „ეს მართლაც ცუდად მოსვლია“ და ა.შ. მასწავლებელმა ლოგიკურად გადაიტანა საუბარი გოგონას ინტერესზე ხატვის მიმართ, საუბარი გაუბა გამოფენებზე და ამით მთლიანად ჩააცხრო მისი აგრესია.

კონფლიქტი ჩნდება მაშინ, როცა ორი ან მეტი პიროვნების, ჯგუფის თუ გარკვეული მხარეების მიზნები, ღირებულებები და ქმედებები ერთმანეთს ვერ ეთავსებიან. კონფლიქტს იწვევს აზრთა სხვადასხვაობაც რამე საკითხის ირგვლივ. უდავოა, რომ კლასში, სადაც განსხვავებული ინტერესების, მიზნებისა და ხასიათის მქონე ბავშვები არიან შეკრებილნი, ხშირად იქმნება საფუძველი კონფლიქტის წარმოშობისთვის. თავად კონფლიქტის არსებობა ბუნებრივი, ყოველდღიური მოვლენაა და მისი მოგვარების საუკეთესო გზა კონსტრუქციული გადაწყვეტაა (იგულისხმება კონფლიქტების მოგვარება მოლაპარაკებისა და დაპირისპირებული მხარეებისგან გარკვეულ კომპრომისებზე წასვლის გზით). კონფლიქტის კონსტრუქციული გადაწყვეტის დროს:

- ვითარდება რთული სააზროვნო უნარ-ჩვევები, როგორცაა კრიტიკული აზროვნება, პრობლემის შემოქმედებითი გადაჭრის უნარი და ა.შ;
- ვითარდება გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღების უნარი;
- ყალიბდება მოულოდნელი გარემოებებისთვის თავის გართმევის და სტრესის დაძლევის უნარი, რაც მოსწავლის მაღალი სოციალური და ფსიქოლოგიური განვითარების მაჩვენებელია;
- ურთიერთობები კლასში (მოსწავლეებსა და მასწავლებელს, ან თავად მოსწავლეებს შორის) უფრო მაღალ საფეხურზე გადადის, კლასში იზრდება ერთსულოვნება, ერთმანეთის ნდობა და პატივისცემა.

კონფლიქტის არსებობა პრობლემად იქცევა მხოლოდ მაშინ, როცა ვერ ვახერხებთ სიტუაციის გაკონტროლებას, როცა კონფლიქტის შედეგად ერთ-ერთი მხარე მაინც ზარალდება. თუ მოსწავლემ არ იცის კონფლიქტის მოგვარების გზები, მოსალოდნელია, რომ მან აგრესიას და ძალადობას მიმართოს. ბევრი ახალგაზრდისთვის აგრესია (სიტყვიერი თუ ფიზიკური) პრობლემების მოგვარების ერთადერთი გზაა. უმეტეს შემთხვევაში, მათ ძალის გამოყენება კი არ სიამოვნებთ, როგორც ეს შეიძლება ერთი შეხედვით მოგვეჩვენოს, არამედ პრობლემის მოგვარების სხვა გზას ვერ ხედავენ. ამას შეიძლება რამდენიმე მიზეზი ჰქონდეს:

1. ზოგჯერ მოსწავლეები ფიქრობენ, რომ მიზნების მისაღწევად ძალის გამოყენება მისაღები ხერხია; ამის გარეშე თანატოლებმა ისინი შეიძლება სუსტად ჩათვალონ და დაჩაგრონ;

2. მოსწავლეებს არა აქვთ სოციალური უნარ-ჩვევები, ანუ კომუნიკაციის, გადაწყვეტილების მიღებისა თუ თვითმართვის უნარ-ჩვევები და ამიტომ ვერ ახერხებენ, ააგონ და შეინარჩუნონ პოზიტიური ურთიერთობები სხვა ადამიანებთან. მათ არ იციან, როგორ დაუმეგობრდნენ თანატოლს, რა მისაღები ფორმით მიიპყრონ მასწავლებლის ან სხვა უფროსის ყურადღება და როგორ გამოხატონ თავიანთი ემოცია, მაგ. სიბრაზე.

სკოლაში აგრესიამ სხვადასხვა ფორმა შეიძლება მიიღოს. იგი შეიძლება გამოიხატოს პერიოდული კინკლაობით, ან რომელიმე მოსწავლის გამუდმებული სიტყვიერი თუ ფიზიკური შევიწროებით და დევნით (მაგ. ფულის ან სხვადასხვა ნივთის წართმევა, შეურაცხმყოფელი მეტსახელის შერქმევა და სხვ.). ამგვარი დევნის მსხვერპლი, ჩვეულებრივ, ხდება მოსწავლე, რომელიც, სხვა მოსწავლეებთან შედარებით, სუსტი ან მორცხვია, ადამიანებთან ურთიერთობის უნარ-ჩვევები ნაკლებად აქვს განვითარებული და ამიტომ მეგობრებიც ნაკლები ჰყავს, ან რამე, მაგალითად, რელიგიური ან სოციალური (მაგ. ღარიბული ჩაცმულობა) ნიშნით განსხვავდება უმრავლესობისგან. სტატისტიკა გვაჩვენებს, რომ სკოლის მოსწავლეების უმრავლესობას საკუთარ თავზე გამოუცდია თანატოლთა აგრესიის რამე გამოვლინება. გავრცელებული აზრი იმის შესახებ, რომ აგრესორი, უმრავლეს შემთხვევაში, ბიჭია, არ შეესაბამება სიმართლეს. ბიჭები უფრო ხშირად მიმართავენ ფიზიკურ აგრესიას, ხოლო გოგონები, ძალის ნაცვლად, სიტყვებს იყენებენ. მათ შეიძლება დასცინონ თანატოლს, გაავრცელონ მასზე ჭორი, შესტებითა და მიმიკით გამოხატონ მის მიმართ ზიზღი. აგრესიის ეს ფორმები მსხვერპლისათვის არანაკლებ მტკივნეულია, ვიდრე ფიზიკური შეურაცხყოფა.

როცა აგრესია დიდი ხნის მანძილზე ვლინდება, იგი სერიოზულ კვალს ტოვებს ორივე მხარის ფსიქიკაზე. მსხვერპლს შეიძლება ჩამოუყალიბდეს არასრულფასოვნების კომპლექსი, დაკარგოს საკუთარი თავის რწმენა, მღელვარებისა და შიშის გამო გაუარესდეს მისი აკადემიური მაჩვენებლები. მეორე მხრივ, აგრესორს უყალიბდება ანტისაზოგადოებრივი მიდრეკილებები, რაც, ხშირ შემთხვევაში, კრიმინალურ სამყაროსთან ურთიერთობით სრულდება.

ამდენად, მოსწავლეები უნდა დავარწმუნოთ, რომ აგრესია არ არის ეფექტური გზა კონფლიქტების მოგვარებისთვის. ამ მიმართულებით მუშაობა კლასთან შეხვედრის პირველი დღიდანვე უნდა დავიწყოთ. უპირველეს ყოვლისა, უადრესად მნიშვნელოვანია კლასში თანამშრომლობის, ურთიერთპატივისცემის ატმოსფეროს შექმნა. სკოლაში მოს-

წავლევებს შორის ხანგრძლივი, ხშირად მრავალწლიანი ურთიერთობები ყალიბდება და კონფლიქტის შემთხვევაში ორივე მხარე უნდა გრძნობდეს, რომ დროებითი უთანხმოება გაცილებით ნაკლებმნიშვნელოვანია, ვიდრე მათი ურთიერთობის შენარჩუნება. ამ უკანასკნელის მიღწევა კი შესაძლებელია, თუ მოსწავლეებს საერთო ინტერესები აქვთ, თუ თითოეულის წარმატება დამოკიდებულია ყველა დანარჩენის კეთილდღეობასა და თანადგომაზე. ამ მიზნის მისაღწევად:

- მოსწავლეები კარგად უნდა იცნობდნენ მასწავლებელსაც და ერთმანეთსაც. ამისთვის წლის დასაწყისშივე დავგეგმოთ აქტივობები ან პროექტები, რომელთა მიზანია ერთმანეთის სხვადასხვა კუთხით გაცნობა. მაგალითად, ვთხოვოთ მოსწავლეებს, მოიტანონ 4-5 ნივთი, რომელიც ყველაზე უკეთ მოგვითხრობს მათ შესახებ და გააცნონ ეს ნივთები თანაკლასელებს; მოვაწყოთ გუნდური შეჯიბრება, გავაკეთოთ კედლის გაზეთი, დავდგათ წარმოდგენა, ან განვახორციელოთ ნებისმიერი პროექტი, რაც მოსწავლეების ერთობლივ მუშაობას მოითხოვს;

- სწავლების პროცესში რაც შეიძლება ხშირად გამოვიყენოთ თანამშრომლობითი მეთოდი, სადაც მოსწავლეები ერთობლივად ასრულებენ დავალებას, ხსნიან ამოცანას და ა.შ. ეს ხელს უწყობს მოსწავლეთა შორის აქტიურ ურთიერთობას და ასწავლის მათ პასუხისმგებლობის გაზიარებას. თანამშრომლობითი მეთოდი ავითარებს მოსწავლეებში სოციალურ უნარ-ჩვევებს და ამგვარად ამზადებს მათ კონფლიქტური სიტუაციების კონსტრუქციული გადაჭრისათვის. მოსწავლეები სწავლობენ თავიანთი აზრის ღიად და ლოგიკურად ჩამოყალიბებას, სხვისი მოსაზრების მოსმენას, კომპრომისის ძიებას, თანატოლისთვის დახმარების აღმოჩენას, ერთმანეთის შექებას, საყვედურის მისაღები ფორმით გამოხატვას და ა.შ. მასწავლებელი თავად უნდა იძლეოდეს პიროვნების პატივისცემის და თავაზიანი დამოკიდებულების მაგალითს. პატივი ვცეთ მათ და დავაფასოთ მოსწავლეთა ინდივიდუალური თავისებურებები, მათი ასაკობრივი, ინტელექტუალური, ეროვნული თუ რასობრივი მახასიათებლები და იგივე მოვითხოვოთ მოსწავლეებისგანაც. მაგალითად, თუ ჩვენ ირონიულად მივმართავთ მოსწავლეს მცდარი პასუხის შემთხვევაში, მოსალოდნელია, მოსწავლეებმაც ჩათვალონ, რომ ერთმანეთის დაცინვა მისაღებია. მათ უნდა ესმოდეთ, რომ ერთმანეთის შეურაცხყოფა, აგრესიის გამოვლინება დაუშვებელია და ამგვარი ქცევის ყველა მცდელობას დაუყოვნებელი რეაქცია მოჰყვება.

ამგვარ გარემოში იზრდება მოსწავლის თვითშეფასება, საკუთარი თავისადმი რწმენა, ყალიბდება მასში ეთიკური ღირებულებები,

როგორცაა პატიოსნება, სამართლიანობა, ტოლერანტობა, საკუთარი თავისა და სხვების პატივისცემა. ამიტომაც ნაკლებმოსალოდნელია აგრესიული რეაგირება სხვათა ქცევასა და კონფლიქტურ სიტუაციაზე. ამასთან, იგი ფსიქოლოგიურად უკეთაა მომზადებული კონფლიქტის მოგვარებაში პოზიტიური როლის შესრულებისთვის.

მიუხედავად მასწავლებლის მცდელობისა, აგრესიის გამოვლინების შემთხვევები მაინც იქნება. სიტუაცია, როცა ორი მოსწავლე ერთმანეთს უყვირის და ხელის დასარტყმელადაც მიიწვევს, არც თუ ისე უჩვეულოა სკოლებში. როგორ უნდა მოიქცეს ამ დროს მასწავლებელი?

1. შორიდანვე შევაფასოთ სიტუაცია. განვსაზღვროთ, ვინ მონაწილეობს კონფლიქტში და რა ვიციტ ჩვენ მათ შესახებ; როგორ აღიქვამენ ისინი ჩვენს გამოჩენას. ამ შეფასების შედეგად, კონფლიქტის სერიოზულობიდან გამომდინარე, შეიძლება მოვუხმოთ დამხმარეს, სხვა მასწავლებელს ან დირექტორს (მაგ. ზემოთაღწერილ სიტუაციაში მასწავლებელმა შენიშნა, რომ თათა გაცილებით უფრო აგრესიულად იქცეოდა, ვიდრე ქეთი და ჩათვალა უმჯობესი იქნებოდა, თათას გასაუბრებოდა. მან ისიც გაიზარა, რომ ამ შემთხვევაში მისი ავტორიტეტი საკმარისი იქნებოდა კონფლიქტის განსამუხტად);

2. გვახსოვდეს, რომ ჩვენი მიზანია, განვუმხტოთ სიტუაცია ისე, რომ არავინ დაზიანდეს და არც ერთი მონაწილის თავმოყვარეობა არ შეიღახოს;

3. შევეცადოთ, თავიდან მოვიშოროთ გარეშე პირები, მაყურებლები და სიტუაციას გავარიდოთ ერთ-ერთი მოჩხუბარი. თუ ეს არ ხერხდება, უნდა შევეცადოთ, რამე საშუალებით (მაგ. ხმის აწევით) ჩვენზე გადმოვიტანოთ მოსწავლეების ყურადღება (ჩვენს სიტუაციაში მასწავლებელმა საჭიროდ ჩათვალა თათას გაყვანა კლასიდან. ამით მან შეძლო კლასში სიმშვიდის აღდგენა);

4. შევეცადოთ, თავს მოვახვიოთ რამე შეზღუდვა და თანდათანობით გავამკაცროთ მოთხოვნა. მაგალითად, ჯერ მოვითხოვთ: „რაც გინდათ, ის თქვით, მაგრამ ხმას დაუწიეთ“. როცა ამ ბრძანებას დაემორჩილებიან, დავამატოთ შემდეგი მოთხოვნა „უხეში სიტყვების გამოყენება შეწყვიტეთ“ და ა.შ.

5. დავარწმუნოთ, რომ ამ საკითხის მოგვარება მშვიდობიანი საუბრით აჯობებს. შეიძლება ვუთხრათ, რომ ჩხუბის გაგრძელებას ყოველთვის მოახერხებენ და მასწავლებელი ამას ხელს ვერ შეუშლის, მაგრამ ჯერ შეიძლება სხვა ხერხი ვცადოთ;

6. დავეხმაროთ მოსწავლეებს თავიანთი ემოციების მოთოკვაში. ამისთვის ხშირად საკმარისია, რომ მათ ყურადღებით

და თანაგრძნობით მოეუსმინოთ. მოსმენისას

ა) სახით, ჟესტებით შევეცადოთ, გამოვხატოთ, რომ ყურადღება მთლიანად მათკენ გვაქვს მიპყრობილი;

ბ) კითხვებით ვთხოვოთ ბუნდოვანი, გაუგებარი ეპიზოდების განმარტება;

გ) ვაგრძნობინოთ, რომ გვესმის მათი პრობლემის და სატკივარის სერიოზულობა;

დ) დავაცადოთ, მთლიანად ამოწურონ თავიანთი სათქმელი, გამოსატონ ყველა ემოცია;

ე) გავიმეოროთ, შევაჯამოთ მათი ნათქვამი და შევამოწმოთ, რომ მნიშვნელოვანი არაფერი გვრჩება.

7. დავეხმაროთ მოსწავლეს გამოსავალის პოვნაში. შევთავაზოთ მას კონფლიქტის მოგვარების შესაძლო ვარიანტები, ან, უბრალოდ, მივცეთ საშუალება, ღირსეულად, თავმოყვარეობის შეუღალხავად გამოვიდეს შექმნილი მდგომარეობიდან. მაგალითად, შევთავაზოთ მას სხვაგან, უფრო წყნარ ადგილას შეხვედრა და საუბარი. სასურველია, ამ დროს მოვახერხოთ მოსწავლის ყურადღების გადატანა რამე დადებით ემოციასა და ქმედებაზე (მოცემულ სიტუაციაში მასწავლებელმა თათას ყურადღება ხატვაზე გადაიტანა).

აგრესიის ფაქტის აღკვეთა მხოლოდ პირველი ნაბიჯია კონფლიქტური სიტუაციის მოგვარებისკენ. ჩვენ მიერ აღწერილ შემთხვევაშიც, თუმცა მასწავლებელმა წარმატებით დააწყნარა მოსწავლეები და თავიდან აიცილა კონფლიქტის გართულება, პრობლემა შეიძლება არც კი იყოს საბოლოოდ მოგვარებული. სავსებით შესაძლებელია, თათასა და ქეთის შორის მეტოქეობას ხანგრძლივი ისტორია და საკმაოდ ღრმა ფესვები ჰქონდეს. მასწავლებელს ხშირად სერიოზული როლის შესრულება უხდება მოსწავლეთა კონფლიქტის დარეგულირებაში. ამ დროს მან სხვადასხვა მიდგომა შეიძლება გამოიყენოს:

I. ღირეპტიული მიდგომის შემთხვევაში მასწავლებელი თავად იძლევა მითითებებს, თუ რა უნდა გააკეთონ მოსწავლეებმა. იგი არ ეთათბირება კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს, არამედ თავად იღებს ერთპიროვნულ გადაწყვეტილებას. რასაკვირველია, ეს გადაწყვეტილება სამართლიანი და ობიექტური უნდა იყოს, მაგრამ მან შეიძლება ერთ-ერთ მხარეს მაინც დაუტოვოს უკმაყოფილების გრძნობა და ამ შემთხვევაში კონფლიქტი საბოლოოდ მოგვარებულად ვერ ჩაითვლება. ამდენად, ღირეპტიული სტილის გამოყენება მისაღებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა კონფლიქტური სიტუაცია კონტროლიდან გამოდის და დაუყოვნებელ ჩარევას მოითხოვს, რათა მოსწავლეთა უსაფრთხოება ეჭვქვეშ არ დადგეს. ამ სტილს მივმართავთ მაშინაც, როცა კონფლიქტი

იმდენად უმნიშვნელოა, რომ მასზე დიდი დროის და ენერგიის დახარჯვა არაა გამართლებული;

II. მასწავლებელი-არბიტრი ყურადღებით ისმენს ორივე მხარის მოსაზრებებს და პრობლემის არსში ჩაწვდომის შემდეგ ეუბნება მათ, რა უნდა გაკეთდეს. ეს საკმაოდ ეფექტური მიდგომაა, რადგან კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს თავიანთი პოზიციების გამოხატვის საშუალება ეძლევათ და თანაც შედეგი საკმაოდ მოკლე დროში მიიღწევა. ამ სტილის ნაკლი ისაა, რომ მოსწავლეები თავად ვერ იღებენ ინიციატივას პრობლემის მოგვარების პროცესში და კონფლიქტის სიდრმისეული მიზეზებიც შეიძლება აუხსნელი დარჩეს;

III. მასწავლებელი-მოსამართლე მონაწილეობს ისეთი კონფლიქტების მოგვარებაში, როცა ერთმა მხარემ მეორეს აშკარა ზიანი მიაყენა და საჭირო ხდება სამართლიანობის აღდგენა. ამ შემთხვევაში მასწავლებელმა უნდა მოუსმინოს მხარეებს და გადაწყვიტოს, ვინ არის დამნაშავე. ბავშვები ხშირად მიანდობენ ხოლმე უფროსს სამართლიანი გადაწყვეტილების გამოტანას. მასწავლებელსვე ევალება ამ დროს განსაზღვროს „სასჯელის ზომა“, ანუ რა შედეგები უნდა მოჰყვეს მიუღებელ ქმედებას მისი ჩამდენისათვის.

სამივე მიდგომას, ზოგიერთი დადებითი მხარის მიუხედავად, ერთი საერთო ნაკლი აქვს. ვერც ერთი მათგანი ვერ შეუწყობს ხელს მოსწავლეთა დამოუკიდებლობის განვითარებას, კომპრომისზე წასვლის და ერთმანეთთან შეთანხმების მიღწევის უნარის ჩამოყალიბებას. ამიტომ, თუნდაც ამ მიდგომებით მოხერხდეს ერთი კონკრეტული კონფლიქტის მოგვარება, ეს ვერ გამოადგება მოსწავლეს იმის მოდელად, თუ როგორ შეიძლება მოიქცეს მომავალში ახალი კონფლიქტების წარმოშობისას. ამიტომაც, ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც მასწავლებელს შეუძლია გააკეთოს, არის ის, რომ მოამზადოს მოსწავლეები კონფლიქტების მოგვარებაში აქტიური როლის შესრულებისთვის და მიანდოს მათ ინიციატივა. ამისათვის, ვასწავლოთ მოსწავლეებს მოლაპარაკების წარმართვა და მოვამზადოთ ისინი კონფლიქტში მედიატორის როლის შესრულებისთვის.

მოლაპარაკებები

როცა კონფლიქტზე საუბარი, შეიძლება დაგვრჩეს შთაბეჭდილება, რომ ერთი მხარე მოგებული უნდა დარჩეს და მეორე წაგებული. კონფლიქტის მოგვარების კონსტრუქციული გზის ძიება კი გულისხმობს ისეთი გადაწყვეტილების პოვნას, რომლის შედეგადაც ორივე მხარე მოგებული დარჩება. ამ შემთხვევაში ჩვენი მიზანი დამნაშავის პოვნა და საკუთარი სიმართლის დამტკიცება კი არა, არამედ პრობლემის უფრო ღრმად გააზრება

და ორივე მოღავისთვის მეტ-ნაკლებად მისაღები გამოსავალის პოვნაა.

სიტუაცია 2.

რატი და გიორგი თანაკლასელები არიან. ისინი მუდამ კინკლაობენ და მათი ჩხუბი ხშირად შლის სასწავლო პროცესს. მასწავლებელმა ჩათვალა, რომ მოლაპარაკებების გზა ოპტიმალური საშუალებაა მათი კონფლიქტის მოსაგვარებლად. მან დაითანხმა ორივე მოსწავლე ამ მოლაპარაკებებში მონაწილეობაზე. მასწავლებელი შეეცადა, შეექმნა ოფიციალურ მოლაპარაკებებთან მიახლოებული გარემო, რამაც ბავშვების ინტერესი გააღვივა. პირველ რიგში, რატიც და გიორგიც შეეცადნენ, გაერკვიათ, რა ხდებოდა მათ შორის, რა პრეტენზიები ჰქონდათ ერთმანეთთან. ამის შემდეგ მასწავლებელმა სთხოვა მათ, ჩამოეთვაღათ ურთიერთობის მოგვარების გზები. ორივე მოსწავლემ აღიარა, რომ ჩხუბი სკოლაში არ შეიძლება და შეთანხმდნენ, რომ ამ დღიდან სკოლის ტერიტორიაზე მაინც მოერიდებოდნენ ღია დაპირისპირებას, თუმცა

დამეგობრებაზე ორივემ უარი განაცხადა. ამგვარად, შედგა შეთანხმება, რომელიც ბავშვებმა ხელის ჩამორთმევით განამტკიცეს. ამ დღის შემდეგ სიტუაცია მკვეთრად გაუმჯობესდა და ეს გაუმჯობესება არამარტო სკოლაში, არამედ სკოლის გარეთ მათ ურთიერთობაზეც აისახა.

როგორც ამ მაგალითიდან ჩანს, კონფლიქტის მოგვარება მოლაპარაკებების გზით რამდენიმე საფეხურად იყოფა:

1. განსაზღვროთ პრობლემის არსი

სწორი გადაწყვეტილების მიღება შეუძლებელია, თუ პრობლემა თავიდანვე სწორად არ იქნა განსაზღვრული. ორივე მხარეს უნდა ესმოდეს, რა ხდება რეალურად, ხომ არ არსებობს უფრო სიღრმისეული პრობლემა, რომლის კონკრეტული გამოვლინებაც ეს კონფლიქტი გახდა. ამ ეტაპზე მოსწავლეებმა უნდა შეძლონ, გულწრფელად ჩამოაყალიბონ, რა სურთ და რას განიცდიან მოცემულ სიტუაციაში. ეს საუბარი არ უნდა გადაიზარდოს ურთიერთბრალდებებსა და შეურაცხყოფაში. ამიტომ წინასწარ უნდა შეთანხმდნენ, რომ მოსწავლეები არ შეაწყვეტინებენ ერთმანეთს და არ გამოიყენებენ მიმართვის უხეშ ფორმებს. ამასთან, უმჯობესია, მათ, ძირითადად, საკუთარ თავზე ისაუბრონ, ანუ გამოხატონ ის, თუ თავად რა განიცადეს თანატოლის ქმედების შედეგად და რატომ. მაგალითად, „მე თავი ძალიან შურაცხყოფილად ვიგრძენი, როცა შენ ასეთი სიტყვებით მომმართე, რადგან ეს ყველას ესმოდა.“ ამასთან, მოსწავლემ შეიძლება განმარტოს, თუ რა სურს მას. „მე მინდა, რომ შენ ცოტა პატივისცემით მელაპარაკო, განსაკუთრებით, როცა მთელი ჩვენი კლასი ისმენს“.

იმისათვის, რომ კონფლიქტის არსი ორივე მხარემ გაიაზროს, აუცილებელია, მათ ყურადღებით მოუსმინონ ერთმანეთს. მოსმენა კი ამ შემთხვევაში მოითხოვს იმას, რომ საკუთარი ემოციები დროებით გვერდზე გადავდოთ და მოწინააღმდეგის გაგებას შევეცადოთ. კონფლიქტის მოგვარების პროცესში ეს ალბათ ყველაზე რთული ეტაპია. მოსწავლეებს უნდა შეეძლოთ აქტიური მოსმენის უნარ-ჩვევების გამოყენება, კითხვების დასმა თანამოსაუბრის პოზიციის, დამოკიდებულების დასაზუსტებლად. ერთ-ერთი ხერხი, რასაც ხშირად იყენებენ მოლაპარაკებისას, არის ის, რომ ვთხოვთ მოსწავლეს, ხელახლა ჩამოაყალიბოს ის, რაც თანამოსაუბრისგან მოისმინა. ამ დროს მას უხდება თავისი რეაქციის, ბრაზის დროებით მაინც მოთოკვა და ობიექტურობის შენარჩუნება.

*იხ. II -
გვ. 132*

2. განესაზღვროთ კონფლიქტის გადაჭრის შესაძლო გზები

მოსწავლეები ცდილობენ, ერთად მოიფიქრონ და ფურცელზე ჩამოწერონ ამ კონფლიქტის მოგვარების ყველა შესაძლო ვარიანტი. მოსწავლეებს შეიძლება დავეხმაროთ კითხვებით: „რა შეიძლება შევცვალოთ ჩვენს ქცევაში?“ „რა წესი შეიძლება შემოვიღოთ?“ „კიდევ ხომ არ არსებობს რამე ვარიანტი?“ ამ ეტაპზე არ არსებობს მიუღებელი შემოთავაზება. ჩვენი მიზანია, არ გამოგვჩვენოს არც ერთი შესაძლო ხერხი, რომელმაც შეიძლება კონფლიქტის მოგვარებას შეუწყოს ხელი.

3. შევარჩიოთ ორივე მხარისთვის მისაღები ვარიანტი

კონფლიქტის მოგვარების შესაძლო გზების მაქსიმალურად სრული სიის შედგენის შემდეგ მოსწავლეები სათითაოდ განიხილავენ თითოეულ ვარიანტს. ისინი ცდილობენ, უპასუხონ კითხვებს: როგორია თითოეული ვარიანტის დადებითი და უარყოფითი მხარეები? რა საკითხები რჩება მოუგვარებელი თითოეული ამ გზის არჩევისას? რა მოხდება, თუ ამ ხერხს ვცდით? საბოლოოდ, მხარეები უნდა შეთანხმდნენ ჩამოთვლილთა შორის ყველაზე მისაღებ ვარიანტზე. შეთანხმება აუცილებლად დეტალური უნდა იყოს, ზუსტად უნდა დავადგინოთ, ვინ რას გააკეთებს, სად და როდის. ამგვარი დეტალების წინასწარ გარკვევის გარეშე შეთანხმება შეიძლება არ შესრულდეს.

4. შევაფასოთ შეთანხმების შედეგები

კონფლიქტის მოგვარების შერჩეული ხერხის განხორციელებისას, აუცილებელია, მოსწავლეებს ესმოდეთ, რომ ეს ჯერ კიდევ საცდელი ვარიანტია და ამ გზამ შეიძლება არც გაამართლოს. ამიტომ პარალელურად უნდა დაიწყოს შედეგებზე დაკვირვება და შეფასება. მოსწავლეები მუდმივად უსვამენ საკუთარ თავს შეკითხვებს: მოგვარდა კი პრობლემა? ყველა კმაყოფილია შედეგებით? ხომ არ უნდა შევცვალოთ რამე? თუ მხარეები მიღწეულ შედეგებს არადამაკმაყოფილებლად მიიჩნევენ, საჭირო ხდება ცვლილებებზე, ან სრულიად ახალ ვარიანტზე შეთანხმება და მისი განხორციელება.

პრაქტიკამ აჩვენა, რომ მოსწავლეებს შორის მოლაპარაკების გზა ძალიან ეფექტური შეიძლება იყოს კონფლიქტის მოგვარებისთვის. ამის ერთდერთი პირობა არის ის, რომ ორივე მხარეს უნდა ჰქონდეს ამის სურვილი და იყოს მზად კონსტრუქციული ნაბიჯების გადადგმისთვის.

მედიაცია

კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარების მეორე გავრცელებული გზაა მედიაცია, ანუ საკითხის გადაჭრა კონფლიქტში მესამე, ნეიტრალური პირის, მედიატორის, მონაწილეობით. ამ შემთხვევაშიც გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მოდავე მხარეების მზაობას დისკუსიისა და საკითხის ერთობლივად მოგვარებისთვის. მედიატორი შეიძლება დაეხმაროს მხარეებს, მაგრამ იგი თვითონ ვერ გადაჭრის კონფლიქტს. პრაქტიკამ აჩვენა, რომ მედიაციის პროცესი ყველაზე შედეგიანი მაშინაა, როცა მედიატორის როლს კონფლიქტში მონაწილე მოსწავლეების თანაკლასელები ან თანასკოლელები ასრულებენ. ამას თანატოლთა მედიაცია ჰქვია. ასევე ფეკეტური მედიატორები შეიძლება იყვნენ ამავე სკოლის მასწავლებლები. ამასთან, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მედიატორს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს გავლილი სპეციალური მოსამზადებელი კურსი, როგორც ეს დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ხდება. ამიტომ, ჩვეულებრივ, მოწვეული სპეციალისტები ახორციელებენ სკოლის ზოგიერთი მოსწავლისა და მასწავლებლის მომზადებას, რის შემდეგაც მათ ეძლევათ მედიატორის როლის შესრულების უფლება. მედიაციის პროცესი ინერგება არა ერთ რომელიმე კლასში, არამედ მთელ სკოლაში და ეს მხოლოდ ადმინისტრაციისა და მშობლების აქტიური მხარდაჭერით შეიძლება განხორციელდეს. მედიაციის პროცესის წარმატებით განხორციელებისთვის

- მედიატორად უნდა შეირჩეს მოსწავლე, რომელიც ავტორიტეტით სარგებლობს თანატოლთა შორის;
- მედიაციის დაწყებამდე უნდა განისაზღვროს ძირითადი წესები, რომლებიც დაარეგულირებს მთელ პროცესს, მაგალითად, ერთმანეთისადმი მიმართვის ფორმებს, პირველად რომელი მხარე იწყებს საუბარს და ა.შ;
- მედიატორი თავად არ კარნახობს გადაწყვეტილებებს კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს და არ გამოხატავს თავის მხარდაჭერას რომელიმე მათგანის მიმართ. იგი რჩება აბსოლუტურად ნეიტრალური და მიუკერძოებელი;
- მედიატორს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს აქტიური მოსმენისა და ღია კითხვების დასმის უნარ-ჩვევები. მისმა შეკითხვებმა სტიმული უნდა მისცეს კონფლიქტში მონაწილე მოსწავლეებს, ღიად გამოხატონ თავიანთი გრძნობები და დამოკიდებულება („რას გულისხმობდი, როცა თქვი, რომ...?“) და გადადგან ნაბიჯები ერთობლივი გადაწყვეტილების მისაღებად („რა უნდა მოხდეს, რომ ყველაფერი გამოსწორდეს?“);
- შეხვედრის ადგილი, დრო და ხანგრძლივობა საკმაოდ მნიშვნელოვანია. პროცესს უნდა მიეცეს ოფიციალური მოლა-

პარაკებების ფორმა და ყველაფერი, რაც ამ დროს ხდება, უნდა იყოს კონფიდენციალური;

- მედიაციის პროცესი სრულდება გარკვეული ხელშეკრულებით, რომელშიც თანაბრადია ასახული ორივე მხარის პოზიცია და დაკონკრეტებულია, როგორ უნდა მოგვარდეს მსგავსი კონფლიქტური სიტუაციები მომავალში.

მოსწავლეთა შორის მოლაპარაკებები და მედიაცია გაცილებით მეტ დროს და ძალისხმევას მოითხოვს, ვიდრე კონფლიქტის მოგვარების სხვა გზები, მაგრამ შედეგებიც გაცილებით უფრო შორსმიმავალია. მცირდება აგრესიისა და ძალადობის დონე სკოლაში, იზრდება მოსწავლის თვითშეფასება, მისი პატივისცემა საკუთარი თავისა და სხვების მიმართ, რაც, საბოლოო ჯამში, არამხოლოდ აუმჯობესებს სასწავლო გარემოს, არამედ ამზადებს მოსწავლეს წარმატებული ურთიერთობებისათვის მთელი ცხოვრების მანძილზე.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- კონფლიქტი მიზნების, ღირებულებების, ქმედებების შეუთავსებლობითაა გამოწვეული და იგი ბუნებრივი მოვლენაა სკოლაში;

- კონფლიქტის მოგვარებისთვის მოსწავლემ შეიძლება მიმართოს აგრესიას და ძალადობას, როცა იგი ამის მაგალითს უფროსებისგან ხედავს, ან არა აქვს სოციალური უნარ-ჩვევები;

- აგრესიის თავიდან აცილების საუკეთესო გზაა კლასში თანამშრომლობის, ურთიერთპატივისცემის, ტოლერანტობის ატმოსფეროს შექმნა;

- კონფლიქტის მოგვარებისთვის მასწავლებელმა შეიძლება გამოიყენოს ღირექტიული მიდგომა, შეასრულოს არბიტრის ან მოსამართლის როლი. თუმცა არც ერთი ეს მიდგომა არ ამზადებს მოსწავლეს კონფლიქტების დამოუკიდებლად დარეგულირებისთვის;

- კონფლიქტების მოგვარებისთვის ყველაზე ეფექტურია, რომ მივანდოთ მოსწავლეებს ინიციატივა და მოვამზადოთ ისინი მოლაპარაკებებისა და მედიაციის ხერხების გამოყენებისთვის.

განათლება და კანონმდებლობა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რა ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები უნდა იცოდეს მასწავლებელმა;

როგორ უნდა შეუწეონ ხელი მასწავლებლებმა სკოლებში განათლების უფლების დაცვის შესახებ საერთაშორისო კონვენციების დანერგვას;

როგორ უნდა გამოიყენონ მასწავლებლებმა სამართლებრივი აქტები სკოლაში.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. საქართველოს კანონმდებლობით რა ასაკიდან აქვს ბავშვს განათლების მიღების უფლება?
2. როგორ უნდა დაიცვან მასწავლებლებმა რელიგიური, ეთნიკური ან ენობრივი უმცირესობების წარმომადგენელ მოსწავლეთა უფლებები?
3. როგორ უნდა იზრუნონ მასწავლებლებმა ბავშვების კეთილდღეობისათვის?

ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება, რომელიც ადამიანის ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებაა. როგორც ეროვნული, ასევე საერთაშორისო კანონმდებლობა ითვალისწინებს ბავშვთა ამ უფლების დაცვას. მასწავლებლის მოვალეობაა, დაექვემდებაროს ამ კანონებს, რომლებიც გულისხმობს თითოეული ბავშვის უზრუნველყოფას სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლებით.

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, ბავშვს უფლება აქვს, 6 წლის ასაკიდან მიიღოს ზოგადი განათლება საქართველოს ზოგად-საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. საქართველოში ზოგადი განათლება, რომელიც 12 წელს მოიცავს, სამსაფეხურიანია: დაწყებითი - 6 წელი, საბაზო - 3 წელი და საშუალო - 3 წელი.

საქართველოს კონსტიტუცია ყველას უზრუნველყოფს განათლების მიღების უფლებით და ანიჭებს მათ შესაძლებლობას, აირჩიონ სახელმწიფო ან კერძო განათლება. განათლების მიღებაში არავის არ უნდა შეეშალოს ხელი, ეროვნების, რასის, სქესის, ეთნიკური წარმომავლობის, ქონებრივი მდგომარეობის, რელიგიური კუთვნილების ან სხვა სტატუსის მიუხედავად. ყველა ბავშვი ვალდებულია, მიიღოს დაწყებითი განათლება. საქართველოს კანონმდებლობით, ყველას აქვს უფასო ზოგადი განათლების მიღების უფლება. სახელმწიფო ვაუჩერული დაფინანსებით უზრუნველყოფს ყველა მოსწავლეს. ყველა ბავშვისთვის განათლების უფლების უზრუნველყოფასთან ერთად, სახელმწიფო ვალდებულია, იზრუნოს სკოლაში მოსწავლეთა უსაფრთხოებაზე. ამდენად, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, სკოლის ადმინისტრაციისა და მასწავლებლების მოვალეობაა, შექმნან ისეთი უსაფრთხო გარემო, რომელშიც მოსწავლეები ეფექტიანად სწავლას შეძლებენ. მაშინაც კი, როდესაც მოსწავლეები დისციპლინური დარღვევებისთვის ისჯებიან, მასწავლებლებმა უნდა იზრუნონ ბავშვის ადამიანური ღირსების შენარჩუნებაზე. მაგალითად, მოსწავლე, რომელიც სკოლაში გამუდმებით ჩხუბობს, სკოლის ადმინისტრაციამ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დააშინოს, არ უნდა მიაყენოს მას ფიზიკური თუ სიტყვიერი შეურაცხყოფა; ასევე, დაუშვებელია სადამსჯელო ღონისძიებების გატარება სხვა მოსწავლეების თანდასწრებით.

საქართველო არის ისეთი საერთაშორისო კონვენციების მონაწილე ქვეყანა, როგორიცაა გაერთიანებული ერების ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია და ასევე, ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენცია. იმ სფეროებში, რომელსაც საქართველო

ველოს კანონმდებლობა ვერ ფარავს, ბავშვის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, საერთაშორისო კონვენციებში ასახული დებულებები უნდა იყოს გათვალისწინებული.

ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის 29-ე მუხლის თანახმად, მასწავლებლები უნდა დაეხმარონ მოსწავლეებს გონებრივ და ფიზიკურ განვითარებაში. ეს ნიშნავს, რომ მოსწავლეებს უნდა მიეცეთ სწავლისა და დასვენების საშუალება.

სასკოლო სასწავლო გეგმა უნდა მოიცავდეს სამოქალაქო განათლებას. სამოქალაქო განათლება მოიცავს როგორც ძირითადი ეთნიკური ჯგუფის, ასევე ეროვნული უმცირესობების, სხვა ეროვნებებისა და ეთნიკური დაჯგუფებების პატივისცემის სწავლას. სამოქალაქო განათლების ნაწილია ისიც, რომ მოსწავლეებმა ისწავლონ საკუთარი კულტურული მემკვიდრეობის, სახელმწიფო ენის, ისტორიის, ტრადიციების და ა.შ. მნიშვნელობა. მოსწავლეებმა უნდა გააცნობიერონ ერთმანეთის უფლებების დაცვის მნიშვნელობაც. საქართველოს ხელისუფლებამ, შესაბამისი კანონმდებლობის შემოღების გზით, უნდა უზრუნველყოს უმცირესობათა წარმომადგენელი ბავშვების უფლებების დაცვა. ამ მიზნით, სახელმწიფომ უნდა დაიცვას საერთაშორისო კონვენციებით ნაკისრი ვალდებულებები. ასეთი ვალდებულებების დაცვის უმთავრესი გარანტი კი მოქმედი კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანაა.

საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა მართლმადიდებელი ქრისტიანია. თუმცა, საქართველოში არსებობს სხვა რელიგიური უმცირესობები, რომელთა პატივისცემაც საქართველოში მცხოვრები ნებისმიერი ადამიანის ვალდებულებაა. საქართველოში ცხოვრობენ ებრაელები, მუსულმანები, არამართლმადიდებელი ქრისტიანები და ა.შ. დაუშვებელია უმცირესობათა ამ ჯგუფების წარმომადგენელი ბავშვების რელიგიურ ცერემონიებში, ღოცვებში, ან მართლმადიდებლური ეკლესიის მსახურებაში იძულებით ჩართვა.

რწმენის თავისუფლების დარღვევის მაგალითია, როდესაც მასწავლებელმა კლასიდან გააგდო ებრაელი მოსწავლე იმ მიზეზით, რომ მას ეფარა ებრაული რელიგიური თავსაბურავი.

მსგავსი მოპერობა იკრძალება არამხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციითა და ზოგადი განათლების შესახებ კანონით, არამედ ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების დაცვის ევროპული კონვენციის მე-9 მუხლით (რელიგიის თავისუფლება).

მოსწავლეები ზოგჯერ ყვებიან ანეკდოტებს სხვა ეთნიკურ წარმომადგენლებზე. თუ მასწავლებელი კლასში ასეთ ხუმრობას გაიგებს, აუცილებლად უნდა აუხსნას მოსწავლეებს, თუ რატომაა დაუშვებელი ამგვარი საუბარი. მასწავლებელი არ უნდა ჩაერთოს ასეთ ხუმრობაში და იზრუნოს, რომ აღარ განმეორდეს მსგავსი საქციელი.

საქართველოში სახელმწიფო ენა ქართულია. მაგრამ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს, ენობრივი ბარიერის გამო, არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ეთქვას უარი განათლების მიღებაზე. მასწავლებელი ვალდებულია, ხელი შეუშალოს მოსწავლეების მხრიდან მშობლიურ ენაზე საუბრის გამო მათ დაცინვასა და დამცირებას. მასწავლებელმა ბავშვებს უნდა ასწავლოს ტოლერანტობა და პატივისცემა ეთნიკური თუ რელიგიური უმცირესობების მიმართ. მასწავლებლის მხრიდან დაუშვებელია უმცირესობათა წარმომადგენლებისთვის მშობლიურ ენაზე საუბრის აკრძალვა. მასწავლებელს მოეთხოვება, დაიცვას მათი ინდივიდუალური და კოლექტიური უფლება, შეინარჩუნონ თავიანთი კულტურული თვითმყოფადობა.

სასურველია, ბავშვებთან და სკოლის ადმინისტრაციასთან ერთად შემუშავდეს დამატებითი დახმარების პროგრამა მათთვის, ვისთვისაც ქართული არაა მშობლიური ენა.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, იპოვოთ პასუხი ამ თავის დასაწყისში მოცემულ ყველა შეკითხვაზე. დაუბრუნდით კითხვებს და გაეცით პასუხები.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მასწავლებლისთვის მოსწავლეების კეთილდღეობაზე ზრუნვა არამხოლოდ მორალური, არამედ კანონით გათვალისწინებული მოვალეობაა;

- მასწავლებელმა უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ მოსწავლეები ფიზიკურად უსაფრთხო სასწავლო გარემოში იმყოფებოდნენ. ბავშვის უსაფრთხოების დაცვა მოიცავს დისციპლინური წესების დაცვას და სკოლის გარეთ ბავშვის უფლებების შელახვის ნებისმიერ შემთხვევაზე სათანადო რეაგირებას;

- მასწავლებელმა უნდა იზრუნოს ბავშვის ღირსების დაცვაზე, კარგად უნდა იცნობდეს კანონით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და ყველა სამართლებრივი მექანიზმი უნდა გამოიყენოს ბავშვის უფლებების დასაცავად;

- დაუშვებელია, მასწავლებელი განსხვავებულად მოეპყრას სხვა ეროვნული თუ რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელი მოსწავლეებს, მათი კანონიერი ინტერესების საზიანოდ.

მასწავლებლის უფლებები და მოვალეობები

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას მოიცავს მასწავლებლის უფლებები;

რას მოიცავს მასწავლებლის მოვალეობები;

მასწავლებელსა და მოსწავლესთან დაკავშირებული რა ინფორმაცია უნდა იყოს შენახული კონფიდენციალურად.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რა არის მასწავლებლის პროფესიული ვალდებულება?
2. მოსწავლის შესახებ რა ინფორმაცია უნდა შეინახოს მასწავლებელმა კონფიდენციალურად?
3. რა უნდა გააკეთდეს, თუ სკოლაში ყოფნის პერიოდში ბავშვის უსაფრთხოებას საფრთხე ემუქრება?
4. რა ზომებს უნდა მიმართოს სკოლამ და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ, რათა თქვენი, როგორც მასწავლებლის უფლებები იყოს დაცული?

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და, აგრეთვე, სკოლა, რომელშიც მუშაობს მასწავლებელი, პასუხისმგებელია მასწავლებლების უფლებების დაცვაზე.

მასწავლებლის ძირითადი უფლებები ჩამოთვლილია „ზოგადი განათლების შესახებ“ კანონში. მათ შორისაა, გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება,

სკოლის მართვაში მონაწილეობის უფლება, სწავლებისა და კვლევის აკადემიური თავისუფლება და ა.შ.

- გამოხატვის თავისუფლება - უფლება, მოიძიოს, მიიღოს, შექმნას, შეინახოს, დაამუშაოს ან გაავრცელოს გარკვეული ინფორმაცია ან იდეები, ასევე გამოიყენოს სკოლის რესურსები ასეთი ინფორმაციისა და იდეების მოსაძიებლად, დასამუშავებლად ან გასავრცელებლად (ზოგადი განათლების შესახებ კანონის მე-14 მუხლი).

- სწავლებისა და კვლევის აკადემიური თავისუფლება ნიშნავს მოსწავლის და მასწავლებლის უფლებას, დამოუკიდებლად განახორციელონ სწავლება ან კვლევა იმ ფარგლებში, რომელიც არ ეწინააღმდეგება ეროვნული სასწავლო გეგმით დასახული მიზნების მიღწევას.

მასწავლებლები სარგებლობენ იმ საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებითაც, რომლებიც პირდაპირ არ არის მითითებული ამ კანონში, მაგრამ გამომდინარეობს საქართველოს კანონმდებლობიდან. თავის მხრივ, სკოლა ვალდებულია, მასწავლებელს გააცნოს მისი უფლებები და თავისუფლებები. მასწავლებლების დროული ინფორმირებულობა შეამცირებს მათი უფლებების უკანონოდ შეზღუდვის შემთხვევებს.

ყველა მასწავლებელს უფლება აქვს, თანაბარ პირობებში, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, ისარგებლოს კანონმდებლობით დაცული უფლებებითა და თავისუფლებებით.

ქვემოთ მოყვანილი შემთხვევა ნათლად აღწერს მასწავლებლის მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის ფაქტს, რის საფუძველზეც მას წაერთვა სკოლის მართვაში მონაწილეობის უფლება.

სიტუაცია 1.

ნანა 2 წლის მანძილზე ასწავლიდა სკოლაში უცხო ენას. სამუშაოზე აყვანამდე ნანამ ამავე სკოლაში 1 წლიანი სტაჟირება გაიარა. გაფორმებული ხელშეკრულების თანახმად, ნანა გერმანული ენის პედაგოგია. თუმცა, მას სკოლის ადმინისტრაციის წარმომადგენლები კვლავ სტაჟიორად მოიხსენიებდნენ და ამ საფუძველით ზღუდავდნენ მას მასწავლებლისთვის მინიჭებული უფლებებით სარგებლობაში. მაგ. ზემოაღნიშნულის საფუძველით, ნანას უარი უთხრეს, მონაწილეობა მიეღო სკოლის სამეურვეო საბჭოს მუშაობასა და არჩევნებში. უნდა აღინიშნოს, რომ სკოლის ადმინისტრაციას ასეთი დამოკიდებულება მხოლოდ ნანას მიმართ გააჩნდა.

სიტუაციის სამართლებრივი ანალიზი:

შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე, ნანა დასაქმებული იყო სკოლის მასწავლებლად. შრომით ურთიერთობაში დაუშვებელია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციული მოპყრობა, რაც არათანაბარ პირობებში აყენებს პიროვნებას სხვა დასაქმებულებთან შედარებით. „ზოგადი განათლების შესახებ“ კანონი უფლებას ანიჭებს მასწავლებელს, რომელიც, ამავდროულად, პედაგოგიური საბჭოს წევრია, გაწევრიანდეს სამეურვეო საბჭოში. სამეურვეო საბჭოს შემადგენლობის დაკომპლექტება ხდება არჩევნების გზით. ამრიგად, სამეურვეო საბჭოს არჩევნებში თავისი კანდიდატურის წამოყენების უფლება აქვს ნებისმიერ მასწავლებელს.

პრობლემის გადაწყვეტის გზა

მასწავლებელი უფლებამოსილია, თავისი უფლებების დასაცავად გაასაჩივროს სკოლის ნებისმიერი არასამართლებრივი ქმედება. სკოლამ უნდა შექმნას საჩივრის განხილვის ეფექტიანი და მიუკერძოებელი სისტემა, რაც, თავის მხრივ, დარღვეული უფლებების დაცვის ერთგვარ სამართლებრივ გარანტს წარმოადგენს. კანონმდებლობის მიხედვით, სკოლაში საჩივრების განმხილველი ორგანოა სამეურვეო საბჭო. დაინტერესებულ პირს საჩივარი შეუძლია წარადგინოს აგრეთვე სკოლის დირექტორის სახელზეც. თუ მიღებული პასუხი არ იქნება დამაკმაყოფილებელი, მასწავლებელს უფლება აქვს, სკოლის ხელმძღვანელობის უკანონო ქმედება გაასაჩივროს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროში. მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა წარადგინოს თავისი დასაბუთებული პრეტენზია შესაბამის ორგანოში წერილობითი სახით.

მოქალაქეთა განცხადებებსა და საჩივრებზე, რომლებიც სამინისტროს სისტემაში მომხდარ დარღვევებს შეეხება, რეაგირებას ახდენს გენერალური ინსპექცია, სამინისტროს სისტემაში შემავალი ერთ-ერთი სტრუქტურული ქვედანაყოფი.

კონფიდენციალობა მნიშვნელოვანია მასწავლებლებისათვის. ამიტომ თანამშრომლებს, მოსწავლეებს, მოსწავლეების ოჯახის წევრებს, საზოგადოებისა და მედიის წარმომადგენლებს არ უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, მიიღონ პერსონალური ინფორმაცია მასწავლებლის შესახებ მისი ნებართვის გარეშე.

ასევე, დაცული უნდა იყოს მასწავლებლის აკადემიური უფლებები. საქართველოს კანონმდებლობისა და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს სამართლებრივი აქტების შესაბამისად, მასწავლებელს უფლება აქვს, ასწავლოს თავისი საგანი (საგნობრივი ჯგუფი) სახელმწიფოს, სამინისტროს, რელიგიური ორგანიზაციების ან მშობლების მხრიდან ცენზურის გარეშე.

დაუშვებელია მასწავლებელზე ზეწოლა არაკადემიური მიზეზების გამო მოსწავლის შეფასების შედეგების შეცვლის მიზნით (მაგ. საზოგადოების გამოჩენილი წევრების ან თანამშრომელი მასწავლებლების შვილების ნიშნების და სხვ.).

მასწავლებელი დაცული უნდა იყოს ძალადობისაგან მოსწავლეების, თანამშრომლების, მოსწავლეების ოჯახის წევრების ან საზოგადოების სხვა წარმომადგენელთა მხრიდან. ძალადობის აღკვეთისა და მასწავლებლის პირადი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად გადაუდებელი და აუცილებელი ზომების მიღება სკოლის ვალდებულებაა. მასწავლებლის უსაფრთხოების დაცვა კი გულისხმობს სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და საკუთრების უფლების დაცვასაც. სკოლამ ყველა ღონე უნდა იხმაროს ძალადობის ფაქტების გამოსავლენად და, საჭიროების შემთხვევაში, სამართალდამცავი ორგანოების დროული ინფორმირებისათვის.

მომდევნო სიტუაცია ასახავს შემთხვევას, როდესაც მასწავლებელს შეეძალა შრომითი უფლება.

სიტუაცია 2.

ლეილა ასწავლიდა რუსულ ენასა და ლიტერატურას ერთ-ერთ საჯარო სკოლაში 6 წლის მანძილზე. მან გაიმარჯვა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა და რუსეთის ფედერაციის შესაბამისი უწყების ერთობლივ პროგრამაში, რომლის ფარგლებშიც, ის მონაწილეობას მიიღებდა მასწავლებლის პროფესიული განვითარების პროგრამაში რუსეთის ერთ-ერთ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში. რუსეთის ფედერაციაში გამგზავრებამდე ლეილა შეუთანხმდა სკოლის დირექტორს, რომ დაბრუნების

შემდეგ კვლავ გააგრძელებდა თავის ძველ კლასთან მუშაობას. შესაბამისად, დირექტორმა გამოსცა ბრძანება მისთვის ანაზღაურების გარეშე შევსებულების მიცემის შესახებ.

1 ტრიმესტრიანი საგანმანათლებლო პროგრამის წარმატებით დასრულების შემდეგ ლეილა დაბრუნდა სკოლაში, სადაც შეიტყო მისი გათავისუფლების შესახებ. აღმოჩნდა, რომ დირექტორმა იგი ბრძანების საფუძველზე სამსახურიდან დაითხოვა მისი შევსებულების ამოწურვამდე 2 კვირით ადრე.

კითხვა: კანონიერი იყო თუ არა ლეილას გათავისუფლება?

სიტუაციის სამართლებრივი ანალიზი

დირექტორის ქმედება არღვევს ”ზოგადი განათლების შესახებ” საქართველოს კანონით გარანტირებულ მასწავლებლის უფლებას ”აიმაღლოს კვალიფიკაცია, რისთვისაც 6 წელიწადში ერთხელ უფლებამოსილია მოითხოვოს ანაზღაურების გარეშე შევსებულება 1 წლამდე ვადით, სამუშაო ადგილის შენარჩუნებით”. (”ზოგადი განათლების შესახებ” საქართველოს კანონის 21-ე მუხლის პირველი პუნქტის ”გ” ქვეპუნქტი), ისევე როგორც, საქართველოს შრომის კოდექსს, რომლის მიხედვითაც, დაუშვებელია დასაქმებულთან ხელშეკრულების მოშლა შევსებულების პერიოდში.

პრობლემის გადაწყვეტის გზები

ლეილას უფლება აქვს, მიმართოს სკოლის დირექტორს და მოითხოვოს პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა. ასეთ შემთხვევაში, მიმართვის ფორმა წერილობითი უნდა იყოს. თუ 14 დღის განმავლობაში დირექტორმა არ მოახდინა რეაგირება გათავისუფლებული მასწავლებლის მიმართებაზე, ეს უკანასკნელი უფლებამოსილია, მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს გათავისუფლების შესახებ დირექტორის ბრძანების ბათილად ცნობა და იძულებით გაცდენილი დროის განმავლობაში ხელფასის ანაზღაურება. მნიშვნელოვანია, რომ ლეილას შეუძლია მიმართოს სასამართლოს მისი გათავისუფლების შესახებ ბრძანების ოფიციალური წესით გაცნობიდან 1 თვის განმავლობაში. ამ ვადის ნებისმიერი, თუნდაც საპატიო მიზეზით გაცდენის შემთხვევაში სასამართლო არ განიხილავს ლეილას სარჩელს.

ქვემოთ მოცემული სიტუაცია განსხვავდება დანარჩენი მაგალითებისგან, ვინაიდან აღწერს ისეთ შემთხვევას, რომლის გადაწყვეტის გზა უშუალოდ არ არის კანონმდებლობით მოწესრიგებული.

სიტუაცია 3.

თქვენ გიორგის ქართულს ასწავლით. მას ყოველთვის პრობლემები აქვს ყოფაცევაში და დავალებასაც თითქმის არასოდეს ასრულებს. თქვენ სკოლის დირექტორს სთხოვთ, რომ მომავალ კვირას, გაკვეთილების დასრულების შემდეგ დანიშნოს საერთო შეხვედრა გიორგის მშობლებთან. დირექტორი გიორგის მამას უთანხმებს შეხვედრას მომავალი ოთხშაბათისათვის. თუმცა გიორგის მამა თქვენთან დაუყოვნებლივ შეხვედრას გადაწყვეტს. იგი პირდაპირ თქვენს საკლასო ოთახში შემოდის. თქვენ შუა გაკვეთილზე ხართ და მშობელს სთხოვთ, გარეთ დაგელოდოთ, ვიდრე გაკვეთილები დამთავრდება. გიორგის მამა უარს ამბობს გასვლაზე და დაუყოვნებლივ მოითხოვს მის შვილთან დაკავშირებული პრობლემების განხილვას.

როგორი უნდა იყოს სკოლის რეაქცია მსგავს შემთხვევაში?

ასეთ ვითარებაში სკოლის ადმინისტრაცია არ უნდა ჩაერიოს მშობლისა და მასწავლებლის ურთიერთობაში და თავისუფლება უნდა მისცეს მათ პრობლემის მოგვარების პროცესში, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მხარეები ვერ შეთანხმდნენ სიტუაციიდან გამოსავალზე.

როგორ უნდა მოიქცეს მასწავლებელი?

ამ სიტუაციაში მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება მასწავლებელს, რომლის ინიციატივაც იყო მშობელთან ერთობლივი შეხვედრის ორგანიზება. მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი სიტუაციების გადაჭრის გზები არ არის გათვალისწინებული კანონმდებლობით და პრობლემის მოგვარების ტვირთი მეტწილად მასწავლებელს აკისრია. მასწავლებელმა მხედველობაში უნდა მიიღოს, რომ მამა აღელვებულია და დაუყოვნებლივ მოითხოვს მასთან შეხვედრას. შესაძლებელია, რომ მასწავლებლის მხრიდან წინააღმდეგობის გაწევამ მეტად გაზარდოს მამის უკმაყოფილება, ხოლო კლასში მეოფი მოსწავლეები არ უნდა გახდნენ დაძაბული ვითარების შემსწრენი. ამრიგად, დასაშვებია, მასწავლებელმა შეწყვიტოს სასწავლო პროცესი და დათანხმდეს მშობელს გასაუბრებაზე კლასის გარეთ. საჭიროების შემთხვევაში მასწავლებელმა ამის შესახებ უნდა აცნობოს სკოლის ადმინისტრაციას ან, თუ შესაძლებელია, ადმინისტრაციის წარმომადგენლის თანდასწრებით გაესაუბროს აღელვებულ მშობელს.

მასწავლებელი სარგებლობს არამხოლოდ კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებებით, არამედ მას ეკისრება გარკვეული მოვალეობებიც. მასწავლებლის მიერ საკუთარი პროფესიული ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულება მოიცავს: მოსწავლისთვის ხარისხიანი განათლების მიცემას, მის პიროვნულ განვითარებასა და მოქალაქეობრივი ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე ზრუნვას, პროფესიული ეთიკის დაცვასა და სხვ.

მასწავლებლის ერთ-ერთი მოვალეობაა ეთიკურად და პასუხისმგებლობით მოეკიდოს საკუთარ პროფესიას. საზოგადოებაში მასწავლებელი ერთ-ერთი ყველაზე სანდო და პატივსაცემი პიროვნება უნდა იყოს. იგი უნდა ცდილობდეს, გაამართლოს მშობლის მოლოდინი, რომ შვილები იღებენ ხარისხიან განათლებას უსაფრთხო და მზრუნველ გარემოში. მასწავლებელი უნდა იცავდეს საქართველოს კანონმდებლობას, როგორც სასწავლო პროცესის მიმდინარეობისას, ისე სკოლის გარეთ.

მასწავლებლები ვალდებული არიან, დაიცვან ეთიკის ნორმები მოსწავლეებთან და მშობლებთან ურთიერთობისას. დაუშვებელია მისი მხრიდან მოსწავლისათვის ფიზიკური ზიანის მიყენება, ან ისეთი ქმედების განხორციელება, რაც საფრთხეს უქმნის ბავშვის უსაფრთხოებას და ლახავს მის ღირსებას. ასევე, მასწავლებელმა არ უნდა მიაყენოს მოსწავლეს სიტყვიერი შეურაცხყოფა.

სიტუაცია 1.

თიკო, მეშვიდეკლასელი გოგონა, კლასში დაგვიანებით შედის. უკვე მესამე დღეა, რაც თიკო, დაახლოებით, ნახევარი საათით იგვიანებს გაკვეთილზე.

აღნიშნული სიტუაცია შეიძლება სხვადასხვანაირად განვითარდეს:

1. მასწავლებელი საკლასო ოთახში დაგვიანებით შემოსულ თიკოს დამცინავად ეუბნება: „დიდი მადლობა, რომ შემოგვიერთდი, თიკო. რამე პრობლემა გაქვს, რის გამოც სკოლაში დროულად ვერ მოდიხარ? კარგი მოსწავლეები, ნებისმიერი პრობლემის მიუხედავად, ყოველთვის ახერხებენ სკოლაში დროულად მოსვლას. დაგვიანებით მოსვლას, სულ ნუ მოხვალ...“ ცხადია, თიკო შერცხვენილია. ის ჩუმად ჯდება და გაკვეთილის განმავლობაში ხმას საერთოდ არ იღებს.

2. მასწავლებელი თიკოს კლასში შესვლის ნებას რთავს. როდესაც გაკვეთილი მთავრდება, ის სხვა მოსწავლეებისაგან ცალკე იხმობს თიკოს და ეკითხება მიზეზს, რომლის გამოც იგი გაკვეთილებზე აგვიანებს. თიკო უხსნის, რომ მის სახლთან ავტობუსის გაჩერების განრიგი შეცვალეს და ახლა ყოველი 10 წუთის ნაცვლად მხოლოდ 20 წუთში ერთხელ შეუძლია გამოჰყვეს ტრანსპორტს. მასწავლებელი მადლობას უხდის თიკოს ახსნა-განმარტებისათვის და ეუბნება, რომ უკეთესია, თუ დილით უფრო ადრე გამოვა სახლიდან, რათა მეტი დრო ჰქონდეს წამოსასვლელად.

მეორე სცენარში მასწავლებელი თვლის, რომ უმჯობესია, კლასის წინაშე არ გაიციხოს თიკო. ცალკე ესაუბრება და იგებს, რომ ბავშვს განსაკუთრებული გარემოების გამო უწევს კლასში დაგვიანება. ეს ეხმარება მასწავლებელს, მოამბინინოს თიკოს პრობლემის გადასაჭრელი გზები.

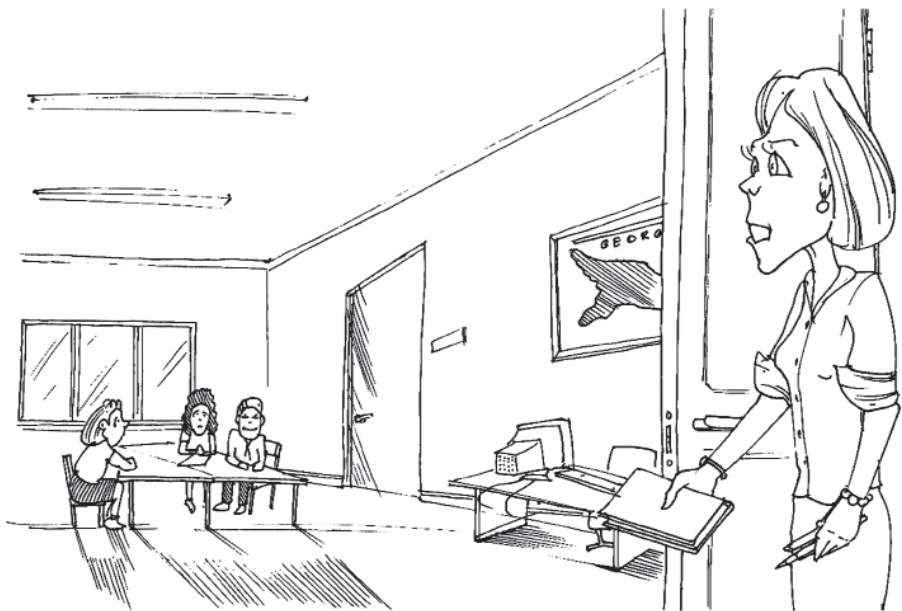
მასწავლებლის მოვალეობაა, მიიღოს შესაბამისი ზომები, თუ ეჭვს აიღებს მოსწავლის წინააღმდეგ რამე სახის ძალადობასთან დაკავშირებით. ეს მოიცავს ინფორმაციას ბავშვზე მშობლის, მასწავ-

ლებლის, ნებისმიერი სხვა პირისა თუ მეორე ბავშვის მხრიდან განხორციელებული ძალადობის შესახებ.

მასწავლებლის ერთ-ერთი მოვალეობაა მოსწავლის უფლების დაცვა კონფიდენციალობასთან დაკავშირებით. იმისათვის, რომ მოსწავლეებმა სკოლაში თავი უსაფრთხოდ და დაცულად იგრძნონ, მათი პირადი ინფორმაცია არ უნდა გაიცეს სხვა პირებზე. ინფორმაცია, რომელსაც მასწავლებელი კონფიდენციალურად უნდა ინახავდეს, მოიცავს მოსწავლეების ნიშნებს, სწავლასთან თუ ქცევასთან დაკავშირებულ საკითხებს. ინფორმაცია მოსწავლის შესახებ არ უნდა გაიცეს სხვა მოსწავლეებზე და არც სხვა პირებზე მშობლების, მეურვის, ბებიისა და ბაბუის გარდა, ასევე არც საზოგადოების რომელიმე წარმომადგენელზე, ან იმ მასწავლებლებზე, რომლებიც უშუალოდ არ ასწავლიან მოსწავლეს, რადგან მათ არ შეუძლიათ მოპოვებული ინფორმაციის საფუძველზე ხელი შეუწყონ მოსწავლის პრობლემების გადაჭრას და შეიძლება ინფორმაცია მხოლოდ არასასურველი მიზნით გამოიყენონ.

სიტუაცია 2.

ხათუნა მასწავლებელი შესვენების დროს სამასწავლებლოში შედის. მან ეს-ესაა დაასრულა გაკვეთილი, რომლის მსვლელობისას პრობლემა შეექმნა ერთ-ერთ მოსწავლესთან - თამართან. თამარმა უარი თქვა, შეესრულებინა მასწავლებლის მითითებები და უხეშად შეეპასუხა მას. ხათუნა იძულებული გახდა, დირექტორისთვის მოეხმო, რათა მოსწავლე კლასიდან დაეთხოვა მისი ცუდი ქცევის გამო. ორი მასწავლებელი, რომელიც თამარს არ ასწავლის და სხვა ბავშვის მშობელი, რომელიც სკოლაშია მოსული, სამასწავლებლოში სხედან. ბუნებრივია, ხათუნა გაღიზიანებულია. როდესაც სამასწავლებლოში შემოდის, მასწავლებლები ეკითხებიან, რა მოხდა.

აღნიშნული სიტუაცია შეიძლება სხვადასხვანაირად განვითარდეს, გთავაზობთ ორ ვარიანტს:

1. ხათუნა მასწავლებელი იწყებს თამართან დაკავშირებული პრობლემის დეტალურად აღწერას. ის მოსწავლეს ცუდად ახასიათებს. ერთ-ერთი მასწავლებელი თამარის გვარს კითხულობს და ხათუნაც პასუხობს. მოგვიანებით, სახლში დაბრუნებული მასწავლებლები ოჯახებში ყვებიან თამარის შესახებ. სამასწავლებლოში მყოფი მშობელიც თამარის დედას ურეკავს და უყვება მომხდარის შესახებ.

2. ხათუნა მასწავლებელი ზოგადად აღწერს, რომ რა-
ღაც პრობლემა ჰქონდა მოსწავლესთან. ის არ ახსენებს
მოსწავლის სახელს და არც სხვა ინფორმაციას იძლევა მის
შესახებ.

მეორე შემთხვევა მასწავლებლის სწორ რეაქციას აღწერს. დეტა-
ლური ინფორმაციის გაცემა, როგორცაა, ვთქვათ, მოსწავლის სახელი
და გვარი, მოსწავლის უფლების დარღვევაა. მასწავლებელს მო-
სწავლის შესახებ ინფორმაციის განხილვა შეუძლია მხოლოდ
მშობლებთან, სკოლის ხელმძღვანელობასა და იმ მასწავლებლებთან,
რომლებიც აღნიშნულ მოსწავლეს ასწავლიან.

მოსწავლის შესახებ ჩანაწერები საიმედო ადგილას უნდა ინ-
ახებოდეს სკოლაში. მოსწავლის შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომი
უნდა იყოს მხოლოდ სკოლის ადმინისტრაციის, სკოლის ფსიქოლოგე-
ბის, მოსწავლის მასწავლებლების და მშობლებისათვის.

მოსწავლის ნიშნებთან, ისევე როგორც მოსწავლის მიერ ჩადენილ
დისციპლინურ დარღვევებთან დაკავშირებული ინფორმაციაც ასევე
კონფიდენციალურია. საშინაო დავალების, ტესტებისა და გამოცდე-
ბის ნიშნები მხოლოდ მოსწავლეებზე და მათ მშობლებზე უნდა
გაიცეს. ნიშნები, მოსწავლეების გვარ-სახელების თანხლებით, არ
უნდა გამოიკრას საკლასო ოთახში და არც ხმამაღლა უნდა გამოცხ-
ადდეს.

ბევრი პოტენციური პრობლემა შეიძლება ავიცილოთ თავიდან,
თუკი მოსწავლის შესახებ ინფორმაცია კონფიდენციალურად შეინახ-
ება. მაგალითად, ეს დაიცავს დაბალი ნიშნების მქონე მოსწავლეებს
და მათაც, ვინც დისციპლინური გადაცდომა ჩაიდინეს, თანაკლასელთა
მხრიდან დაცინვისაგან. ასევე, თავიდან აგვაცილებს მოსწავლეთა
დაპირისპირებას ნიშნების შედარების საფუძველზე და მასწავლებ-
ლის მიერ გამოყენებული შეფასების მეთოდების ეჭვქვეშ დაყენებას.
აგრეთვე, ეს ხელს შეუწყობს კლასში წესრიგის შენარჩუნებას, რათა
მოსწავლეთა მხრიდან ერთმანეთის ნიშნების განხილვამ არ შეაფერ-
ხოს სასწავლო პროცესი.

მოსწავლეებთან ურთიერთობაში მასწავლებელი აუცილებლად სა-
მართლიანი და მიუკერძოებელი უნდა იყოს. მან არ უნდა განასხვავოს
მოსწავლეები რელიგიური, ეთნიკური, სოციალური თუ გენდერული
ნიშნით.

სიტუაცია 3.

გაგა მასწავლებელი ისტორიის გაკვეთილზე ყოველთვის სვამს შეკითხვებს. ჩვეულებრივ, ის იმ მოსწავლის პასუხს იღებს, რომელიც პირველად აწევს ხელს. კლასში ბიჭები უფრო სწრაფად წევენ ხელს. შესაბამისად, მასწავლებელი ბიჭებს უფრო ხშირად აძლევს პასუხის გაცემის საშუალებას, ვიდრე გოგონებს. ქეთის დედა გაგა მასწავლებელს ხვდება და ეკითხება, თუ რატომ არ იძახებს მის ქალიშვილს საპასუხოდ.

აღნიშნული სიტუაცია სხვადასხვანაირად შეიძლება განვითარდეს, მაგალითად:

1. როდესაც ქეთის დედა გაგას ეკითხება, თუ რატომ არ იძახებს გოგონებს საპასუხოდ, გაგა ეუბნება: „უბრალოდ, ქეთი უფრო სწრაფი უნდა იყოს. თუ უნდა რომ ცხოვრებაში გამოიყენოს ის, რასაც სწავლობს, ისიც უნდა ისწავლოს, როგორ გამოიყენოს.“ გაგა განაგრძობს მისი სტრატეგიის გამოყენებას და კვლავ გოგონებთან შედარებით სწრაფ ბიჭებს აძლევს პასუხის გაცემის საშუალებას.

2. მშობლის შეკითხვის შემდეგ გაგა იმავე პასუხს სცემს. თუმცა, მოგვიანებით აცნობიერებს, რომ მართლაც, ძირითადად, ბიჭების პასუხს იღებს, რადგან ისინი პირველები წევენ ხელს. იგი გადაწყვეტს, რომ კითხვის დასმის შემდეგ ცოტა ხნით დაიცადოს, რათა დაინახოს, თუ რამდენ მოსწავლეს აქვს პასუხი მზად. აღმოაჩენს, რომ ხშირად ბევრმა გოგონამ იცის სწორი პასუხი, მაგრამ უფრო მეტს ყოყმანობს სანამ ხელს აწევს. ამის შემდეგ იგი მოსწავლეს აძლევს პასუხის გაცემის შესაძლებლობას.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, დაუბრუნდეთ და უპასუხოთ ამ თავის დასაწყისში დასმულ კითხვებს

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მასწავლებლის უფლებები დაცული უნდა იყოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა და ადგილობრივი სკოლის მიერ;
- მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებმა იცოდნენ საკუთარი უფლებების შესახებ, რათა, მათი დარღვევის შემთხვევაში, დაუყოვნებლად მიმართონ უფლებამოსილ ორგანოებს;
- მასწავლებელი ვალდებულია, იზრუნოს ბავშვის უფლებების დაცვასა და უსაფრთხო და მზრუნველი გარემოს შექმნაზე;
- ასევე, მასწავლებელი ვალდებულია, სასწავლო პროცესში თანაბრად ჩართოს ყველა ბავშვი, მიუხედავად მისი სქესის, ეთნიკური, რელიგიური, სოციალური წარმოშობისა და სპეციალური საჭიროებისა.

მოსწავლის უფლებები და ვალდებულებები

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას მოიცავს ბავშვის უფლებები და ვალდებულებები;

რას ნიშნავს გამოხატვის თავისუფლება;

რა უნდა გააკეთოს სკოლამ ბავშვის უფლებების დასაცავად.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რა უნდა გააკეთოს მასწავლებელმა, სკოლამ და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ ბავშვის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად?
2. რა უნდა მოიმოქმედოს მასწავლებელმა და სკოლამ ბავშვის შესახებ ინფორმაციის კონფიდენციალობის დასაცავად?
3. რა ზომებს უნდა მიმართოს მასწავლებელმა ბავშვის მიერ დისციპლინური დარღვევის შემთხვევაში?
4. რა უფლებებით სარგებლობს და რა მოვალეობები ეკისრება მოსწავლეს სკოლაში?
5. რა საშუალებებით შეუძლია სკოლას ხელი შეუწყოს და დიცვას მოსწავლის გამოხატვის თავისუფლება?

მოსწავლეების უფლებაა, ისწავლონ უსაფრთხო და დაცულ გარემოში. საკლასო ოთახში თუ მის გარეთ, მოსწავლეები დაცულნი უნდა იყვნენ ძალადობისაგან მასწავლებლების, ადმინისტრაციის ან სხვა მოსწავლეების მხრიდან. მასწავლებლებმა არასოდეს არ უნდა შეუქმნან

საფრთხე მოსწავლეების კეთილდღეობას და ხელი უნდა შეუშალონ მოსწავლეების ჩართვას არაკანონიერ თუ არაეთიკურ ქმედებებში. თუ მოსწავლე საფრთხეს გრძნობს კონკრეტული მასწავლებლისგან, ან იმ გარემოში, სადაც იმყოფება, ამის შესახებ აუცილებლად უნდა აცნობოს სკოლის დირექტორს. სკოლის ხელმძღვანელობის მოვალეობაა, მოახდინოს სათანადო და დროული რეაგირება მოსწავლის საჩივარზე, მოსწავლის კეთილდღეობის დასაცავად.

მოსწავლის უფლებაა, დაცული იყოს მისი პირადი საიდუმლოება: სკოლა ვალდებულია, არ გაავრცელოს მოსწავლის პერსონალური მონაცემები, გარდა ამისა, დაუშვებელია მათ მოვთხოვით პირადი ინფორმაციის გამჟღავნება. მეტიც, მოსწავლის აკადემიური მოსწრების შესახებ ინფორმაცია დისციპლინური მონაცემებისგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ თითოეული მოსწავლის აკადემიური მოსწრების შესახებ მონაცემები საჯარო ინფორმაციაა. თუმცა, მასწავლებელმა იმგვარად უნდა აცნობოს ეს ინფორმაცია თითოეულ მოსწავლეს, რომ არ შეილახოს მათი ღირსება და დამცირებულად არ იგრძნონ თავი.

სიტუაცია 1.

ნინო მეხუთე კლასელებს ასწავლის. მისმა მოსწავლეებმა ეს-ესაა დაწერეს ტესტი მათემატიკაში. გიორგი ნინოს ერთ-ერთი მოსწავლეა. იგი ყოველთვის ძნელად სწავლობდა მათემატიკას და კვირაში ორჯერ კერძო მასწავლებელთან დამატებით მეცადინეობს. გიორგი ტესტის შედეგებს ელოდება.

1. მათემატიკის ტესტის შემდეგ ნინო კლასის წინაშე ხმა-მაღლა აცხადებს თითოეული მოსწავლის ნიშანს. მოსწავლეები, რომლებმაც კარგი ან უმაღლესი შეფასება მიიღეს, გახარებულები არიან. როდესაც მასწავლებელი კლასის წინაშე ამბობს, რომ გიორგიმ ერთი ქულა მიიღო, ზოგი მოსწავლე მას თანაგრძნობით უცქერს, ზოგი კი მის დაცინვას იწყებს. გიორგი ცდილობს, თანაკლასელებთან ერთად გაიცინოს, მაგრამ თავს დამცირებულად გრძნობს. იგი ფიქრობს, რომ მათემატიკის სწავლას აზრი არ აქვს, რადგან მთელ მის ძალისხმევას მაინც ასეთი დაბალი ქულა და თანაკლასელების გარკვეული ნაწილის დაცინვა მოსდევს.

2. მათემატიკის ტესტის შემდეგ ნინო სათითაოდ იძახებს მოსწავლეებს თავის მაგიდასთან, რათა აჩვენოს შედეგები. იგი მოსწავლეებს ეუბნება, რომ გაკვეთილის მსვლელობისას ერთმანეთთან არ უნდა განიხილონ ეს ნიშნები და რომ ნიშნები პირადი ინფორმაციაა. როდესაც ნინო გიორგის აჩვენებს საკუთარ ნიშანს, მას შეახსენებს, რომ შედეგის გასაუმჯობესებლად კიდევ ბევრი მუშაობაა საჭირო და თუ გიორგი იბეჯითებს, ნიშანი ბევრად გაუმჯობესდება. გიორგი გულდაწყვეტილია, მაგრამ გადაწყვეტილებას იღებს, კიდევ უფრო მეტი იმეცადინოს ნიშნის გამოსასწორებლად.

მოსწავლეებს აქვთ უფლება, მოსთხოვონ მასწავლებელს ან სკოლის ხელმძღვანელობას, არ გაამხილონ მათი პირადი ინფორმაცია, არც ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული პრობლემები უნდა იქნას განხილული სხვა მოსწავლეებთან ან იმ მასწავლებლებთან, რომლებიც აღნიშნულ მოსწავლეს უშუალოდ არ ასწავლიან.

საზოგადოებრივი წესრიგის ისეთი დარღვევისას, რომელშიც გამოყენებულია იარაღი, მოსწავლეების შესახებ ინფორმაციას ხშირად ითხოვენ მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების წარმომადგენლები. ასეთ ვითარებაში მასწავლებლებსა და სკოლის ადმინისტრაციას მართებთ, თავი შეიკავონ მოსწავლის შესახებ ისეთი ინფორმაციის გავრცელებისგან, რომელიც ღახავს მის ღირსებას, მაგალითად, როგორიცაა ინფორმაცია მოსწავლის წარსული ყოფაქცევისა და დისციპლინური მონაცემების შესახებ. მოსწავლის მიმართ ნებისმიერი ქმედების განხორციელებისას ან მის შესახებ ინფორმაციის გავრცელებისას დაცული უნდა იყოს ბავშვის ინტერესი. ამრიგად, მასწავლებელი თუ სკოლის ადმინისტრაციის წარმომადგენელი, უნდა იყოს მაქსიმალურად კორექტული მოსწავლის აკადემიური მოსწრებისა და ყოფაქცევის შესახებ ინფორმაციის გამჟღავნების დროს.

სიტუაცია 2.

დათო მეთექვსმეტეებს ასწავლის. ორშაბათ დილით, როდესაც დათო სკოლაში მივიდა, გაიგო, რომ მისმა მოსწავლემ, ბექამ, სხვა მოსწავლესთან იჩხუბა. ჩხუბის დროს ბექამ დანით დაჭრა მეორე მოსწავლე, რომელიც ახლა საავადმყოფოში იმყოფებოდა. მედიის წარმომადგენლებმა შეიტყვეს მომხდარის შესახებ და სკოლის გარეთ ელოდებიან, თუ როდის დაამთავრებს დათო მუშაობას. გარეთ გამოსულ დათოს ჟურნალისტები კითხვებს უსვამენ ბექას ყოფაქცე-

ვისა და აკადემიური მოსწრების შესახებ.

გთავაზობთ აღნიშნული სიტუაციის ორ შესაძლო დასასრულს:

1. დათო ჟურნალისტს უამბობს, რომ ბექას რთული ხასიათი აქვს და ემოციური პრობლემები გაუჩნდა მას შემდეგ, რაც დედამისი საბერძნეთში წავიდა სამუშაოდ. შემდეგ ამატებს, რომ არ გააკვირვებია ბექას ასეთ ინციდენტში მონაწილეობის ამბავი.

2. დათო ტელე-ჟურნალისტს ეუბნება, რომ ინფორმაცია მოსწავლეების შესახებ კონფიდენციალურია და რომ ჟურნალისტებმა ოფიციალური განცხადებისთვის სკოლის დირექტორს ან განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს უფლებამოსილ წარმომადგენელს უნდა მიმართონ.

ორ მოსწავლეს შორის კონფლიქტის შემთხვევაში მშობლებს შეუძლიათ დაუკავშირდნენ მასწავლებლებს და სთხოვონ ინფორმაცია იმ მოსწავლის შესახებ, რომელსაც ჩხუბი მოუვიდა მათ შეიღთან. მასწავლებლებმა თუ სკოლის ადმინისტრაციამ მშობლებთან ერთად უნდა განიხილოს მხოლოდ შემთხვევის დეტალები და ეცადონ, თავი შეიკაონ ისეთი ინფორმაციის გავრცელებისგან, რომელიც შეიძლება ეხებოდეს მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებასა და საერთო ყოფაქცევას.

მოსწავლეებს უფლება აქვთ იცოდნენ, თუ რა შემთხვევაში და რა სახის დისციპლინური სახდელები გამოიყენება კონკრეტულ სკოლაში. მოსწავლის მიმართ დისციპლინური დევნა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სკოლის შინაგანაწესით დადგენილი წესით, რომელიც ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მოსწავლისა და მშობლისთვის. მოსწავლეებს უფლება აქვთ სკოლის დირექტორს თუ სკოლის ადმინისტრაციის სხვა წარმომადგენელს შეხვდნენ ოჯახის წევრის თანდასწრებით. ყველა სახის სადამსჯელო ღონისძიების, გაკვეთილებზე დასწრების დროებითი აკრძალვის ან სკოლიდან მოსწავლის გარიცხვის შესახებ, უნდა ეცნობოს მშობლებს.

სიტუაცია 3.

ლუკა ხშირად ქმნის პრობლემებს სკოლაში, ეუხეშება მასწავლებლებს და არღვევს ქცევის წესებს. მასწავლებლები ვერ ახერხებენ მის გამოსწორებას.

გთავაზობთ აღნიშნული სიტუაციის ორ შესაძლო დასასრულს:

1. მასწავლებლების ნაწილი სკოლის დირექტორს ლუკას გარიცხვის მოთხოვნით მიმართავს, რადგან იგი შლის სასწავლო პროცესს და ხელს უშლის სწავლაში სხვა მოსწავლეებს. დირექტორი თანხმდება, მოსწავლეს თავის კაბინეტში იბარებს და ეუბნება, რომ აუცილებლად უნდა მოიყვანოს ხეალ მშობლები, რათა გააბანოს სკოლიდან მისი საბუთები.

2. მასწავლებლები ხდებიან სკოლის დირექტორს და მოითხოვენ, რომ ლუკა გაირიცხოს. თუმცა, ლუკას გარიცხვამდე, დირექტორი ნიშნავს შეხვედრას მის მშობლებთან და ლუკას ყველა მასწავლებელთან. აღმოჩნდა, რომ წლის დასაწყისში ლუკას მშობლები ერთმანეთს გასცილდნენ და ბავშვის საქციელი სწორედ ამის შემდეგ შეიცვალა. აგრეთვე, ლუკას

რამდენიმე მასწავლებელი ამბობს, რომ ლუკა მათთან წესიერად იქცევა. ისინი კოლეგებს უზიარებენ ზოგიერთ სტრატეგიას, რომლის საშუალებითაც ასერხებენ ლუკასთან დადებით ურთიერთობას. დირექტორი, მასწავლებლები და ლუკას დედა თანხმდებიან, მიმართონ იმავე სტრატეგიებს და არ იჩქარონ გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება.

მეორე ვარიანტის მიხედვით, ვიდრე სკოლა ისეთ რადიკალურ გადაწყვეტილებას მიიღებს, როგორიცაა მოსწავლის სკოლიდან გარიცხვა, აუცილებელია, შეისწავლონ საქმესთან დაკავშირებული ყველა ფაქტი და პრობლემის გამომწვევი მიზეზები. ამ პრინციპით, ლუკას საკუთარი საქციელის გამოსწორების, ხოლო მასწავლებელს პრობლემის გამომწვევ მიზეზებთან ბრძოლის შანსი მიეცა.

კანონმდებლობის თანახმად, მოსწავლის სკოლიდან გარიცხვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების უფლება აქვს სკოლის დისციპლინურ კომიტეტს. ეს გადაწყვეტილება უნდა იყოს დასაბუთებული და ყველა ფაქტობრივი გარემოების სრულყოფილი შესწავლის შედეგად გამოტანილი.

საქართველო იცავს ბავშვთა უფლებების კონვენციას. ამ კონვენციის თანახმად, სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას ბავშვების გამოხატვის უფლება და ასევე, კონვენციის მე-12 მუხლის მიხედვით, ბავშვს უფლება აქვს მისი აზრი მოისმინონ ნებისმიერი სასამართლო ან ადმინისტრაციული განხილვის დროს, მასთან დაკავშირებულ საქმეზე. გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კონვენცია და ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაცია აღნიშნავს, რომ ადამიანის ფუნდამენტური უფლებაა გამოხატვის თავისუფლება. სკოლებმა უნდა უზრუნველყონ ბავშვის გამოხატვის თავისუფლების არა მხოლოდ დაცვა, არამედ ამ უფლების განხორციელებისთვის ხელის შეწყობაც. ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე მაგალითი იმის შესახებ, თუ რა ღონისძიებები უნდა გაატაროს სკოლამ მოსწავლის გამოხატვის თავისუფლების დასაცავად:

- პატივისცემა იმ მოსწავლეების მიმართ, რომლებსაც სხვა მოსწავლეებისაგან ან მასწავლებლისაგან განსხვავებული აზრი გააჩნიათ კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით;
- ტოლერანტულობისაკენ მოწოდება და იმ მოსწავლეების აზრის მიღება, რომლებიც უმრავლესობის აზრს ეწინააღმდეგებიან;
- საკამათო საკითხებთან დაკავშირებული შემოქმედებითი წერილობითი სამუშაოს მიცემა;
- სადებატო კლუბის შექმნის ხელშეწყობა, რომელიც საშუალებას მისცემს მოსწავლეებს, მასწავლებლის მეთვალყურე-

ბის ქვეშ განიხილონ სხვადასხვა თემა;

- მასწავლებლებს შეუძლიათ წამოიწიონ დისკუსია საკამათო საკითხებთან დაკავშირებით ისტორიიდან, ან მიმდინარე მოვლენების შესახებ. მასწავლებელმა მოსწავლეებს უნდა ასწავლოს საკლასო დისკუსიის წარმართვის მეთოდები და წესები (მაგ. ყველა მოსწავლე პატივისცემით უსმენს ერთმანეთს; არ დასცინიან განსხვავებული აზრის მქონე თანაკლასელებს და ა.შ.);

- კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებით, განსაზღვრულ დღეებში პრეზენტაციების მოწყობა მოსწავლეების მიერ საკუთარი რელიგიის, ენის, ეთნიკური წარმომავლობის, ოჯახური ტრადიციების თუ სხვა საკითხების შესახებ.

განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და სკოლა პასუხისმგებელია დაიცვას ბავშვი რასობრივი, რელიგიური, ეთნიკური, ეროვნული ან სოციალური დისკრიმინაციისაგან. მოსწავლეებსაც ასევე აკისრიათ განსაზღვრული ვალდებულებები. ისინი რეგულარულად უნდა დაესწონ გაკვეთილებს, დროულად გამოცხადდნენ სკოლაში და ეცვათ სასწავლო პროცესის შესაფერისად. მოსწავლეები პატივისცემით უნდა მოეპყრან მასწავლებლებსა და თანაკლასელებს, არ უნდა შელახონ სხვისი უფლებები და კანონიერი ინტერესები. აგრეთვე, მოსწავლეები უნდა დაემორჩილონ სკოლის მიერ შემოღებულ დისციპლინურ წესებს.

სიტუაცია 4.

ნიკა გამოირჩეოდა თავისი სიცელქით. ის განსაკუთრებით მოუსვენარი იყო მათემატიკის გაკვეთილზე. მათემატიკას ასწავლიდა ახალი მასწავლებელი. მასწავლებელმა ნიკას საქციელის შესახებ შეატყობინა მშობელს. ნიკამ იმ სადამოს საყვედურიც დაიმსახურა მამისაგან. მეორე დღეს, მათემატიკის გაკვეთილის მსვლელობისას, ნიკა ცდილობდა, გაკვეთილი წამოახილებოდა და სასწავლო ნივთების სროლით ჩაეშალა. მან ცელქობაში აიყოლია რამდენიმე თანაკლასელი. ხოლო როდესაც მასწავლებელმა მოუწოდა მათ დისციპლინისკენ, ნიკამ ფეხის დარტყმით დააზიანა კლასის წიგნების კარადა.

პრობლემის გადაჭრის შესაძლო ვარიანტი:

მათემატიკის მასწავლებელმა მიმართა დირექტორს თხოვნით, რომ მოეწვიათ ნიკას მშობლები და მათთან ერთად მოეხდინათ შესაბამისი რეაგირება მომხდარ ფაქტთან დაკავშირებით. დირექტორმა დააკმაყოფილა მასწავლებლის თხოვნა და მეორე დღისთვის დაიბარეს ნიკას მშობლები. შეხვედრას ესწრებოდა ნიკაც. დირექტორმა მოისმინა

ნიკასგან ახსნა-განმარტება ასეთი საქციელის მიზეზების შესახებ. ამის შემდეგ, ნიკას განემარტა მისი უფლება-მოვალეობების შესახებ, რომელიც გულისხმობდა სკოლის საკუთრების გაფრთხილებასა და სასწავლო პროცესის ჩაშლის დაუშვებლობასაც. შინაგანაწესით დადგენილი წესით, სკოლის დირექტორმა 2 დღით დაითხოვა ნიკა სკოლიდან.

მოცემული მაგალითი იმის დასტურია, რომ მოსწავლეს გააჩნია უფლებები და, ამავედროულად, ეკისრება მოვალეობები, რომელთა შეუსრულებლობა წარმოადგენს სკოლის მიერ დადგენილი ქცევის წესების დარღვევას და იწვევს მოსწავლეზე შესაბამისი პასუხისმგებლობის ზომების დაკისრებასაც. სკოლა ვალდებულია, გამოიყენოს დისციპლინური ზომები მხოლოდ სკოლის შინაგანაწესისა და კანონმდებლობის მოთხოვნების შესაბამისად.

თქვენ უკვე შეგძლიათ, დაუბრუნდეთ ამ თავის დასაწყისში დასმულ კითხვებს და გაცეთ პასუხები

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მოსწავლეებს აქვთ უფლება, ისწავლონ დაცულ და უსაფრთხო გარემოში;
- აკადემიურ წინსვლაში მოსწავლეებს ძალიან ეხმარებათ იმის ცოდნა, რომ მასწავლებლები მათ პატივს სცემენ;
- მასწავლებლები და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო უნდა იცავდნენ მოსწავლეების შესახებ კონფიდენციალურ ინფორმაციას;
- მოსწავლეებმა უნდა დაიცვან განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, ასევე ადგილობრივი სკოლის მიერ დადგენილი დისციპლინური წესები და პატივი სცენ თანაკლასელების, მასწავლებლებისა და სკოლის ხელმძღვანელების უფლებებს.

მშობლისა და მასწავლებლის ურთიერთობა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რა მნიშვნელობა აქვს მშობლისა და მასწავლებლის ურთიერთობას;

რა სტრატეგიებს უნდა მიმართოს მასწავლებელმა მშობლებთან თანამშრომლობითი ურთიერთობების დასამყარებლად;

რა მოვალეობები ეკისრებათ მშობლებს სასწავლო პროცესში მონაწილეობისას;

რა მნიშვნელობა აქვს მშობლის სასკოლო ცხოვრებაში ჩართულობას.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რას გულისხმობს მშობლებთან კარგი კომუნიკაცია?
2. დაასახელეთ კომუნიკაციის რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია, რომელსაც მშობლებთან ურთიერთობისას იყენებთ;
3. დაასახელეთ სასკოლო ღონისძიებები, რომლებშიც შესაძლებელია მშობლების ჩართვა;
4. რა წესები უნდა დაიცვათ სასკოლო ღონისძიებებში მშობლების ჩართვისას?
5. რა ხერხს მიმართავთ, როცა მშობელი უკმაყოფილოა ბავშვის აკადემიური მიღწევებით?
7. რა ხერხს უნდა მიმართოთ, როცა მშობელი არ არის აქტიური და შეილის საგანმანათლებლო პროცესში საერთოდ არ იღებს მონაწილეობას?
8. რა როლი ეკისრება მშობელს ბავშვის მიერ დისციპლინის დარღვევის შემთხვევაში?

მშობლისა და მასწავლებლის კარგი ურთიერთობა ხელს უწყობს მოსწავლის წარმატებას, ზრდის და აძლიერებს მის თვითშეფასებას. თუ ბავშვმა იცის, რომ მშობელი დაინტერესებულია შეილის აკადემიური წარმატებით, ეს დადებითად მოქმედებს მის მოტივაციაზე. სკოლამ უნდა უზრუნველყოს მშობლის უფლება, რომ პერიოდულად მიიღოს ახალი მონაცემები ბავშვის აკადემიური მოსწრებისა თუ ქცევის შესახებ. აგრეთვე იმ მოთხოვნების შესახებ, რომლის დაკმაყოფილებაც ბავშვს სწავლის პროცესის გასაუმჯობესებლად სჭირდება.

კარგი კომუნიკაციის უნარი წარმატებული ურთიერთობის წინაპირობაა. კომუნიკაციის წახალისების სხვადასხვა ხერხი არსებობს. უმჯობესია, მასწავლებელმა ამაზე სასწავლო წლის დასაწყისიდანვე იზრუნოს. აცნობეთ მშობლებს მომავალი საკლასო ღონისძიებების, საშინაო დავალებების შესრულების ხარისხის, თქვენი მოლოდინისა და კლასის ორგანიზების საკითხების შესახებ.

ყოველთვის გააცანით მშობლებს ბავშვის დადებითი შედეგები. ეს საშუალებას მისცემს მათ, რომ შეაქონ ბავშვი. ამით კი ბავშვს თვითშეფასება აუმაღლდება.

სიტუაცია 1.

ლევანი ძალიან ბევრს მუშაობს, მაგრამ მისი აკადემიური მოსწრება დაბალია.

გთავაზობთ აღნიშნული სიტუაციის ორ შესაძლო გაგრძელებას.

1. მასწავლებელი ლევანს ეუბნება, რომ მან უფრო მეტი უნდა იმუშაოს, რათა მისი მოსწრება სხვა მოსწავლეების მოსწრებას გაუტოლდეს. მასწავლებელი მას წერილს ატანს მშობლებთან. წერილის შინაარსი ძირითადად ლევანის უშედეგო მცდელობასა და შრომას ეხება. წერილმა მშობლები დააფიქრა, მათ ლევანს უსაყვედურეს და ურჩიეს, რომ უფრო მეტი იმუშაოს.

2. მასწავლებელი წერილში ხაზს უსვამს ლევანის კარგ სამუშაო ჩვევებსა და ქცევას კლასში, თუმცა პარალელურად საუბრობს მის პრობლემაზეც. მშობლებს ეამაყებათ ბავშვის სიბეჯითე და ამ საიმაყის მიზეზს მასაც უზიარებენ. მეორე დღეს გაკვეთილზე დაბრუნებული ლევანი ბედნიერია და მასწავლებელს ეუბნება, რომ მშობლები გახარებულები არიან მისი მიღწევებით.

პირველ მაგალითში, წერილი დამთრგუნველი აღმოჩნდა როგორც მშობლების ასევე ლევანისთვის. მეორე მაგალითში, მშობლებმაც და პედაგოგმაც იციან ლევანის აკადემიური სისუსტის შესახებ, მაგრამ ორივე მხარე ერთად მუშაობს მის წასახალისებლად და მოტივაციის კიდევ უფრო ასამაღლებლად. თითქოს დიდი არაფერი გაუკეთებია მასწავლებელს. მან მხოლოდ წერილი გაუგზავნა მშობლებს და მისი კარგი მუშაობის ჩვევა შეაფასა. მაგრამ მისი შრომის აღიარება დადებითად იმოქმედებს ლევანზე და მის მოტივაციას უფრო აამაღლებს.

პრობლემის არსებობის შემთხვევაში აუცილებლად ჩააყენეთ საქმის კურსში მშობლები. დაუკავშირდით მათ პრობლემის გამწვავებამდე. მშობელზე უარყოფითად მოქმედებს, როცა ხედავს, რომ პრობლემა დიდი ხანია არსებობს და მან ამის შესახებ არაფერი იცის.

წლის განმავლობაში რამდენჯერმე მოიწვიეთ მშობლები ბავშვის მიღწევების განსახილველად. ხშირად გაუგზავნეთ წერილი და აუხსენით თქვენი საგნის მიზნები, ძირითადი ამოცანები, ბავშვის პრობლემები და მიღწევები.

კარგად ჩამოყალიბებული კომუნიკაცია ძალიან მნიშვნელოვანია მშობლისა და მასწავლებლის ურთიერთობაში. მშობელთან პირისპირ საუბარი ურთიერთობის აწყობის ერთ-ერთი ეფექტური ფორმაა, რადგან ეს საფუძვლად დაედება ერთობლივ მუშაობას საერთო მიზნის მისაღწევად. მშობელთან შეხვედრის წარმატებულად წარმართვისთვის მიზანშეწონილია რამდენიმე აუცილებელი წესის დაცვა. მაგალითად, სასურველია, თუ გამორთავთ მობილურ ტელეფონს, ან გადაიყვანთ ჩუმ რეჟიმში. ამით ხაზი გაესმება თქვენი საუბრის მნიშვნელობას და მშობლის მიმართ პატივისცემას. საუბრისთვის აირჩიეთ ისეთი ოთახი, სადაც შეგიძლიათ კარი ჩაკეტოთ. ამით დაანახებთ, რომ თქვენი საუბარი კონფიდენციალურია და ხელს შეუწყობთ გულწრფელი, უშუალო დამოკიდებულების გაჩენას. ყოველთვის გულთბილად შეხედით მშობელს. ორგანიზებულობა შეხვედრას უფროს საქმიან ელფერს შესძენს. წინასწარ მოამზადეთ განსახილველი საკითხების ჩამონათვალი და, თუ კონკრეტული დავალების შესრულება ან სახელმძღვანელოს ათვისება უძნელდება მოსწავლეს, თან იქონიეთ ეს ნაშრომი ან სახელმძღვანელო. მოსწავლის ნაშრომის გამოყენება კარგი საშუალებაა პრობლემის ნათლად დემონსტრირებისთვის.

მშობელმა უნდა იგრძნოს, რომ თქვენ ემზადებით მასთან შესახვედრად. თუ მშობელი ნერვიულობს, შეგიძლიათ სხვადასხვა ხერხს მიმართოთ, რათა მან თავი უფრო თავისუფლად იგრძნოს. მაგალი-

თად, შეგიძლიათ ორივენი მოსწავლის მაგიდასთან დასხდეთ სასაუბროდ. თუ ერთ-ერთი მოსაუბრე ნერვიულობს და მოსაუბრეებს შორის რამე ბარიერია, მაგალითად, მაგიდა, ეს უნდობლობის მომენტს უფრო ზრდის. ამიტომ, უმჯობესი იქნება, მშობელთან თანაბარი პოზიცია დაიკავოთ. სასურველი იქნება, თუ საუბრის დასაწყისშივე აგრძნობინებთ ბავშვის მიმართ თქვენს მზრუნველობასა და დადებით დამოკიდებულებას. პრობლემის წამოჭრამდე მოკლედ შეაჯამეთ მოსწავლის ძლიერი მხარეები. მშობელს, რა თქმა უნდა, ეამაყება შვილის მიღწევები. როცა მასწავლებელი საუბარს საყვედურით და შენიშვნით იწყებს, შეხვედრის ტონი ორმხივად თავდაცვითი ხდება. მშობელი შესაძლოა დაეჭვდეს მისი შვილისადმი თქვენს კეთილგანწყობაში. გახსოვდეთ, რომ მოსწავლეები, ცელქები და დაუმორჩილებლები, ვიდაცის საყვარელი შვილები არიან. მშობლები მოდიან იმ იმედით, რომ შვილის წარმატებებსა და დადებით მხარეებზე მოისმენენ ინფორმაციას. თქვენ უნდა აგრძნობინოთ, რომ კეთილგანწყობილი ხართ და ზრუნავთ მოსწავლის დადებითი უნარების განვითარებაზე.

ყურადღებით მოუსმინეთ მშობელს. მხედველობაში მიიღეთ მათი პრობლემები. მაგალითად, შეიძლება მან შემოგნივლოთ, რომ უჭირს დროის გამოძებნა იმისთვის, რომ შვილს წიგნი აკითხოთ. ამ სიტუაციაში შეიძლება უპასუხოთ: „მე ვიცი, რომ რთულია დროის გამონახვა. იქნებ სცადოთ და სთხოვოთ ბავშვს, ხმამაღლა წაიკითხოთ, სანამ თქვენ სადილს ამზადებთ“. ასეთი პასუხი აგრძნობინებს მშობელს, რომ თქვენ გესმით მისი და ცდილობთ, დაეხმაროთ პრობლემის გადაჭრაში.

ეცადეთ, შეხვედრისას სასაუბროდ მეტი დრო დაუთმოთ მშობლებს. დაუხატეთ კონკრეტული სიტუაცია და რჩევაც ჰკითხოთ. ამით ხაზს გაუსვამთ მათ კომპეტენტურობას და ხელს შეუწყობთ თანამშრომლობითი ურთიერთობის განმტკიცებას. მშობლებს განსაკუთრებით აინტერესებთ კონკრეტული დეტალები და თითქმის ყოველთვის ექნებათ კითხვების დასმის და წუხილის გამოთქმის სურვილი.

მშობელთან საუბრის დროს მოიყვანეთ კონკრეტული მაგალითები მოსწავლის მიღწევების ან ქცევის დასახასიათებლად. თავი აარიდეთ ცალსახა დახასიათებას, მაგალითად, „დათო სუსტია მათემატიკაში“. ამის ნაცვლად მოიყვანეთ კონკრეტული მაგალითი: „წინა კვირაში დათოს ძალიან გაუჭირდა ორნიშნა რიცხვების შეკრება და ვერ მოახერხა დავალების დასრულება“. დაანახეთ მშობელს, რომ თქვენ კონკრეტულ პრობლემას ებრძვით და არა ბავშვს.

ნუ დაუტოვებთ მშობელს შთაბეჭდილებას, რომ თავს ახვევთ თქვენს აზრს. მისთვის ცხადი უნდა იყოს, რომ მასთან ერთად ცდილობთ პრობლემის გადაჭრას. „თქვენ უნდა აიძულოთ დათო, რომ მეტი იმუშაოს საღამოობით“, - ამის ნაცვლად, უმჯობესი იქნება, ასე მიმართოთ: „თქვენი ნათქ

ვამიდან გამოძინარე, ვფიქრობ, უპრიანი ხომ არ იქნება, დათოს ყოველ საღამოს დამატებით 10 წუთი ახალი სიტყვებისთვის რომ დაეთმო?”

პრობლემის გამწვავების შემთხვევაშიც კი თავი შეიკავეთ მშობლის დადანაშაულებისგან. ეს შედეგს არ მოგიტანთ, მშობელს თავდაცვით პოზიციაში გადაიყვანს და, შესაძლოა, აღარც მოგისმინოთ.

შეეცადეთ, არ გამოიყენოთ პედაგოგიური ტერმინოლოგია. ილაპარაკეთ მარტივი და ყველასთვის გასაგები ენით. თუ აზრის გადმოსაცემად რომელიმე პედაგოგიური თეორიის მოშველიება გჭირდებათ, შეეცადეთ, გასაგებ ენაზე ახსნათ.

დაასრულეთ საუბარი იმედისმომცემ და პოზიტიურ ნოტაზე. დასახეთ მიზნები. შეაჯამეთ, როგორ შეუძლია მშობელს დახმარების გაწევა. ახსენეთ შემდგომი გეგმები. გააგებინეთ მშობელს, რომ მისი მხარდაჭერა საჭირო და აუცილებელია.

თუ მშობელს მოსწავლის დისციპლინური პრობლემის გამო იბარებთ, მნიშვნელოვანია გარკვეული სტრატეგიის შემუშავება. ერთ-ერთ სტრატეგიად შეიძლება ქცევის აღწერა ჩაითვალოს.

სიტუაცია 2.

გოგა ნიჭიერი ბავშვია და განსაკუთრებით ხელმოკლე ოჯახში იზრდება. მასწავლებელმა გაიგო, რომ ის სხვა ბავშვებს პარავს ფულს, ფანქრებს და სხვა წერილმან ნივთებს. ერთ დღეს ფანქრის სათლელი, რომელიც სხვა მოსწავლეს ეკუთვნოდა, გოგას ჩანთიდან გადმოვარდა.

გთავაზობთ აღნიშნული სიტუაციის სამ შესაძლო დასასრულს.

1. ამ ინციდენტზე კლასმა თვალი დახუჭა, რადგან ყველამ იცის, რომ გოგას ოჯახი ძალიან ხელმოკლეა და ამიტომ გადაწყვიტეს, არ შეემჩნიათ. სათლელი მოსწავლეს დაუბრუნეს. ეს ამბავი არც გოგას მშობლებს შეატყობინეს.

2. გოგა გაღანძღეს კლასის წინაშე და აიძულეს ეთქვა, რომ აღარასოდეს იქურდებდა. მშობლები დაიბარეს და უთხრეს, რომ რაღაც უნდა იღონონ, რადგან ბავშვს აშკარად პრობლემა აქვს. მშობლები ვერ იჯერებენ და ფიქრობენ, რომ მასწავლებელმა შეცდომა დაუშვა. ამან მშობელსა და მასწავლებელს შორის ურთიერთობა ძალიან დაძაბა. მშობლებს დარჩათ შთაბეჭდილება, რომ მასწავლებელი გოგას მუდამ ავიწროვებს.

3. მასწავლებელი გაკვეთილის შემდეგ დაელაპარაკა გოგას და მშვიდად ჰკითხა, რატომ მოიპარა სათლელი. გოგამ თქვა, რომ მას უნდოდა ეს ნივთები, მაგრამ მის ოჯახს არ ჰქონდა ფული. მასწავლებელმა თანაუგრძნო, მაგრამ აუხსნა, რატომ არ იყო ამ ნივთების მიღების სწორი გზა ქურდობა. გოგა გააფრთხილეს, რომ ქურდობის გამეორების შემთხვევაში, მის მშობლებს შეატყობინებდნენ. რამდენიმე დღის შემდეგ ისევ გაქრა რამდენიმე ნივთი. დაკარგული ნივთები გოგას ნივთებში იპოვეს. მასწავლებელმა უთხრა გოგას, რომ ის ძალიან უყვარს და თვლის, რომ ძალიან დიდი პოტენციალი აქვს, მაგრამ ამ მეორე შემთხვევის გამო იძულებულია, მშობლებს შეატყობინოს. გოგას მშობლები მოვიდნენ. მშობლებთან საუბრის დასაწყისში მასწავლებელმა განიხილა გოგას მიღწევები და მხოლოდ შემდეგ განიხილა პრობლემური სიტუაცია. მან აჩვენა რამდენიმე მოპარული ნივთი. თავდაპირველად გოგას დედა აცხადებდა, რომ არ შეიძლებოდა ამის ჩამდენი მისი შვილი ყოფილიყო. შემდეგ გოგას სთხოვეს, შემოსულიყო. გოგას დედამ ჰკითხა, მოიპარა თუ არა ეს ნივთები. გოგამ აღიარა. ამის შემდეგ მშობლებმა, მოსწავლემ და მასწავლებელმა ერთად განიხილეს, რა ზომებს მიიღებდნენ ქურდობის განმეორებით ჩადენის თავიდან ასაცილებლად, ან ჩადენის შემთხვევაში.

პირველი მიდგომა ბავშვს არაფრით ეხმარება. ქურდობის ჩვევის გამომუშავება არც მისთვისაა კარგი და არც საზოგადოებისთვის. პრობლემის ასეთი სახით გადაწყვეტა მშობლებსაც არ აძლევს საშუალებას, აუხსნან ბავშვს, რატომ არის ქურდობა ცუდი. მეორე ვარიანტიც უშედეგოა, რადგან ბავშვის სხვების წინაშე შეურაცხყოფა ბავშვის თვითშეფასებაზე ცუდად იმოქმედებს და მას თანატოლებში უნდობლობისა და დაცინვის ობიექტად აქცევს. მესამე მიდგომა, რა თქმა უნდა, ყველაზე შედეგიანია. ამ შემთხვევაში მასწავლებელი ცდილობს პრობლემის გადაჭრას ჯერ მეორე შანსის მიცემით და ბავშვთან ქურდობის მიზეზის განხილვით. როცა სიტუაცია მეორდება, მშობლებს მხოლოდ მაშინ იწვევს და უხსნის, რა ზომები მიიღო პირველ შემთხვევაში და ქურდობის დამატკიცებელი საბუთიც მოჰყავს. ის, ასევე, მაქსიმალურად ეცადა, გაეკრიტიკებინა დანაშაული და არა ბავშვი. მან ისაუბრა გოგას სხვა პიროვნული ღირსებების შესახებ, მაგრამ გააკრიტიკა და დაგმო ქურდობა. ყველაზე მნიშვნელოვანი კი ისაა, რომ მან შეძლო პრობლემის მშობლებისთვის ისეთი ფორმით მიწოდება, რომ შესაძლებელი გახდეს პრობლემის ერთობლივად გადაწყვეტა.

მშობელი მოვალეა, აკონტროლოს გაკვეთილებზე ბავშვის ყოველდღიური დასწრება. მოსწავლის საგანმანათლებლო პროცესი მხოლოდ მისი სკოლაში ყოფნით არ შემოიფარგლება. იგი, ჩვეულებრივ, საშინაო დავალებებსა და სხვა დამატებით აქტივობებსაც მოიცავს, რომელთა წარმატებით განხორციელებაც ხშირად სწორედ მშობლებზეა დამოკიდებული.

სიტუაცია 3.

ირაკლი სკოლიდან ბრუნდება. ინგლისურში დავალებად მოკლე მოთხრობის წაკითხვა და მისი ერთგვერდიანი შინაარსი აქვს დასაწერი. ირაკლის საკმაოდ უჭირს ინგლისურის სწავლა. სახლში დედა დავალების შესრულებას სთხოვს.

აღნიშნული სიტუაცია შეიძლება ორნაირად განვითარდეს:

1. ერთადერთი მაგიდა, რომელთანაც ირაკლის შეუძლია მუშაობა, საერთო ოთახშია. ბებია სერიალს უყურებს და ირაკლის ტელევიზორის ხმაური ხელს უშლის. უმცროსი ძმაც ხმაურით დარბის სახლში. ირაკლი მთელი საათი ზის და ცდილობს, მოთხრობა წაკითხოს, მაგრამ ერთი და იმავე აბზაცის წაკითხვა ბევრჯერ უწევს იმის გამო, რომ ვერ ახერხებს ყურადღების კონცენტრაციას. ბოლოს გადაწყვეტს, რომ თავი დაანებოს დავალების შესრულებას.

2. ირაკლი ეუბნება დედას, რომ საერთო ოთახში ხმაურის გამო არ შეუძლია დავალების შესრულება. დედა პატარა მაგიდას პოულობს და ირაკლის ოთახში დგამს, ხურავს კარს და უმცროს შვილს არიგებს, რომ ოთახში არ შევიდეს, ვიდრე მისი ძმა დავალებას არ შეასრულებს. ირაკლი მოთხრობის კითხვას 45 წუთში ამთავრებს და შინაარსი თითქმის გასაგებია. მას უკვე შეუძლია დაწეროს თხზულება და მეორე დღეს მასწავლებელს აჩვენოს დავალება.

მეორე სცენარი უკეთესი მაგალითია. მოსწავლისათვის მშვიდი გარემოს შექმნა დავალების შესრულების აუცილებელი პირობაა. მშობლის ჩარევის გარეშე ირაკლის დავალება შესასრულებელი დარჩებოდა.

მშობლებმა შეიძლება აქტიური როლი ითამაშონ საერთო სასკოლო პრობლემის გადაწყვეტაში, თანხებისა და სხვა საჭირო რესურსების მოძიებაში. სკოლამ უნდა უზრუნველყოს მშობლის უფლება, პირადად ან არჩეული წარმომადგენლის მეშვეობით, მონაწილეობა მიიღოს სკოლის მართვაში. სკოლის ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობის მისაღებად, მშობელს ყოველთვის შეუძლია გამოითხოვოს სკოლაში დაცული ნებისმიერი საჯარო ინფორმაცია.

სკოლის მართვაში ან სასკოლო ღონისძიებებში მშობლის ჩართვის რამდენიმე გზა არსებობს. მნიშვნელოვანია, რომ მშობლები ერთიანდებიან სკოლის სამეურვეო საბჭოში, რომელიც სკოლის თვითმმართველობის უმაღლესი არჩევითი ორგანოა. გარდა ამისა, მშობლებს უფლება აქვთ, ჩამოაყალიბონ ორგანიზაცია და სკოლამ პატივი უნდა სცეს მათ გადაწყვეტილებას. აგრეთვე სკოლა არ უნდა ჩაერიოს მშობელთა გაერთიანების საქმიანობაში.

ყველა სკოლაში მოიძებნება ძალიან აქტიური მშობლები, მაგრამ სკოლის მიმართ ნაკლებად კეთილგანწყობილი მშობლების ჩართვის მცდელობაც შეიძლება შედეგიანი აღმოჩნდეს. დედები, მამები, ბებიისა და ბაბუა შეგვიძლიათ მოხალისეებად ჩართოთ სასკოლო ღონისძიებებში. ეს ბავშვის სწავლისადმი ინტერესის დემონსტრირებას ახდენს და მოსწავლის თვითშეფასებას ამაღლებს. მშობლის სასკოლო ცხოვრებაში ჩართვამ ბავშვის აკადემიური შესაძლებლობებიც კი შეიძლება გააუმჯობესოს. განათლება არის პროცესი, რომელიც მოიცავს თანამშრომლობას სკოლას, მოსწავლეებსა და მშობლებს შორის.

შეგიძლიათ დაუბრუნდეთ ამ თავის დასაწყისში მოცემულ კითხვებს და უპასუხოთ მათ.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- სასწავლო პროცესის ეფექტურად წარმართვისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მშობელსა და მასწავლებელს შორის თანამშრომლობით ურთიერთობას;
- მასწავლებელს, ეფექტიანი სტრატეგიების გამოყენებით, შეუძლია წახალისოს მშობლები და ჩართოს ისინი სასწავლო პროცესში;
- საუბრისას, სასურველია, ჯერ დაარწმუნოთ მშობელი, რომ კეთილგანწყობილი ხართ მისი შვილის მიმართ და მხოლოდ ამის შემდეგ გადახვიდეთ პრობლემურ საკითხზე;
- გახსოვდეთ, რომ ხშირად მშობლის სასკოლო ცხოვრებაში სათანადო ჩართულობა დადებით გავლენას ახდენს ბავშვის მოტივაციის ამაღლებაზე.

თანამშრომლებთან ურთიერთობა

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რამდენად მნიშვნელოვანია კეთილგანწყობილი სამუშაო ურთიერთობა სკოლის პერსონალთან (დირექტორი, მასწავლებელი და სხვა);

რა უნდა გაითვალისწინოს პედაგოგმა კონფლიქტურ და პრობლემურ სიტუაციებში;

რამდენად განსაზღვრავს თანამშრომლებთან ურთიერთობის ფორმები პედაგოგის პროფესიონალიზმს.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რას გულისხმობს კეთილგანწყობილი პროფესიული ურთიერთობა?
2. კოლეგებთან კონფლიქტის გადაჭრის რა სტრატეგიები არსებობს?
3. რამდენად დეტალურად უნდა იცნობდეს დირექტორი სკოლაში არსებულ სიტუაციას და მიმდინარე პროცესებს?
4. რატომ არის მნიშვნელოვანი კონფიდენციალობის დაცვა სასკოლო გარემოში?

თანამშრომლებსა და სკოლის სხვა პერსონალს შორის კეთილგანწყობილი თანამშრომლობითი ურთიერთობა მასწავლებლებისა თუ მოსწავლეებისთვის პოზიტიური სასწავლო გარემოს შექმნის წინაპირობაა. მასწავლებლებს შორის უარყოფითმა დამოკიდებულებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს მოსწავლის მიღწევებს და ხელი შეუშალოს ხარისხიანი სასწავლო პროცესის წარმართვას. სკოლის საერთო წარმატება კეთილგანწყობილ/თანამშრომლობით პროფესიულ ურთიერთობაზეა დამოკიდებული. ერთი ძველი იაპონური ანდაზა ამბობს: „არც ერთი ჩვენგანი არ არის ისეთი გონიერი, როგორც ჩვენ ყველანი ერთად“. ერთად მუშაობა სამუშაოს დატვირთვას ამსუბუქებს. მასწავლებლის ერთ-ერთი მოვალეობაა, აღიაროს და პატივი სცეს თანამშრომელთა უფლებებს. სასურველია, თუ პატივისცემა

ასისახება როგორც უშუალოდ ქმედებაში (მაგ. დახმარების გაწევა), ასევე სასაუბრო ლექსიკაში.

პედაგოგმა ყოველთვის უნდა გამოიჩინოს პროფესიონალიზმი. ეს, შესაბამის ცოდნასთან ერთად, გულისხმობს მისაბამ ქცევას სკოლაში და მის კედლებს გარეთ, შესაფერის ჩაცმის სტილს, მზაობას ახალი იდეებისთვის, სამართლიან და სერიოზულ დამოკიდებულებას საქმიანობაში და კონფიდენციალობის დაცვას ბავშვებთან, მშობლებთან და კოლეგებთან ურთიერთობაში.

იხ. II -

გვ. 124;

132

მასწავლებელი აქტიურად უნდა იყოს ჩართული სკოლის პროფესიული გარემოს შექმნასა და შენარჩუნებაში. საამისოდ საჭიროა კომუნიკაციის გარკვეული სტრატეგიების ცოდნა. თუ თანამშრომელთან ურთიერთობაში მაინც გაჩნდება კონფლიქტური სიტუაცია, მასწავლებელმა პრობლემის მოგვარება მხოლოდ მასთან, სხვა თანამშრომლებისგან დამოუკიდებლად უნდა შეძლოს. კონფიდენციალობის დაცვა ხელს შეუწყობს შემდგომში ურთიერთობის გამოსწორებას.

სიტუაცია 1

მარიაში სკოლაში 7 წელი მუშაობდა. თეონა ორი წლის წინ მოვიდა. მათ შორის კონფლიქტი საკლასო ოთახთან დაკავშირებით წამოიჭრა. ორივე პედაგოგს ერთი და იმავე საკლასო ოთახის გამოყენება უწევდათ, ოღონდ სხვადასხვა საათებში. მარიამმა დაინახა, რომ თეონას მასალები მისთვის განკუთვნილ სივრცეზე მეტს იკავებდა. გარდა ამისა, სხვა პედაგოგისგან გაიგო, რომ თეონა მას სხვა მასწავლებლებთან ცუდად მოიხსენიებდა.

სიტუაცია შეიძლება ორი მიმართულებით განვითარებულიყო:

1. მარიაში შედის სამასწავლებლოში და თეონასთან საკლასო ოთახის პრობლემის განხილვას იწყებს. თეონა იცინის და ეუბნება, რომ ზედმეტად წუხს ამ საკითხზე. მარიამს ეს კიდევ უფრო აბრაზებს და ხმას უწევს. საუბარი ნელ-ნელა ემსგავსება ყვირილს. პასუხად თეონაც უწევს ხმას და ახლა საკლასო ოთახის სივრცის ირგვლივ წარმოჭრილი პრობლემა სამასწავლებლოში ცხარედ განიხილება.

მოსწავლეები ოთახს ჩაუვლიან, ჩერდებიან და სანაძღვოს დებენ იმაზე, თუ რომელი მასწავლებელი გაიმარჯვებს.

2. მარიამი დაუკავშირდა დირექტორს და სთხოვა, რომ შეხვედროდა მას და თეონას ამ საკითხის ერთხელ და სამუდამოდ გადასაწყვეტად. დირექტორთან საუბრის შემდეგ მარიამი და თეონა სხვა კლასებში, სხვა პედაგოგებთან გადაანაწილეს. დირექტორმა შეახსენა თეონას, რომ მათი პრობლემის სხვა პედაგოგებთან განხილვა არ მოახდენდა დადებით გავლენას საერთო სასწავლო გარემოზე.

მეორე სცენარში პრობლემის უკეთესად გადაწყვეტის გზაა მოცემული. პედაგოგი მიბაძვის ობიექტია და ნებისმიერ სიტუაციაში მას თავდაპირილობა მართებს. კოლეგებს შორის გაჩენილი კონფლიქტური სიტუაცია (თუნდაც ძალიან უმნიშვნელო), სასურველია, მათ შორის მოგვარდეს და არ გახდეს საერთო დისკუსიის საგანი.

დირექტორი ზედამხედველობას უწევს სკოლაში მიმდინარე სასწავლო აღმზრდელობით პროცესს. ის არის საზოგადოებასა და სკოლას შორის მაკავშირებელი რგოლი და სკოლის სახელით მოქმედებს სკოლის გარეშე პირებთან ურთიერთობაში. ამიტომ არის მნიშვნელოვანი მისთვის სკოლაში მიმდინარე ყველა საჭირობოროტო საკითხის შესახებ ინფორმაციის ფლობა. ეს ეხება კონფლიქტებს მოსწავლეებთან თუ მშობლებთან დაკავშირებულ პრობლემებს, სასწავლო გეგმის სირთულეებს თუ ნებისმიერ სხვა წინააღმდეგობას, რომელიც მასწავლებელს თავისი სამუშაოს შესრულებაში უშლის ხელს. ეს ყოველივე სრულიად არ ნიშნავს იმას, რომ დირექტორი თითოეული მასწავლებლის ყოველდღიურ საქმიანობასა თუ საგაკვეთილო პროცესში აქტიურად უნდა იყოს ჩაბმული.

წარმატებული სასწავლო პროცესი გულისხმობს, რომ სკოლის ხელმძღვანელობა დარწმუნებულია პედაგოგის პროფესიონალიზმში, კეთილსინდისიერებასა და ერთგულებაში. ეფექტური მუშაობისთვის დადებითი შედეგის მომტანია სკოლის ხელმძღვანელ ორგანოებთან აქტიური თანამშრომლობა და მათი აზრის გაზიარება.

სასურველია, რომ დირექტორმა ან სამეურვეო საბჭოს წარმომადგენელმა იცოდეს თქვენ მიერ გატარებული ღონისძიებებისა და გეგმების შესახებ. ხშირად მასწავლებლების შეცდომა ისაა, რომ ადმინისტრაციას მხოლოდ პრობლემის გამწვავების შემთხვევაში აწვდიან ინფორმაციას. აუცილებლად უნდა ადინიშნოს ისიც, რომ გარდა პრობლემური სიტუაციებისა, ადმინისტრაცია პოზიტიურ მოვ-

ლენებთან დაკავშირებითაც უნდა ჩააყენოთ საქმის კურსში. ყოველივე ზემოაღნიშნული სრულიად არ ნიშნავს იმას, რომ ყველა პრობლემის წამოჭრისას ადმინისტრაციის წარმომადგენელს უნდა უხმოთ. ეს მხოლოდ იმის მიმანიშნებელი იქნება, რომ თქვენ ვერ მართავთ საგაკვეთილო პროცესსა და თქვენი მოსწავლეების ქცევას. თუ საქმე უმნიშვნელო ქცევით პრობლემას ეხება, სასურველი იქნება, თუ ამ პრობლემის მოგვარების რამდენიმე სტრატეგიას თქვენი სკოლის იმ მასწავლებელთან განიხილავთ, რომელიც კლასს უკეთ აკონტროლებს.

სიტუაცია 2.

მიშას მაღალი აკადემიური მოსწრება აქვს, მაგრამ ხშირად საკვეთილზე ყურადღებას ცელქობით იქცევს. როცა გრძნობს, რომ მასწავლებელი არ უყურებს, თავისი მერხიდან ქაღალდს სხვა ბავშვებს ესვრის. როდესაც პედაგოგი ამ საქციელის გამო კიცხავს, ბავშვები იცინიან და ეს მიშას უფრო მეტი ცელქობისკენ უბიძგებს. მასწავლებელმა ყველაფერი სცადა, მაგრამ უშედეგოდ. როგორ ფიქრობთ, რა ნაბიჯი უნდა გადადგას მან?

მიშას მასწავლებელს შეუძლია, ქვემოთ მოცემული ვარიანტებიდან რომელიმე აირჩიოს:

1. შეუძლია მიშა ღირეპქტორთან წაიყვანოს და კატეგორიულად მოითხოვოს მისი დასჯა.

2. შეუძლია კოლეგას მიმართოს რჩევის მისაღებად.

იმ მასწავლებლებს, რომელთაც წარსულში მსგავს მოსწავლეებთან მოუწიათ მუშაობა, კარგი რჩევის მოცემა შეუძლიათ. ასეთი სახის პრობლემებში სკოლის ადმინისტრაციის ჩარევა არაა სასურველი. თუმცა, თუ აუცილებელი ხდება ოჯახთან დაკავშირება ან მკაცრი დისციპლინური ზომების მიღება, უმჯობესია ღირეპქტორი ჩააყენოთ საქმის კურსში.

ღირეპქტორის ერთ-ერთი მოვალეობა თანამშრომელთა მუშაობის ზედამხედველობაა. ხშირად ეს საგაკვეთილო პროცესის მართვასთან დაკავშირებულ კომენტარებს გულისხმობს. სასურველია, რომ მისი შენიშვნა მასწავლების სტილსა თუ პროფესიულ ჩვევებზე, დადებითად მიიღოთ. პროფესიული ზრდის ერთ-ერთი წინაპირობა სწორედ ცვლილებისთვის მზაობაა.

სიტუაცია 3.

დირექტორი მაიას თავის კაბინეტში უხმობს მესამე კლასთან დაკავშირებული საკითხების განსახილველად. იგი რამდენიმე დღით ადრე დააკვირდა მაიას გაკვეთილს. დირექტორმა შენიშნა, რომ მაია კარგად ფლობს იმ საგანს, რომელსაც ასწავლის და მოსწავლეებსაც მოსწონთ იგი. მაგრამ მან ასევე აღნიშნა, რომ გაკვეთილის დროს ბევრი მოსწავლე თავის მერხთან არ იჯდა. ისინი საუბრობდნენ, მასწავლებელს არ უსმენდნენ და სხვა საქმით იყვნენ დაკავებული. საერთო სიტუაცია ქაოსური იყო. მან ჰკითხა მაიას, როგორ შეიძლება გადაკლასის უკეთ მართვა.

ქვემოთ მოვიყვანთ მაიას შესაძლო რეაგირების რამდენიმე ვარიანტს:

1. მაიამ უთხრა დირექტორს, რომ ის მხოლოდ ერთ გაკვეთილს დააკვირდა. ზოგადად კი მას კლასის კონტროლი არაჩვეულებრივად გამოსდის. სინამდვილეში ბავშვების ასეთი ქცევის მიზეზი გვერდით კლასიდან შემოსული ხმაური იყო. იმ კლასის ბავშვები ხომ მუდამ დერეფანში არიან და ხმაურობენ.

2. მაიამ აღიარა, რომ ქცევის მართვა საკმაოდ უჭირს. მან დირექტორს აუხსნა თავისი მოსაზრებები პრობლემის მოგვარებასთან დაკავშირებით. მისი აზრით, სხვა მასწავლებელს, რომელსაც კლასის კონტროლი კარგად გამოსდის, რჩევისთვის უნდა მიმართოს და კარგი იქნება, თუ დირექტორი მიაწვდის მას რამე სტრატეგიას პრაქტიკაში განსახორციელებლად.

მეორე ვარიანტი, რა თქმა უნდა, უკეთესია. მაიას პასუხი დირექტორს უჩვენებს, რომ მან სწორად გაიგო შენიშვნა და მისი რეაქციაც ცვლილებისთვის მზაობაზე მიუთითებს. პირველ ვარიანტში მაიამ თავდაცვა სცადა. იგი შეეცადა პრობლემის უარყოფას და სხვის დადანაშაულებას და არც პრობლემის მოგვარების ინტერესი გამოხატა.

სკოლას, გარდა პედაგოგებისა, სხვა პერსონალიც სჭირდება სასწავლო პროცესის სამართავად: ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, სამედიცინო პერსონალი, ბიბლიოთეკარი, მდივანი, დამლაგებელი და სხვა. ფსიქოლოგები და სოციალური მუშაკები იმ ბავშვებთან მუშაობენ,

რომელთაც განსაკუთრებული ყურადღება სჭირდებათ და პედაგოგის დახმარების გარეშე ბავშვის პრობლემების სწორად დიაგნოზირებას ვერ ახერხებენ. ასეთ შემთხვევაში თანამშრომლობითი ურთიერთობა უკეთესი შედეგის მომტანია. გარდა ამისა, ისინი, შესაძლოა, ისეთ ინფორმაციას ფლობდნენ ბავშვის შესახებ, რომლის კონფიდენციალობა დაცული უნდა იყოს. თუ ბავშვის პრობლემებს სხვა მასწავლებლებს ეუბამბოთ, ამით მის უფლებებს დაზარლვევთ.

ტექნიკური პერსონალი არ არის სწავლების პროცესში უშუალოდ ჩართული, მაგრამ ისინი სასკოლო ცხოვრების მნიშვნელოვან საკითხებს უზრუნველყოფენ. ისინიც, ჩვეულებრივ, პატივისცემით მოპყრობას იმსახურებენ.

სიტუაცია 4.

ელზა დამლაგებლად მუშაობდა სკოლაში. ერთ-ერთი მასწავლებელი უდიერად ეპყრობოდა მას; ერთხელ მასწავლებელმა ელზას სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა კლასისა და სხვა თანამშრომლის თანდასწრებით. იმის გამო, რომ საკლასო ოთახის დაფა კარგად არ იყო გაწმენდილი. აღმოჩნდა, რომ მოსწავლეებმა მოხატეს დაფა შესვენების დროს, დაფაზე ამ მასწავლებლის კარიკატურაც ეხატა. ამ ფაქტით აღშფოთებული მასწავლებელი არც ეცადა, გარკვეულიყო სიტუაციაში და ჯავრი იყარა დამლაგებელზე, დაამცირა რა ის მოსწავლეებისა და სხვა თანამშრომლის წინაშე.

პრობლემის გადაწყვეტის შესაძლო ვარიანტი:

ელზამ საქმის კურსში ჩააყენა სკოლის დირექტორი და მიმართა კიდევაც წერილობითი განცხადებით, რომელშიც დაწვრილებით აღწერდა მომხდარს. რის შემდეგაც სკოლის დირექტორმა მიმართა სკოლის დისციპლინურ კომიტეტს თხოვნით, შინაგანაწესით დადგენილი წესით ემსჯელა მასწავლებლის ქმედებაზე. დისციპლინური კომიტეტის გადაწყვეტილების თანახმად, მასწავლებელს საყვედური გამოუცხადეს.

პრობლემის მსგავსი სახით გადაწყვეტა მართებულია. ელზას პრეტენზია არის სრულიად გამართლებული, ვინაიდან მასწავლებელმა ბოროტად გამოიყენა საკუთარი მდგომარეობა და შეურაცხყოფა მიაყენა დამლაგებელს. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ მასწავლებელმა შელახა ელზას პატივი და ღირსება. სკოლის დირექტორი ვალდებული იყო, რეაგირება მოეხდინა ელზას საჩივარზე, ვინაიდან დირექტორი აფორმებს შრომით ხელშეკრულებას სკოლის თანამშრომლებთან (მათ შორის, დამლაგებელთანაც). გარდა ამისა, დირექტ-

ტორი უფლებამოსილია, თვითონ განიხილოს საჩივარი, ან მიმართოს დისციპლინურ კომიტეტს რეაგირებისთვის.

თქვენ უკვე შეგიძლიათ, დაუბრუნდეთ და უპასუხოთ ამ თავის დასაწყისში დასმულ კითხვებს

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მასწავლებლებსა და სკოლის სხვა პერსონალს შორის კეთილგანწყობილი ურთიერთობა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს წარმატებულ სასწავლო პროცესს;
- გარდა უშუალოდ საგნობრივი კომპეტენციისა, პედაგოგის პროფესიონალიზმი განისაზღვრება სხვების მიმართ თანამშრომლობითი ურთიერთობითა და კეთილგანწყობილი ქცევით. ეს გულისხმობს სხვების უფლებების პატივისცემას, პროფესიული (საქმიანი) გარემოს შექმნასა და შენარჩუნებას და კონფლიქტებისადმი გაცნობიერებულ მიდგომას;
- მასწავლებელი ვალდებულია, დაიცვას სასკოლო პერსონალის ღირსება და პატივისცემით მოეპყრას მათ.

პროფესიული განვითარება

ამ თავის წაკითხვის შემდეგ თქვენ გეცოდინებათ:

რას გულისხმობს პროფესიული განვითარება;

რამდენად მნიშვნელოვანია მასწავლებლისთვის პროფესიულ განვითარებაზე ზრუნვა;

პროფესიული განვითარების რა საშუალებები არსებობს;

რა მნიშვნელობა აქვს პროფესიული განვითარების გეგმას.

გაეცანით ქვემოთ დასმულ შეკითხვებს და დაფიქრდით პასუხებზე:

1. რა გზებს მიმართავდით თქვენი პროფესიული უნარების გაუმჯობესებისთვის?
2. რამდენად ხშირად უნდა განაახლოს პედაგოგმა პროფესიული განვითარების გეგმა?
3. რატომ არის მნიშვნელოვანი და რა გავლენას ახდენს სასწავლო პროცესზე მასწავლებლის თვითშეფასება?

მასწავლებლის პროფესია დინამიურია და მუდმივ ცვლილებებს ექვემდებარება. პროფესიული განვითარება გულისხმობს ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართულია პროფესიული ზრდისკენ. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, პროფესიული განვითარების საშუალებებია:

ა) აკრედიტებული პროფესიული განვითარების პროგრამების გაფლა;

ბ) მასწავლებლის სასერტიფიკაციო გამოცდის ჩაბარებიდან 6 წლის შემდეგ შესაბამისი მასწავლებლის სასერტიფიკაციო გამოცდის ჩაბარება;

გ) საგანმანათლებლო ან პედაგოგიური პროდუქტის შექმნა (სახელმძღვანელოს, საგანმანათლებლო პროგრამის ავტორობა, საგანმანათლებლო პროექტის შემუშავება ან/და განხორციელება, მასწავლებლობის მაძიებლებისა და სხვა პედაგოგებისათვის ცოდნის გაზიარება და სხვა).

პროფესიული კომპეტენცია არამარტო საგნობრივ ცოდნას, არამედ პროფესიულ უნარებსა და დამოკიდებულებებსაც მოიცავს. იგი შეიძლება აისახოს როგორც, მაგალითად, სასწავლო მასალების მიწოდებისა და დავალებების შეფასების უნარზე, ასევე ჩაცმის სტილზეც.

მასწავლებლის პროფესიულ პასუხისმგებლობაში მოიაზრება განათლების სფეროში მიმდინარე სიახლეების ცოდნა და პედაგოგიური პრაქტიკის განვითარება. მასწავლებელმა ყოველწლიურად უნდა შეიმუშაოს და განახორციელოს პროფესიული ზრდის გეგმა. პროფესიული განვითარების გეგმაში უნდა გაიწეროს ყველა ის აქტივობა, რომელიც იმ წლისთვის უნდა შეასრულოს მასწავლებელმა. გეგმა გზამკვლევის როლს ასრულებს. ეს არ არის რეცეპტი, რომელიც უპირობოდ უნდა შესრულდეს. თვით ამ გეგმის ანალიზსა და დახვეწაზე მუშაობაც პროფესიული განვითარების ნაწილია. თვითანალიზის ტექნიკა მასწავლებელს საშუალებას აძლევს, დაგეგმოს პროფესიული განვითარების პროცესი. გეგმა არის სისტემური მიდგომა, რომელიც კონკრეტულ ღონისძიებებს მოიცავს. ეს შეიძლება იყოს შესაბამისი ლიტერატურის შესწავლა, სხვა მასწავლებლების გაკვეთილებზე დასწრება, სასწავლო კურსები ან ინტერნეტში მასალების მოძიება.

პროფესიული ზრდის გეგმის შემუშავებისას აუცილებელია ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და განათლების სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის გათვალისწინება. ქვემოთ მოყვანილია ის აქტივობები და სტრატეგიები, რომლებიც პროფესიულ განვითარებას უწყობს ხელს და შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ჯგუფური პროფესიული განვითარების გეგმის ნაწილის სახითაც.

საკუთარი პრაქტიკის თვითანალიზი (რეფლექსია) პროფესიული განვითარებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი უნარია. თვითანალიზი შეგვიძლია რამდენიმე ეტაპად დავყოთ:

1. პრობლემის იდენტიფიცირება, რომლის დროსაც მასწავლებელი თავისი საქმიანობიდან გამოკვეთს იმ პრობლემას ან კითხვას, რომლის გადაჭრის სურვილიც აქვს.

2. ინფორმაციის შეგროვება, რომლის დროსაც მასწავლებელი აგროვებს მონაცემებს მისთვის საინტერესო საკითხის ირგვლივ;

3. ანალიზი და გადაწყვეტილების მიღება, რომლის დროს მასწავლებელი ცდილობს, გაიაზროს შეგროვებული მასალა და მიიღოს

გადაწყვეტილება მათი ყოველმხრივი შესწავლის საფუძველზე;

4. პრაქტიკული საქმიანობა, რომლის დროსაც მასწავლებელი გეგმავს თავის პროფესიულ განვითარებას. ამის შემდეგ ის შეიმუშავებს ცხრილს, სადაც გადაიტანს მიმდინარე წლის მიზნებს.

თვითშეფასება პროფესიული განვითარების ერთ-ერთი სტრატეგიაა. სუსტი და ძლიერი მხარეების შეფასება და ამ ინფორმაციის გონივრული გამოყენება დადებითად იმოქმედებს სასწავლო პროცესზე, იმის მიუხედავად, პედაგოგი დამწყებია თუ დიდი გამოცდილების მქონე. თვითშეფასების უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ ამ დროს ნაკლებად ექცევიან სხვათა შეხედულებების ზეგავლენის ქვეშ და თავისუფლად შეგიძლიათ საკუთარი უნარების შეფასება და ანალიზი. იგი ძალიან უვნებელი მეთოდია და, შესაბამისად, მისი გამოყენებისას გულწრფელობის, რეალისტური შეფასების და სიმშვიდის შენარჩუნების ალბათობაც უფრო დიდია. მიღებული შედეგების მიხედვით, შესაძლებელია პროფესიული განვითარების უფრო სრული გეგმის შედგენაც.

სიტუაცია 1.

ნატო 7 წელია მასწავლებელია. პროფესიული განვითარების მიზნით, მან გადაწყვიტა, რომ თვითშეფასების მეთოდისთვის მიემართა. ქვემოთ მოცემული მახასიათებლების მიხედვით შეადგინა შეფასების სქემა და საკუთარი შესაძლებლობები სამბაღიანი სისტემით შეაფასა.

- 1 = ამ კონკრეტული უნარის განვითარება მჭირდება;
- 2 = რაღაც გამოცდილება მაქვს, მაგრამ უფრო მეტი უნდა ვიმუშაო;
- 3 = ამ კუთხით ჩემი შესაძლებლობების მაქსიმუმს მივაღწიე.

- ნებისყოფის სიმტკიცე და მოთმინება მოსწავლეებთან და კოლეგებთან ურთიერთობისას;
- ენერგიულობა და შრომისმოყვარეობა;
- პუნქტუალობა და მოწესრიგებულობა;
- სამართლიანობა;
- უყურადღებო და პასიური ბავშვების საგაკვეთილო პროცესში ჩართვის უნარი;
- ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობის ეფექტურად მართვის უნარი;
- გადაწყვეტილების დროულად მიღების უნარი;

- დროის ეფექტურად გამოყენების უნარი;
- მოსწავლეთა მოტივაციის ამაღლების უნარი;
- სწავლების სხვადასხვა მეთოდისა და სტრატეგიის ეფექტურად გამოყენების უნარი;
- სოციალური და გენდერული მიუკერძოებლობა;
- ერთუბიანობაში საკუთარ საგანთან და მოსწავლეებთან დაკავშირებით;
- გაკვეთილის ან კონკრეტული ღონისძიების ეფექტურად დაგეგმვის, ორგანიზების და მართვის უნარი;
- გაკვეთილის მიზნის განსაზღვრის უნარი;
- რჩევისა და დახმარების თხოვნის მიზნით კოლეგებთან თანამშრომლობა;
- საკუთარი გამოცდილების სხვებისთვის გაზიარების უნარი.

თვითშეფასების შედეგებიდან გამომდინარე დაგეგმილი ღონისძიებები დადებითად იმოქმედებს ნატოს მიღწევებზე, რაც მოსწავლეთა შედეგებზე აისახება.

გარდა თვითშეფასებისა, თქვენი პროფესიული განვითარებისთვის ეფექტურად შეგიძლიათ გამოიყენოთ შეფასება მოსწავლეთა მხრიდან. თუ გსურთ, შეიტყოთ, რას ფიქრობენ თქვენი მოსწავლეები თქვენ მიერ ჩატარებულ გაკვეთილზე, რა მოსწონთ განსაკუთრებით, ან რა შენიშვნები და მოსაზრებები შეიძლება ჰქონდეთ გაკვეთილის თაობაზე, შეგიძლიათ გამოიყენოთ ქვემოთ მოცემული შეფასების ფორმა. საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შეგიძლიათ, შეფასების ფორმა შეცვალოთ. უმჯობესია, იგი ტრიმესტრის ბოლოს ან კონკრეტული მასალის დამთავრების შემდეგ გამოიყენოთ. მოსწავლეებს აუხსენით, რომ შეფასება არის ანონიმური და მათ ნიშნებზე გავლენას არ იქონიებს. განუმარტეთ, რომ შეფასების ფორმის შევსებით, ისინი თქვენ დაგეხმარებიან სასწავლო პროცესის უკეთ დაგეგმვაში.

შეფასების ფორმაში გადმოცემით თქვენი შთაბეჭდილებები ამ გაკვეთილის შესახებ.

ყურადღებით გაეცანით თითოეულ შეკითხვას და შემოხაზეთ თქვენთვის სასურველი პასუხი.

1. გაკვეთილი კარგად იყო ორგანიზებული	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
2. გამოყენებული მასალა (სახელმძღვანელოები, ქსეროასლები, დამატებითი საკითხავი) იყო საინტერესო	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
3. ეს გაკვეთილი დამესმარა საგნის უკეთ აღქმაში	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
4. მასწავლებლის შეფასება იყო სამართლიანი	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
5. ჩემ მიერ შესრულებულ სამუშაოს მასწავლებელი ობიექტურად აფასებდა და მეხმარებოდა შეცდომების გაანალიზებაში	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
6. გაკვეთილი იყო რთული	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
7. საშინაო დავალების მოცულობა იყო ძალიან დიდი	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
8. მასწავლებელი ყველა მოსწავლეს ეპყრობოდა პატივისცემით	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
9. მოსწავლეები პატივს სცემდნენ მასწავლებელს	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
10. მასწავლებელი ზედმეტად მკაცრი იყო	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
11. გაკვეთილი იყო სახალისო	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ
12. გაკვეთილს მაღალ შეფასებას ვაძლევ	კი / არა / ისე რა / თავს ვიკავებ

გაკვეთილზე რამ დატოვა ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება?

რა არ მოგეწონათ გაკვეთილზე?

თქვენ რომ მასწავლებელი იყოთ, რითი გააუმჯობესებდით გაკვეთილს?

შეგიძლიათ გამოხატოთ თქვენი აზრი გაკვეთილთან დაკავშირებული ნებისმიერ საკითხზე.

პროფესიული განვითარების ერთ-ერთი ეფექტური გზაა პროფესიული ლიტერატურის გაცნობა და შესწავლა. ამ ფორმით ა ახალ ინფორმაციას იღებს და თავის ცოდნასა და გამოცდილებას აღრმავებს

პროფესიული განვითარების ერთ-ერთ საშუალებას საგაკვეთილო პროცესზე დაკვირვება წარმოადგენს. მასწავლებლები ესწრებიან თავიანთი კოლეგების საგაკვეთილო პროცესს სწავლების მეთოდებზე დაკვირვებისა და თვალსაწიერის გაფართოების მიზნით, ისევე როგორც, საკუთარი პედაგოგიური მიდგომების დასახეწად.

სიტუაცია 2.

თეონა ისტორიის მასწავლებელია. მას ძალიან უნდა პრეზენტაციის უნარის გაუმჯობესება. მის გაკვეთილზე ბავშვები ადვილად იწყებენ და უმართავეები ხდებიან. თამრიკო სხვა კლასში ასწავლის ისტორიას. თეონა წინასწარ უთანხმდება თამრიკოს და მის გაკვეთილს ესწრება იმ მიზნით, რომ მის გამოცდილებას გაიზიარებს.

თეონამ შენიშნა, რომ თამრიკო კარგი მასწავლებელია და მასალას კარგად ფლობს. მაგრამ ყველაზე შედეგიანი მაინც მისი სწავლების მეთოდია. კედლებზე ფერადი სურათები გაუკრავს, ბევრი მათგანი ბავშვების დახატულია. კლასის წინაშე დგომის და ლექციური სტილის ნაცვლად თამრიკო მერხებს შორის დადის. თეონამ გადაწყვიტა, თამრიკოს გაკვეთილიდან აღებული რამდენიმე მეთოდი თავის გაკვეთილზე გამოეყენებინა და დაკვირვებოდა, რა ეფექტს მოახდენდა იგი ბავშვებზე.

სასწავლო გეგმის ჯგუფში შემუშავება მასწავლებლებს თავიანთ საგანთან დაკავშირებულ საკითხებში სიღრმისეული ძიების საშუალებას აძლევს. ერთად მუშაობით მასწავლებლებს შეუძლიათ შექმნან სასწავლო მასალები, სასწავლო მეთოდოლოგია, ახალი რესურსები და შეფასების მექანიზმები. ეს ძალიან შეუწყობს ხელს მათ პროფესიულ განვითარებას.

პროფესიული განვითარების ალტერნატიული საშუალებაა კონფერენციებსა და სხვა სამუშაო შეხვედრებში მონაწილეობა.

სიტუაცია 3.

ნანა და გიორგი მათემატიკას ასწავლიან. გიორგი გადაწყვეტს მათემატიკის სწავლების სტრატეგიების შესწავლას. მან გაიგო, რომ ერთ-ერთ უნივერსიტეტში სემინარი ტარდება, რომლის დახმარებით

მას თავისი უნარების გაუმჯობესება შეუძლია. გიორგის უნდა, რომ ნანამაც მიიღოს ამ სამუშაო შეხვედრაში მონაწილეობა, მაგრამ ნანას ამ ეტაპზე სრულებით აკმაყოფილებს მისი ცოდნისა და უნარების დონე.

სამუშაო შეხვედრაზე გიორგი შეისწავლის ბავშვებისთვის აღგებრული უტოლობების ახსნის მეთოდებს, განსაკუთრებით ეფექტურს იმ ბავშვებისთვის, რომელთაც მათემატიკა არც თუ ისე კარგად გამოსდით. ნათელია, რომ შემდგომში ამ კუთხით გიორგის მუშაობა უფრო ნაყოფიერი იქნება, ვიდრე ნანასი.

პროფესიული განვითარება ასევე შესაძლებელია ინტერნეტში მასალების მოძიების გზით. თუმცა ინტერნეტში ჩატარებული კვლევა რამდენიმე მიმართულებითაა შეზღუდული. ნებისმიერ ადამიანს მინიმალური ტექნიკური უნარებით შეუძლია ინტერნეტში ინფორმაციის განთავსება. გარდა ამისა, ინტერნეტ-გვერდები იქმნება და იცვლება მფლობელის გემოვნების მიხედვით. ზოგიერთი გვერდი ექსპერტის მოსაზრებებს გადმოსცემს, სხვები კი უბრალო დილექტანტებისას. ამიტომ შეიძლება ასეთი მასალა ნაკლებად სანდო იყოს.

ახალბედა მასწავლებლებს ხშირად სჭირდებათ დახმარება საგაკვეთილო პროცესის მართვასა და სწავლების უნარების გაუმჯობესებაში. გამოცდილ პედაგოგს შეუძლია მიაწოდოს მათ რჩევა და დაეხმაროს პროფესიული უნარ-ჩვევების დახვეწაში. პროფესიული განვითარებისთვის ასევე მნიშვნელოვანია მასწავლებლობის მაძიებელთათვის და სხვა პედაგოგებისთვის პროფესიული ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარება.

თქვენ შეგიძლიათ, დაუბრუნდეთ ამ თავის დასაწყისში მოცემულ კითხვებს და უპასუხოთ მათ.

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები:

- მასწავლებელი ყოველთვის უნდა ზრუნავდეს თავის პროფესიულ განვითარებაზე;
- პროფესიული განვითარების სხვადასხვა საშუალება არსებობს;
- მასწავლებელს ძალიან დაეხმარება პროფესიული განვითარების სამოქმედო გეგმაზე მუშაობა;
- პროფესიული განვითარება უნდა განვიხილოთ როგორც უწყვეტი პროცესი, და არა როგორც ერთჯერადი ღონისძიება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- „ზოგადი განათლების შესახებ ” საქართველოს კანონი, 2004წ.
- მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი. (2008). *მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი*. თბილისი.
- ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი. (2007). *ეროვნული სასწავლო გეგმა*. თბილისი.
- ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი. (2007). *როგორ ვასწავლოთ მოსწავლეებს აზროვნება* (1 ნაწ). თბილისი.
- ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი. (2007). *განმარტებითი ლექსიკონი განათლების სპეციალისტებისათვის* (1 ნაწ). თბილისი.
- საქართველოს კონსტიტუცია.
- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია.
- საქმე „H. and others v. Czech Republic”, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლო, 13/10/2007 .
- Ascher, M. B. (2004). *Teacher understanding children*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.
- Betger, A. T. (1997). *Parent and school relationship: Clinical, experimental and theoretical aspects*. New York: Hoeber.
- Blatchford, P., Baines, E., Rubie-Davies, C., Bassett, P., & Chowne, A. (n.d.) Improving the effectiveness of pupil group work: effects on pupil-pupil interactions, teacher-pupil interactions and classroom engagement. Retrieved April 25, 2008, from <http://www.spring-project.org.uk/AERA-SpringPaper.pdf>
- Blatchford, P., & Baines, E. (2002, May). The SPR in G project: the case for group work in schools. Retrieved November 10, 2007, from <http://www.creic.homerton.cam.ac.uk/spring/current.doc>
- Building on the Concepts of the ‘Fat L’ Shaped Classroom. Design Share. Retrieved December 7, 2008, from <http://www.designshare.com/index.php/articles/the-l-shaped-classroom/3/>
- Creating an Effective Physical Classroom Environment. Retrieved December 8, 2008, from <http://www.teachervision.fen.com/classroom-management/decorative-arts/6506.html>
- Cutolo, F. (1996). Teaching mediation as a conflict resolution process: a new agenda for responding. Retrieved January 17, 2008, from <http://www.behavioradvvisor.com/PeerMediation.html>
- Dorworth, T. R., & Overmier, J. B. (2006). On self – evaluation. *School Psychology*, 5, 355-358.

-Finch, B. K., Kolody, B., & Vega, W. A. (2000). Social development in schools. *Journal of Academic Success*, 41(3), 295–313.

-Gilmore, L. (1999) Educator's Guide to Intellectual Property, Copyright, and Plagiarism: Copyright Law and Education. University of Illinois-Urbana Champaign. Retrieved January 8, 2008, from <http://www.ed.uiuc.edu/wp/copyright/copyrightlaw.htm>.

-Gormally, J., & Power, F. (n.d.) Assessment for learning and cooperative learning strategies. Retrieved November 5, 2007, from <http://www.teachingexpertise.com/articles/implementing-learning-innovations-1625>

-Gwinnett County Public Schools (GCPS). (2007) Gwinnett County Public School Student Parent Handbook: Grades 4-12. Retrieved January 24, 2008, from [http://www.gwinnett.k12.ga.us/gcps-mainweb01.nsf/16A6C2431AA247F6852573050053A15D/\\$file/2007-08_Student-Parent_4-12_Handbook.pdf](http://www.gwinnett.k12.ga.us/gcps-mainweb01.nsf/16A6C2431AA247F6852573050053A15D/$file/2007-08_Student-Parent_4-12_Handbook.pdf)

-Gwinnett County Public Schools (GCPS). (2008a) 9 tips for helping with homework. Retrieved January 24, 2008, from <http://www.gwinnett.k12.ga.us/gcpsmainweb01.nsf/17dd737b9accbdbf852567f40072b8a3/4233cd732c9ef7eb85256f2e00475063?OpenDocument&4~QuickLinks>

-Gwinnett County Public Schools (GCPS). (2008b) Staying Healthy During Cold and Flu Season. Retrieved January 24, 2008, from [http://www.gwinnett.k12.ga.us/gcps-mainweb01.nsf/D8F3265212DF78F48525729E0057D087/\\$file/StayingHealthyDuringColdandFluSeason.pdf](http://www.gwinnett.k12.ga.us/gcps-mainweb01.nsf/D8F3265212DF78F48525729E0057D087/$file/StayingHealthyDuringColdandFluSeason.pdf)

-Harmer, J. (2001). *The practice of English language teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.

-Juergens, B. (2002). *Schwierige schueler? Disziplinkonflikte in der schule*. Hohengehren: Schneider.

-Jones, F. (n.d.) Tools for teaching. Retrieved December 14, 2007, from http://www.educationworld.com/a_curr/columnists/jones/jones.shtml

-Kelley, W.M. (2004). *Rookie teaching for dummies. A guide for Parent relationships*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

-Krapp, A., & Weidemann, B. (Hrsg.). (2001). *Paedagogische Psychologie*. Weinheim: Beltz.

-Краиг, Г. (2002). *Психология развития*. Санкт-Петербург: Питер.

-Learning Environments and Classroom design. Retrieved December 7, 2008, from <http://www.garysturt.free-online.co.uk/classdes.htm>

-Loftin, R.L., Gibb, A. C., & Skiba, R. (2005). Using self-monitoring strategies to address behavior and academic issues. *Impact* 18(2). Retrieved January 15, 2008, from <http://ici.umn.edu/products/impact/182/over6.html>

-Martin, S.H. (2002). The classroom environment and its effects on the practice of teachers. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 139-156.

- McIntyre, T. (2006, July). Self-monitoring of behavior. Retrieved January 17, 2008, from <http://www.behavioradvisor.com/SelfMonitoring.html>
- McIntyre, T. (2006, July). Ways to catch kids being good. Retrieved January 17, 2008, from <http://www.behavioradvisor.com/CatchGood.html>
- McIntyre, T., & Franks, A. (2004, May). Dealing with bullying. Retrieved January 20, 2008, from <http://www.behavioradvisor.com/Bullying.html>
- Oerter, R., & Montada, L. (Hrsg.). (2002). *Entwicklungspsychologie*. Weinheim: Beltz.
- Redesigning the classroom environment. School zone, Educational intelligence. Retrieved December 7, 2008, from <http://www.schoolzone.co.uk/resources/articles/GoodPractice/classroom/Redesigning.asp>
- Rivlin, L.G., & Rothenberg, M. (1976). The use of space in open classrooms. In Proshansky, H.M., Ittelson, W.H., Rivlin, L.G. (Eds.). *Environmental Psychology: People and Their Physical Settings*, pp. 479-489. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Roemer, F. (n.d.) What is whole class self-monitoring? Retrieved February 11, 2008, from <http://www.pb5th.com/selfmoni.shtml>
- Taylor A., Aldrich R. A., & Vlastos, G. (1988). Architecture Can Teach. Transforming Education, In Context, 18. Retrieved December 7, 2008, from <http://www.context.org/ICLIB/IC18/Taylor.htm>
- Teglasi, H. (2006). *Professional development*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Thompson, J. G. (2007). *The first-year teacher's survival guide*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Thompson, J.G. (2006). *The first year-teacher's survival guide*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Ulrich, K. (1996). *Beruf Lehrerin. Arbeitsbelastungen, Beziehungskonflikte, Zufriedenheit*. Weinheim: Beltz.
- UNICEF. The Convention on the Rights of the Child: Participation Rights: Having an Active Voice. Retrieved January 8, 2008 from <http://www.unicef.org/crc/files/Participation.pdf>.
- United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child. New York.
- United Nations. (1948). Universal Declaration on Human Rights. New York.
- Ur, P. (1991). *A course in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- World Intellectual Property Organization (WIPO). (2007) World Intellectual Property Organization: An Overview. Retrieved January 8, 2008, from http://www.wipo.int/freepublications/en/general/1007/wipo_pub_1007.pdf

სარჩევი

საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო (ნ. გოგიჩაძე)	3
კლასის მართვის სტილი (თ. ლოდია)	12
გაკვეთილის დროის მართვა (ნ. ნიჟარაძე)	20
გაკვეთილის ეტაპები (ნ. ნიჟარაძე)	28
საკლასო ორგანიზაციის მოდელები (ნ. ნიჟარაძე)	35
ჯგუფური მუშაობა (ნ. ნიჟარაძე)	46
ჯგუფური მუშაობის მართვა (ნ. ნიჟარაძე)	59
ქცევის წესები (ნ. ნიჟარაძე)	65
ქცევის თვითმართვა (ნ. ნიჟარაძე)	78
კონფლიქტების მოგვარება (ნ. ნიჟარაძე)	90
განათლება და კანონმდებლობა (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	103
მასწავლებლის უფლებები და მოვალეობები (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	108
მოსწავლის უფლებები და მოვალეობები (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	121
მშობლისა და მასწავლებლის ურთიერთობა (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	129
თანამშრომლებთან ურთიერთობა (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	138
პროფესიული განვითარება (ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი)	146
გამოყენებული ლიტერატურა	156

შენიშვნებისთვის

